РЕСПУБЛИКАДИН ЖЕМИЯТДИННИ СИЯСАТДИН ГАЗЕТ

ЛезГи Газет

Жуван Ватан, ватанэгьлияр, дидед чIал хуьх!

ЦIилинин рехъ

Къадим Дербент шегьерда 2022-йисуз цIилиникай рехъ туькIуьрунив эгечIда. Идакай ТАСС-диз чкадин администрациядин кьилин заместитель Артур Гьамзатова хабар гана.

Адан гафаралди, цIилинин рекьи гьуьлуьн кьер Нарын-къеледихъ галаз алакъалу ийида. Алай вахтунда проектдин кIвалахар кьиле тухузва. Рекьин асул пай Пушкинан тIварунихъ галай куьчедай тухуда. Къейд ийин хьи, и куьчени цIийикIа туьхкIуьрдайвал я.

"Проектдин жигьетдай чна тухузвай кIвалахрин гьакъиндай республикадин ва ЮНЕСКО-дин са жерге органриз хабар ганва. Къведай йисуз цIилинин рехъ туькIуьрунив гатIундайвал я. Адан яргъивили 3,5 км тешкилда. ЦIилинин рекьин куьмекдалди шегьерэгьлийривай ва иниз къвезвай мугьманривай 15 декьикьадин къене гьуьлуьн къерехдивай Нарын-къеледал физ жеда", - къейдна А.Гьамзатова.

1920 – йисалай акъатзава | N 36 (10993) хемис 9 – сентябрь, 2021 – йис | WWW.LEZGIGAZET.RU | Къимет "Дагпечатдин" киоскрай - 16 манат

Чкайрал таниш жезва

Чкайрал физ, агьалийрин фикир-хиял чирзавай Дагъустан Республикадин Кьилин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Сергей Меликов и сеферда Къизилюрт райондиз мугьман хьана. Сифте нубатда ада яшайишдин идарайрал, агропромышленный комплексдин карханайрал кьил чIугуна.

Къизилюрт райондин администрациядин кьил Рустам Татархановахъ ва Кеферпатан Кавказдин военный округдин командующийдин заместитель, полициядин генерал-майор Абдулгьаким Гьажиевахъ галаз Кульзеб хуьре эцигнавай (60 чка авай) аялрин бахчадиз килигна. Ада анин къуллугъчийрихъ галазни хушвилелди суьгьбетарна.

Идалай гуьгъуьниз регионди регьбер Комсомольск хуьре эцигзавай аялрин бахчадин гьалдизни килигна. Дарамат эцигунин такьатар республикадин бюджетдай чара авунва. Эцигунардай организациядин векилди малумат гайивал, аялрин бахча тайинарнавай чIавуз ишлемишиз вахкуда.

Комсомольск хуьре авайла, Сергей Меликова консервиярдай "Эркенлъи" заводни кIвалахдай гьалдиз хкуникай ихтилат кудна. Къизилюрт районда хаммал бес кьадарда авайвиляй, заводдал налогарни алачирвиляй, карханадин директор Гьажимурад Гьажиева ам чкадиз хкун ва я ина инвесторрин куьмек галаз маса продукция акъуддай шартIар тешкилун теклифна. Са рахунни алач, кархана хъсандиз ремонтна кIанзава. Регионди регьберди йисан эхирдалди карханадиз лазим тир бизнес-проект гьазурунин ва ам талукь ведомстводал агакьарунин тапшуругъ гана.

Райондин агропромышленный комплексдин чешнелу карханайрик Нечаевка хуьре авай "Томат-Агро-Чар" компания акатзава. Адан генеральный директор Хирамегьамед Абдулмежидова лагьайвал, компания 2016-йисуз арадал атана. Адан кар алай хел агропромышленный комплексда инвестпроектар кьилиз акъудун я.

Компаниядин теплицайрин комплекс алай аямдин тадаракралди таъмин я, салан майваяр битмишардайла, Израилдин технологийрикай менфят къачузва. Коллективди гьасилзавай помидорар ва афнияр республикадилай къецезни рекье твазва. Гьар йисуз зегьметчийри са агъзур тонндилай виниз майваяр битмишарзава. Вири дережайрин бюджетриз 3 миллиондилай виниз налогар гузва.

С.Меликов - Къизилюрт шегьерда

Кеферпатан шегьерда регионди Кьил центральный больницадин эцигунрал фена. Ам 2008-йисуз эцигиз гъиле кьунай. Гила республикадин инвестицийрин программадик кутунвай дарамат 2023-йисуз ишлемишиз вахкун лазим я. С.Меликова алай вахтунда шегьердин ва райондин агьалийриз къуллугъзавай медицинадин идарадални кьил чIугуна. Больница лап куьгьнеди я. Къизилюртдин ЦГБ-дин кьилин духтур Патимат Шабановади лагьайвал, дарамат я цIай кьунин, я санитариядинни гигиенадин жигьетдай ийизвай истемишунриз жаваб гудайди яз амач.

Дагъустандин регьберди Къизилюрт шегьер кьве патал пайнавай автомашинар фидай муькъуьзни фикир гана. Вичел 550 метр яргъивал алай муьгъ 1987-йисуз эцигнай. Алай вахтунда ам чкIидай гьалда ава. Сергей Меликова РД-дин Гьукуматдин Председателдин сад лагьай заместитель Батыр Эмеевал РД-дин Минтрансдин ва шегьердин руководствадихъ галаз санал муькъуьз талукь месэладиз килигун, ам республикадин хсусиятдиз вахкудайвал авун ва ахпа муьгъ капитальнидаказ ремонтдай гьазурвилерни акун тапшурмишна.

Шегьерэгьлийрик секинсузвал кутазвай объектрик эцигна куьтягь тавунвай стадионни ква. 2010-йисуз стадион эцигун патал бюджетдай пулар ахъай хъувуначир. Алай вахтунда проектдинни сметадин документар цIийикIа туькIуьр хъувуна кIанзава. Стадион туькIуьр хъувунихъ галаз санал адан къвалав паркни хьун лазим тирдакай ихтилатна. Регионди Кьили Батыр Эмеевал стадион цIийи хъувун ва парк патал субсидияр чара авун тапшурмишна.

Къизилюртда республикадин Кьил чкадин агьалийрихъ галазни рахана. Абурун арада жегьил хизанар яшайишдин кIвалералди таъминарунин жигьетдай кардик квай программадин иштиракчиярни авай. Шегьерэгьлийрин гафаралди, программадин сергьятра аваз эцигзавай са шумуд мертебадикай ибарат кIвал гилани ишлемишиз вахканвач. Пудратчи карханади гзаф крар кьилиз акъуднавач.

Арзадихъ яб акалайдалай кьулухъ С.Меликова къейд авурвал, и месэладикай адаз виликдай шегьердин мэр Мегьамед Мегьамедовани хабар ганвай. Республикадин Кьили шегьерэгьлийриз кIвал вахтунда эцигна акьалтIарун патал регионди бюджетдай пулдин такьатар жагъурун хиве кьуна.

Нумрадай кIела:

ЖЕМИЯТ

Сувар гьикI арадал атана?..

"Лацу дурнаяр" сувар шаирдин "Дурнаяр" тIвар алай чIалариз композитор Ян Френкела музыка кхьена, манидар Марк Бернеса ам тамамарайдалай кьулухъ (1986-йис) арадал атана. Мани чилин винел кьиле фейи вири дявейрин къурбандрихъ лугьузвай реквием (ясдин мани) хьиз я.

▸ 4

ВАТАНПЕРЕСВАЛ

А йикъар…

Чи жегьилрин савадлувилин, уяхвилин, ватандашвилин дережаяр вине твазвай вири крариз къуват гун чи вирибурун, иллаки образованидинни илимдин, тербиядинни спортдин идарайрин векилрин, ветеранринни жегьилрин, депутатринни дипломатрин везифа тушни?! Гьар са диде-бубадин везифани веледриз дуьз тербия ва яшамиш жедай мумкинвилер гуникай ибарат тирдал шак алач.

▸ 5

ЖЕМИЯТ

Мух цайида къуьл вахчудач…

Сергей Алимович, чиновникрин докладрихъ яб акализ, ацукьай чкадилай буйругъар гуз, идара ийидай руководителрикай туш. Ам гьамиша халкьдин арада ава. Хуьрериз, шегьерриз физ, агьалийрихъ галаз гуьруьшра жезва, абурун дерди-гьал чирзава. Гьа чкадал гъил-гъилеваз месэлаярни гьялзава.

▸ 6

ЭКОНОМИКА

Цмурвийрин цин месэла

Арадал атанвай хци месэла гьялун патал гуьруьшдин иштиракчийри кьве рехъ теклифна: сад лагьайди - къуй эгъуьнун, кьвед лагьайди - вацIун яд михьдай имаратар кардик кутун. Агьалийрин фикирдалди, кьвед лагьай рехъ менфятлуди яз аквазва, гьикI лагьайтIа, гьа са вахтунда дигидай цин месэлани гьялиз жезва.

▸ 7

ОБРАЗОВАНИЕ

Вири крарин бине

Зурба арифдар Ахцегь Мирзеди вичин багъда хсуси такьатрихъ эцигай медреса (исятда 3-нумрадин школа) РагъэкъечIдай патан уьлквейра "Илимрин ибадатхана"хьиз машгьур тир. Диндин къуллугъчийрихъ галаз санал ана гьакIни илимдин гьар жуьре хилерай савадлувал авай пешекарарни гьазурзавай.

▸ 8

ХАБАРАР

Сад лагьай паспорт гьикI къачуда?

РД-дин МФЦ-дин кьилин идаради хабар гайивал, 14 йис тамам хьайила ватандашриз гузвай сад лагьай паспорт гила и идарайрай къачуз жеда. "Мои документы" центрадиз 14 йис тамам хьайидалай кьулухъ 90 йикъан къене арза вугуз жеда.

▸ 12

Лутуйрив алцурариз тамир!

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Гьа ихьтин эвер гунилай башламишна 7-сентябрдиз Махачкъалада, "Дагъустан" РИА-дин конференцийрин залда, РФ-дин Центробанкдин РД-да авай отделенидин управляющий Мурад Идрисован ва РД-да авай МВД-дин Уголовный розыскдин управленидин отделдин начальник, полициядин подполковник Шамил Агьмедован иштираквал аваз телефонрин лутуйриз талукь яз кьиле фейи пресс-конференция. Мугьманри раиж авур рекъемри субутзавайвал, 2021- йисан кьвед лагьай кварталда Россиядин банкара телефонрин лутуйри агьалийривай 3 миллиарддив (вири Россияда санлай 237 агъзур дуьшуьш) агакьна пул къакъудна. И жуьредин тахсиркарвилерин вилик пад кьунин карда кьилинди агьалийрин савадлувал хкажун, гъавурдик кутадай кІвалах хъсандиз тешкилун я...

- Киберлутувили (инсандикай малуматар, яни банкдин картадин счётдин нумра, паспортдин делилар, код, пароль ва икІ мад чуьнуьхуналди, адан пул ва маса эменни къакъудун) эхиримжи кьве йисан вахтунда дуьньяда агьавалзавай тІугьвалдин шартІара мадни "цуьк ахъайна", - суьгьбет башламишна Шамил Исаевича. - Агьалийриз, телефондикай менфят къачуналди, лутуйри пулар къакъудзавай дуьшуьшрикай чизватІани, абурун кьадар тІимил ваъ, артух хьуни чак, дугъриданни, къалабулух кутазва. Эхь, и жигьетдай чавай гуьзчивилик кутаз жезвай крарни ава, гьа гьисабдай яз банкди лутуйрин телефонрин 12 агъзурдалай виниз нумраяр блокироватна. Имни, алатай йисав гекъигайла, кьве сеферда артух я. Идалайни гъейри, агьалийрихъ галаз гъавурдик кутунин кІвалахдиз артух фикир гуни, чна умудзава, хъсан нетижаярни гуда, - алава хъувуна ада.

Шамил Исаевича къейд авурвал, лутуйрин схемаярни дегиш жезва. Алай аямдин вилик физвай технологийрин асирда абурни санал акъвазнавач. Амма, гьа виликдай хьиз, соцсетар ва мессенджерар абурун рикІ алай лишанар "мишень" яз ама.

- Чна кьиле тухузвай кІвалахдай, ахтармишзавай малуматрай аквазвайвал, киберлутувилихъ хъсан тешкиллувал ава. И тахсиркарвал гзаф вахтара са шумуд дестеди - садбуру инсандикай малуматар кІватІзава, муькуьбуру зенгерзава, пуд лагьайбур платёждин системайрал машгъул жезва (ва масабуру) санал кьилиз акъудзава. Амма абур чеб чпихъ галаз таниш туш, Интернетдин майданра чпин чІулав кІвалах кьилиз акъудзава.

Мугьманрин гафарай малум хьайивал, гзаф вахтара лутуйрин гьиле "яракь вугузвайбур" агьалияр чеб ва абурун савадсузвал я. Лутуяр хъсан психологар тирди, абуруз инсандин бейнидиз таъсирдай къайдаяр (куь карта блокироватнава, яшайишдин къуллугъдиз квез куьмек гуз кІанзава ва икІ мад) чизвайди лугьузватІани, агьалияр регьят пулар къазанмишиз кІандайбурун "ракьара" мад ва мад гьатзава. Кьилин себебарни чи ихтибарлувал ва маса ксар расалмиш хьайи чІуру дуьшуьшрикай тарс хкуд тавун я. Таниш тушир нумра-дай зенг авурла, инсандик къалабулух акатзава, ада тамамдаказ жавабар гузва. Банкарин ва яшайишдин маса къуллугърин пешекарри, зенгер авуна, агьалийривай паспортдин делилар, картайрин нумраяр, кодар... садрани хабар кьазвайди туш. Ихьтин крариз фикир тагуникай чаз зарарни хкатзава. Гьар гьикІ ятІани, эгер квекай лутуйрин къурбандар хьанватІа, гьасятда ихтиярар хуьдай органриз ва банкдиз хабар гун лазим я.

Аялриз - савкьат

Къагьриман ИБРАГЬИМОВ

1-сентябрдиз Дербент райондин Араблинка хуьре 100 аялдиз чкаяр авай цІийи бахча ахъайна. Ам милли "Демография" проектдин сергьятра аваз эцигнавайди я.

Мярекатда Дагъустандин Гьукуматдин Председателдин заместитель Мурад Къазиева, Дербент райондин кьил Мавсум Рагьимова, военный кьилин эцигунардай управленидин начальникдин заместитель Эльдар Дамдамаева, РД-дин Халкьдин Собранидин депутатри, райондин кьилин заместителри, Араблинка хуьруьн кьил Арсен Вагьабова ва масабуру иштиракна.

Аялрин бахчадин кьве мертебадин дараматда гьам аялриз, гьамни тербиячийриз вири къулайвилер ава. Ина тІуьнар гьазурдай кьилдин кІвал (пищеблок), вири истемишунрив кьазвай медицинадин, школадиз гьазурдай, жуьреба-жуьре шейэр туькІуьрдай (изобразительный), логопедмуаллимдин, педагог-психологдин кабинетар ва гьакІни музыкадинни физкультурадин залар ава. Бахчадин мулкара къавар алаз туькІуьрнавай аялриз къугъвадай кьуд майданни кардик ква.

Дарамат ачухуниз талукьарнавай мярекатдал рахадайла, Мурад Къазиева къейд на: "Гьуьрметлу аялар, диде-бубаяр ва тербиячияр! За квез Чирвилерин йикъахъ галаз санал цІийи бахчани мубаракзава. Дугъриданни, чаз акурвал, райондин администрацияди чкадин такьатрихъ проектдик квачир хейлин шейэрни кухтунва. Аялрин бахча алай аямдин истемишунрив кьазвай вири тадаралди таъмин я. Заз яшайишдин проектрин тереф хуьзвай республикадин Кьилин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Сергей Меликоваз, райондин администрациядиз сагъ-рай лугьуз кІанзава...".

Гуьгъуьнлай рахай Мавсум Рагьимован гафарай малум хьайивал, алай йисан сифте кьиляй Дербент райондин Мугъарты хуьрени 60 чка авай аялрин бахча ачухна. Араблинкада бахча ахъаюникди 35 касдиз кІвалахдай чкаяр хьанва. Къведай йисуз ЛукІварин хуьрени 60 чка авай аялрин бахча ахъайдайвал я.

Коронавирус: эхиримжи рекъемар

РД-дин Роспотребнадзордин делилралди, 8-сентябрдиз Дагъустанда коронавирус акатайбурун кьадар 49 127-дав агакьнавай. Эхиримжи юкъуз коронавирус акатай 165 кас дуьздал акъудна.

Гьа са вахтунда духтуррилай начагъ хьайи 44 601 кас (эхиримжи юкъуз - 193) сагъар хъийиз алакьнава. Санлай къачурла, республикада 2 769 699 кас ахтармишнава. 3459 кас, амайбурукай чара авуна (изоляция), кІвалера ава. Дагъустанда коронавирусдик 2314 (эхиримжи юкъуз - 15) кас кьена.

Ф.А.Беделов

Лезги халкьдин яратмишдай интеллигенциядин векилрив и йикъара Дербентдай чІулав хабар агакьна: цІайлапан хьиз галукьай азардикди тІвар-ван авай писатель, драматург, тарихчи алим, публицист Фейруз Абумуслимович Беделов (Беделахтул) рагьметдиз фена.

Ф.А.Беделов 1949-йисан 22-мартдиз КцІар райондин ТІигьир хуьре дидедиз хьана. Ина юкьван школа, Бакуда Азербайжандин госуниверситетдин журналистикадин факультет акьалтІарна. Зегьметдин рехъ газетрин редакцийра кІвалахунилай гатІунна. Ада лезги, азербайжан, урус чІаларалди кхьизвай.

Фейруз Абумуслимовичакай 1990-йисалай Бакуда лезги чІалал акъатзавай аслу тушир "Самур" газетдин сад лагьай редактор хьана.

1994-йисалай ам Дербент шегьерда яшамиш жезвай. Ина жуьреба-жуьре институтра тарихдин муаллимвиле кІвалахна. Гьа са вахтунда Москвада тарихдин илимрин кандидатвилин дережани хвена.

Ф.Беделован яратмишунрин рехъ алатай асирдин 60-йисара Лезгистандикай кхьенвай макъалайрилай, очеркрилай ва фантастикадинни махарин тах квай гьикаяйрилай башламиш хьана. Лезги, азербайжан, урус чІаларал адан "Цирцам - тІвар квахьнавай жегьил", "ТипІрен свас", "Муьхце мехъер" ва маса эсерар чапдай акъатна.

1993-йисуз писателди кІелдайбурув лезги гьикаятда сифте яз мифологиядин жанрдин "Миф" тІвар алай роман агакьарна. И эсерди ам неинки Лезгистанда, гьакІ адалай къецени гзаф чкайра машгьурна.

Драматург яз, Ф.Беделован "Филиал", "Часпар", "Аюхар", "Яру квасани ЦІару кваса" къемедаяр машгьур я, абур чи театррин сегьнейрални атана.

2011-йисуз Москвада автордин гьикаятдинни драмадин эсеррикай ибарат "Яру стІалрин марф" ктаб акъатна.

Тарихчи яз, ада чи халкьдин лап къадим вахтарин яшайиш, культура, адетар, фольклор ахтармишна. Чи гьилера адан "Лезги халкьдин ва гьукуматдин тарих" (1998), "Лезгийрин мажуси дин" (2000), 3 ктабдикай ибарат "Лезгийрин гъуцарин дин" ктабар ама.

Алимдихъ, писателдихъ, публицистдихъ ва драматургдихъ кьилиз акъудиз агакь тавунвай гзаф ниятар авай. Амма ажал инсафсуз я.

Чна рагьметлудан хизанриз, мукьвакьилийриз, ярар-дустариз башсагълугъвал гузва. Фейруз Абумуслимовичан экуь къамат чи рикІелай алатдач.

"ЛЕЗГИ ГАЗЕТДИН" редакциядин коллектив

Н.Ш.Мирзоев

8-сентябрдиз, 90 йисан яшда аваз, лезгийрин машгьур писатель, ДАССР-дин лайихлу муаллим, "Лезги газетдин" вафалу дустарикай ва мухбиррикай сад хьайи Назир Ширинбегович Мирзоев рагьметдиз фена. Чна адахъ яс чІугвазва, хизанриз, мукьва-кьилийриз сабурар гузва.

Н.Ш.Мирзоев 1931-йисан 1-июлдиз Ахцегь райондин Смугъулрин хуьре дидедиз хьана. Ахцегьрин юкьван мектеб, Дагъустандин ва Осетиядин педагогвилин институтар акьалтІарна, ада яргъал йисара хайи хуьре биологиядин муаллимвиле, школадин завучвиле кІвалахна. Педагогвилин гьунарлу зегьметдай адаз "ДАССР-дин лайихлу муаллим" лагьай гьуьрметдин тІвар, "Знак Почета" орден ва гзаф маса шабагьар гана.

Писатель яз, адан гьиликай гьикаяйринни повестрин "Цуькверин ваза", "Къизилдин хтар", "Чухвай рикІ", "Цацар алай цуьк", "Уьмуьр эбеди я", "Ватандиз хъша", "Кисай муьгьуьббат" ва маса ктабар хкатна. Абур чи мектебра, колледжра, вузра кІелзава. Хейлин эсерар чи учебникрани хрестоматийра гьатнава.

Н.Мирзоев Ахцегь районда ва вири Дагъустанда кьиле фейи эдебиятдинни медениятдин чІехи метлеб авай вири мярекатрин иштиракчи, гьакъикъи насигьатчи, тербиячи тир.

Писателдин ва педагог-насигьатчидин рикІик хъийидай мадни гзаф крар квай. Гьайиф, залум ажалди а мумкинвал ганач.

Писателдин, муаллимдин, мухбирдин, тербиячидин ирс несилрив гума.

Чна рагьметлудан хизанриз, мукьвакьилийриз, вири смугъулвийриз башсагълугъвал гузва. Назир Ширинбеговичан экуь къамат чи рикІелай садрани алатдач.

"ЛЕЗГИ ГАЗЕТДИН" редакциядин коллектив

Тереф хвена

Чи мухбир

Новолак районда 20 гектардин майдан кьадай теплицайрин комплексдиз талукь инвестицийрин проект кьилиз акъуддайвал я. 7-сентябрдиз Махачкъалада РД-дин Гьукуматдин Председатель Абдулпатагь Амирханован регьбервилик кваз кьиле фейи совещанидал и кардиз талукь месэлаяр веревирдна.

Проект теклифнавайди "Олимпия Капитал" ГК я. Адан сергьятра аваз йиса 4 агъзурни 600 тонн помидорар битмишардай комплекс эцигда.

Къейд ийин хьи, проектдиз кьилиз акъудун патал 5,4 млрд манат пул харжда ва кІвалахдай цІийи 115 чка арадал гьида.

Проектдиз талукь месэлаяр вервирд авурдалай ва РД-дин карчивилин ва инвестицийрин Агентстводи кьиле тухванвай кІвалахдин нетижайрихъ галаз таниш хьайидалай кьулухъ А.Амирханова Гьукуматди и проектдин тереф хуьдайдакай хабар гана.

Сечкияр - 2021

Материал размещен в рамках предоставления бесплатной площади для опубликования агитационного материала кандидата в депутаты Государственной Думы РФ ФС восьмого созыва Гаджиева А.К. согласно договора от 06.09.2021г

(Публикация кандидата в депутаты Госдумы РФ Г.А.Багамаева размещена на бесплатной основе)

(Публикация кандидата в депутаты Госдумы РФ К.М.Рамазанова размещена на бесплатной основе)

Важиблу имтигьан

Нариман ИБРАГЬИМОВ

Августни акъатна, уьлкведин сиясатдин важиблу вакъиа - РФ-дин Госдумадиз, регионрин парламентриз депутатар хкягъунин сечкияр кьиле физвай сентябрдин варз алукьна. Уьлкведин агьалийри 17-19-сентябрдиз партийри ва маса тешкилатри къалурнавай кандидатриз сес гуда ва депутатар хкяда. 225 депутат партийрин сиягьрай ва 225 депутатни сечкийрин са мандатдин округрай.

Россиядин ЦИК-ди малумарнавайвал, уьлкведа сиясатдин 34 партия регистрация авунва, абурукай 32 партияди сечкийра иштиракда. Агьалийривай хабарар кьурла, малум хьайивал, "Сад тир Россия" партиядин рейтинг виридалайни екеди ятIани, ам виликан дережада амач. Имни 2018-йисуз, "Сад тир Россия" партиядин депутатри сес гуналди, пенсиядин реформа тухуниз талукь закон кьабулунихъ галаз алакъалу хьана. Эгер Госдумада "Сад тир Россия" партиядин 336 депутат авайтIа, и сеферда и рекъем са тIимил гъвечIиди хьун мумкин я.

Сиясатдин партийри ва общественный тешкилатри са мандатдин округрай кандидатарвиле 2236 кас къалурнавай, амма абурукай 2062 кас регистрация авунва.

Дагъустан Республикада Россиядин Федерациядин Федеральный Собранидин Госдумадиз депутатар хкядай сечкидин са мандатдин пуд округдин комиссия кардик ква: Кеферпатан 10-нумрадин, Центральный 11 ва Кьиблепатан 12- нумрайрин округар. Кьиблепатан Дагъустандин районар кьве округдик акатзава. Сечкидин са мандатдин Центральный округдик - Дагъустандин Огни, Дербент шегьерар, Дербент, Мегьарамдхуьруьн, СтIал Сулейманан, Табасаран, Хив, Къайтагъ, Къаякент районар. Сечкидин са мандатдин Кьиблепатан округдик - Агъул, Ахцегь, Докъузпара, Кьурагь, Рутул районар.

Сечкичийриз чир хьун патал чна сиясатдин партийри са мандатдин округрай къалурнавай кандидатрин тIварар кьазва. Кеферпатан округдай: Мурадин Авезов, Абдулгьаким Гьажиев, Шахнаваз Гьуьсейнов, Вагьид Девлетханов, Ирина Дибирова, Мурат Пайзуллаев, Къурбан Рамазанов, Владимир Талихов, Рашид Яников.

Кьиблепатан округдай: Абдулгьамид Абдуллаев, Шагьлар Агъаханов, Шарип Алиев, Гьабибула Багамаев, Азнаур Гьажимирзоев, Жамалдин Гьасанов, Агьмеднаби Мегьамедов, Гьажимурад Омаров, Альберт Эседов.

Центральный округдай: Гьажимурад Абакаров, Даниял Гьажиев, Мурад Гьажиев, Камил Давдиев, Лейла Жалилова, Ринат Каримов, Магьмуд Магьмудов, Сиражидин Рамазанов, Мегьамед Шайхгьасанов.

Сиясатдин партийрин федеральный сиягьра Дагъустандай РФ-дин Госдумадиз депутатвиле кандидатар яз тунвай 91 кас ава.

РФ-дин Госдумадиз депутатар хкязавай сечкийра чна сес гана кIанзавай бюллетенра сиясатдин 15 партия жеда. Сад лагьай чкадал КПРФ (партиядин регьбер Геннадий Зюганов) ала. Адан гуьгъуьна ава: "Зеленые" (Андрей Нагибин), ЛДПР (Владимир Жириновский), "Новые люди" (Алексей Нечаев), "Единая Россия" (Дмитрий Медведев), "Справедливая Россия - Патриоты - за правду" (Сергей Миронов), "Яблоко" (Николай Рыбаков), "Партия Роста" (Борис Титов), "Российская партия свободы и справедливости" (Максим Шевченко), "Коммунисты России" (Максим Сурайкин), "Гражданская платформа" (Рифат Шайхутдинов), "Зеленая альтернатива" (Руслан Хвостов), "Родина" (Алексей Журавлев), Российская партия пенсионеров за социальную справедливость" (Владимир Бурлаков), "Российский общенародный Союз" (Сергей Бабурин).

Дагъустан Республикадин Халкьдин Собранидиз депутатар хкядай ихтияр ирид партиядиз ганва. Абурук акатзава: "Единая Россия", КПРФ, ЛДПР, "Зеленые", "Справедливая Россия - Патриоты - за правду", "Партия Роста", "Родина". Дагъустандин парламентдиз вад йисан муддатда 90 депутат хкяда. РД-дин избиркомди 782 кандидат регистрация авунва. Яни гьар са мандатдин кьилиз 8 кандидат жезва.

И сечкийрин кар алай месэла са бязи цIийивилерихъ галаз алакъалу я. Сад лагьайди, РФ-дин Центральный сечкидин комиссиядин къарардалди ва коронавирусдихъ галаз алакъалу яз, агьалийрихъ пуд юкъуз 17-18-19 сентябрдиз сес гудай мумкинвал ава. Кьвед лагьайди, вич яшамиш жезвай чкадай масанихъ (командировкадиз, кIвалахал, ял ягъиз, больницадиз...) акъатнавай касдивай, тайин райондин сечкидин комиссиядиз арза кхьена, гьана сес гуз жеда.

Республикадин сечкидин комиссиядин председатель Мегьамед Дибирова лагьайвал, республикадин сечкидин комиссия РФ-дин Госдумадиз, РД-дин Халкьдин Собранидиз ва муниципалитетрин собранийриз депутатар хкязавай сечкийриз вири патарихъай гьазур хьанва. ИкI, республикадин мулкуна сечкидин территориальный 54 ва сечкидин участокрин 1927 комиссия кардик кутунва. Вири комиссийра сечкийриз гьазур хьунин кIвалахдал саки 13000 кас машгъул хьана.

Избиркомдин председателди малумарайвал, сечкияр кьиле тухузвай йикъара сечкидин 94 участокда сечкидин бюллетенар гьялдай махсус комплексар ишлемишда. Сечкидин территориальный вири кIвалера ва сечкидин 381 участокда видеокамераяр кардик кутада. Абурулай герек сигналар гъилегъил аваз интернетда пайда жеда ва Федеральный ЦИК-дизни фида. Вири участокар герек кьадарда маскайралди, бегьлейралди, антисептикадалди, ручкайралди ва маса шейэралди таъминарнава.

Сиясатдин жигьетдай и сечкийрихъ еке метлеб ава. Гьавиляй РФ-дин Президент В.Путина Федеральный Собранидиз ракъурай Чарче гилан сечкияр михьибур, гьахълубур, закондин сергьятра аваз тухудайбур хьунин гьакъиндай кхьенай. КIелзавайбуруз малум хьанвайвал, Дагъустандай "Сад тир Россия" партиядин региональный отделениди къалурнавай сиягьда чи ватанэгьлияр Сергей Меликован ва Мамед Абасован тIварарни ава.

Россиядин ЦИК-дин председателди лагьайвал, сечкияр кьиле физвай гьалдиз 500 агъзурдалай виниз гуьзчийри (наблюдателри) фикир гуда. Сергей Миронова малумарайвал, адан партияди сечкийра иштиракдай 120 агъзур гуьзчи гьазурнава. Адан гафаралди, сечкияр михьибур, гъахълубур хьун патал вирида зегьмет чIугун ва сечкидин участокриз физ, чпиз хуш аквазвай партийриз, кандидатриз сес гун лазим я.

Вири шегьерра ва районра сечкидин комиссийри ва участокри сиясатдин важиблу мярекат текшкиллувилелди кьиле тухун патал гьазурвилер акунва. Гьар са ватанэгьлидини уьлкведин ва республикадин парламентриз лайихлу, халкьдин дердийрикай хабар авай, зегьметчи инсанар патал зегьмет чIугвадай ксариз-кандидатриз сес гана, абурукай депутатар хкяна кIанда. Куьрелди, сечкичийрин вилик акъвазнавай имтигьан регьятди туш.

Мердали ЖАЛИЛОВ

Расул Гьамзатован йикъар - “Лацу дурнаяр”

Сувар гьикI арадал атана?..

Гьар йисан 8-сентябрдилай гатIунна, чи республикада “Лацу дурнайрин” лишанлу сувар ва вичиз дуьньядин сад лагьай дережадин шаирдин лишан (диплом) ганвай Расул ГЬАМЗАТОВАН йикъар кьиле тухузва.

“Лацу дурнаяр” сувар шаирдин “Дурнаяр” тIвар алай чIаларизкомпозитор Ян Френкела музыка кхьена, манидар Марк Бернеса ам тамамарайдалай кьулухъ (1986-йис) арадал атана. Мани чилин винел кьиле фейи вири дявейрин къурбандрихъ лугьузвай рекьвием (ясдин мани) хьиз я. Гьа са вахтунда ада гьар са инсандин рикIе Ватан хуьнин гьиссерални чан гъизва. Инсан патал Ватандилай багьа мад вуч ава?

ИкI чи инсанри кьве важиблу вакъиа санал къейдзава: сад - дуьньядиз тIвар-ван авай шаир атай югъ, кьвед лагьайди - шаирдин чIалар “Лацу дурнайрин” гимндиз элкъуьн. И маниди неинки ам сифте яз тамамарай Бернес ва композитор Френкель, гьакI шаир Расул Гьамзатовни эбеди амукьдай тIвариз элкъуьрна.

“Лацу дурнайрин” суварин гьакъиндай шаирди вичи виридалайни итижлудаказ лагьанва.

“...Дуствилин закондилай пак закон авач. Лацу дурнайрини къе дуствал хуьниз эверзава. Абуру чаз игьтиятлу хьун лазим тирдакай, чун элкъвена капитализмдин уьлквейрин юкьва авайдакай, душманри чаз акси гьар жуьредин фендер къурмишзавайдакай лугьузвач. Абуру чаз икI лугьузва: инсанар, чаз куьн мегьрибан я, рикIиз чка гана, регьимлу хьухь. РикIе къени ниятар авайла, игьтиятлу хьунин чарасузвални амукьзавач. Игьтиятлу хьуни, сада-садаз ихтибар тавуни чи чилел чун гьакIни гзаф гьелек авурди я. Кьисасди ваъ, вири дуьньяда сада-садан гунагьрилай гъил къачуни чун къутармишда, сад-садаз панагь хьуни ивияр экъичдай чуьруькрал эхир эцигиз куьмекда.

Садра хуьре авай чи кIвализ, маса ктабрихъ галаз сад хьиз, зи машгьур ватанэгьли Шамилакай романни кхьизвай немсерин писатель Г.Хефлинг мугьман хьанай. Бубад кIвале ам дяведа телеф хьайи зи стха Мегьамедан хендеда Хузуди къаршиламишна, чIагай пек-партал ваъ, ясдин либас алаз. Ихьтин партал адал къад йисан яшдиз акъатай чIавалай алайди я, гила яхцIурни ирид йис хьанва ада вичин и дун дегишар тийиз. Жанаби Хефлинга адаз, кьил агъузна, икрамна, адавай, гьакI чавайни, вичиз багьишламишун тIалабна. Минскдай тир шаир дустари заз суьгьбет авурвал, вермахтдин виликан солдатри, гьар йисуз Германиядай къвез, дяведин ялавра кана, харапIайриз элкъвей Белоруссиядин хуьрерин гуьмбетрал цуьквер эцигзава, Худадиз, телеф хьайибуруз, чпин гунагьрилай гъил къачу лугьуз, тавакъу ийизва: жегьилар тир чун, инсафсуздаказ рекьелай алудна, лугьузва абуру. Немсери гила гьам Саратовда, гьам Черниговда, гьам Осетияда, гьамни Дагъустанда лацу дурнайриз хкажнавай памятникрал цуьквер эцигзава.

Дальний Востокда чи президентди чи есирда гьатай ва чина телеф хьайи Япониядин солдатрин сурарал цуьквер эцигна - и кардин гъавурда зун дуьздаказ акьазва. Россиядин президентди авур карни за разивилелди кьабулзава. Прагадиз акъатайла, ада Вроцлавский майдандал, жегьил-жаван са чехди вичиз цIай яна кайи чкадал, цуьквер эцигна. Гадади им 1968-йисуз чи танкар Чехословакиядиз сухулмиш хьунилай наразивал къалурунин лишан яз авур кар я. Чеб азад хъувур 1945-йисуз Европадин халкьар чалай пара разизвайди тир, гуьгъуьнлай Чехословакиядиз чи кьушунар гьахьун себеб яз а разивилин гьиссерик туькьуьл тах акатна...

Финляндияда кьиле тухвай “баркалла тагъай дяведин” къурбандрихъни зи лацу дурнайри гьайиф чIугвазва. За Суомидин (финнри чпин уьлкведиз икI лугьузва) кIвалерин ва шегьеррин цларал алай агъзурралди телеф хьанвайбурун тIварар кIелна. Гьа са вахтунда бязи чкайра алатай дяведин памятникрив гьуьрметсуздаказ эгечIзавайди, абур чукIурзавайди, вири халкьари разивилелди кьабулнавай, чпиз чухсагъул лугьузвай халис ватанпересриз, азадвал гъайибуруз оккупантар, чапхунчияр лугьузвайди чир хьайила, ида лап зи рикI тIарзава, намусдик хкIазва. Зи дурнайри лугьузва: “Яшамиш жезвайбур, кямир абурук, абурун эбеди ялавар туьхуьрмир, жуван кьил квадармир; абурук са тахсирни квайди туш”. Ахьтин акьалтIай вагьшивилин гьеракатри ихьтин крарал гъил физвай гьич садни узягъарзавайди туш. Дуьньядилай физвайбурунни сагъзавайбурун руьгьдин алакъаяр хуьнин агъзур йисарин тарих авай инсанпересвилин адетар чна ахьтин гьеракатралди чIурзава. Чи дидейри куз-куз чпихъ ишелар авур малум тушир адетдин солдатрин сурарин гуьмбетар кьацIурзавайди акун рикIиз иллаки агъур жедай кар я.

Республикайрин, халкьарин, миллетрин арада тухудай рахунрин столдихъ “лацу дурнайризни” эверна кIанда. Абур вири миллетрин, динрин, уьлквейрин, вири дуьньядин багьрияр я. Абурув эгечIзавай тегьердал гьалтайла, инсанрин фикиррин чаравилер тахьун герек я.

Афгъанистандин вакъиаяр кьиле физвайла, гьикI ятIани садра зун Москвада дустарихъ галаз санал ресторанда ацукьнавай. Са маса столдихъ галай таниш тушир ксарилай зал записка агакьарна. А столдихъ ацукьнавайбуру, зун Афгъанистанда дяведа телеф хьайи чи гадайрикай “Лацу дурнаяр” шиир кхьиз кIвачин жезвани лугьуз хабар кьазвай. За абуруз лагьана: фад кхьенвай чIалар ятIани, зи “Дурнаяр” гьабурузни талукь жезва, зи къушарин сесерай абурун тIварарин ванни къвезва. Эхь, телеф хьайибурун тIварар кьаз, лацу дурнайри вири континентрин кьилелай лув гузва. Чи республикайрани, Азербайжандани, Эрменистандани, Гуржистандани, Литвадани, Ферганадани, Ливандани, Палестинадани, Чилидани, Никарагуадани, Иракдани, Ирандани - вири уьлквейра абуру гьа и саягъда лув гузва.

Амма гила им “Дурнаяр” Ватандин дяведин чуьллера телеф хьайибуруз бахшнавай мани яз амукьзавач лагьай чIал туш. Амма дурнайрин цIиргъина чакай гьар сад патал са гъвечIи ара амазма.

Са цIувад йисан идалай вилик “лацу дурнайрин” бинедаллаз документальный фильм гьазурнай. И чIаларин автор яз, зунни кинолентиниз къачунай. Хиялрик квaз, зун къадим Дербентдин куьгьне сурарин къванерин арайра къекъвезвай. Абуруз гзаф чапхунчийрин гьужумар акурди я, и сурара гзаф есиррин ва гзаф пачагьлугьрин аскерар кучукнава. Зун дагълара авай Гунибдиз хкаж хьана. Ина урус солдатрин, Апшерондин полкунин аскеррин кIарабар фаракъатнава. Къвалав лагьайтIа, Шамилан муьруьдрин сурар гва. Ина урус къавахарни Дагъустандин пальмаяр сад садан патав гва. Дагъдин са кукIушдал лацу дурнайриз жанлу памятник хкажнава, гьа и чкада дагъустанвийри гзаф кьадар мугьманрихъ галаз Ватандин ЧIехи дяведа телеф хьайибур рикIел хуьнин югъ къейдзава. РикIел аламайвал, сифте йисара сувар Ян Френкела вичин музыка тамамарунилай башламишдай. Гуьгъуьнлай мани авар чIалал Омаров Мегьамеда, къумукь чIалал шаир Мегьамедов Бадрудина... ягъиз хьана. Амма исятда заз идакай туш лугьуз кIанзавайди. “Лацу дурнаяр” кинофильм гьялдайла, зун алатай асиррин аскеррин сурара аваз акурла, Ватандин ЧIехи дяведин иштиракчияр тир куьгьне аскерар мягьтел хьана амукьна. Манидин чIалар, адак квай фикирар Ватандин ЧIехи дяведихъ галаз алакъалубур я эхир. Дяведин иштиракчийри лугьузвай келимайрихъ, абуру гъизвай делилрихъ галаз зун рази тир. Амма абур вири девиррин дявейрин къурбандрин жергедик кутан тийидай себебар аваз аквазвач заз. Гьардахъ вичин кьатIунар авайди я. Дурнайрин эвердин ванни гьардаз вичин жуьреда къвезва: дегь заманайрин сурарин гуьмбетрикай алай аямдин манийрин сесериз манийвал авач. Абуру, лацу дурнайриз элкъвей солдатри, чеб рекьидалди вилик эхиримжи сеферда квекай лугьузвай? Аквар гьаларай, абурукай сада “диде”, масадбуру “дах”, пуд лагьайбуру “рухваяр”, “зи рушар”, “играмиди”, “дуст”, “Ватан”, “уьмуьр” лугьузвай. Аквар гьаларай, абуру, масан тIварар кьаз, багьри чкаяр рикIел гъиз, эверзавай.

Абур къени, гьа чIаварлай яргъал тир,
Чи кьилелла, чаз чпикай хабариз.

Вилер цаварал алай чахъни абурун сес галукьзава: “Дидеяр хуьх”, “Дустар хуьх”, “Муьгьуьббат, дуствал хуьх”. Абуру чавай, чилел яшамиш жезвайбурувай, хабар кьазва: “Яраб дяведиз отпускаяр авайди туш жал? Яраб планетадал инсанрин ивияр экъичун са юкъуз кьванни акъвазариз жедач жал?”.

И суалди гзафбурук секинсузвал кутунва. Гьавиляй чи уьлкведин хейлин чкайра рикIел хуьнин югъ, кьилди къачуртIа, “Лацу дурнайрин” югъ къейдзава.

* * *

Материал чна 1991-йисан 24-июндиз акъатай “Правда” газетдай къачуна, лезги чIалаз элкъуьрна. Ада гила, 30 йис алатайдалай кьулухъни, гьа къе кхьейда хьиз, ванзава. ГьикI хьи, “Лацу дурнайрин” суварин метлеб кIусни агъуз хьанвач. Шаирдин эрзиманри, къе лагьайбуру хьиз, чи рикIера ванзава. Дявейриз - “ваъ”, ислягьвилиз, халкьарин дуствилиз, стхавилиз - “эхь” лугьун чна...

Расул ГЬАМЗАТОВ,
Дагъустандин халкьдин шаир

Дурнаяр

Гагь-гагь акI я заз, чи игит рухваяр,
Хтун тавур ивийрин серт чуьллерай,
Кучукначир стхавилин сурара,
Дурнаяр яз хкаж хьанай гъетерал.

Абур къени, гьа вахтарлай
яргъал тир,
Чи кьилелла, чпикай чаз хабариз.
Гьахьняй тушни, мукьвал-мукьвал
пашмандиз
Килигиз, чун секин жезва цавариз.

Исятдани аквазва, яд уьлквейрин
Хурушумрин циферикай дурнайри
Цав атIузва чпин жуьре жергейрив,
Чилел рекьер атIайвал чи рухвайри.

Физва, физва цавай, хьел хьиз,
секиндиз
Накь захъ галай дустар ва зи
мукьваяр,
А жергейра ава бицIи араяр,
Белки, зазни анра чка жагъин зи.

Алукьда югъ ва дурнайрин
цIиргъерик
За сирнавда гьа икI вили гьуьмера,
Цаварилай къушран саягъ эвериз,
Виридаз квез, за турбуруз чилерал...

Сулейманан чуьнгуьр

Н.В. КАПИЕВАДИЗ

Эхиримжи гатфарни
Алатайла уьмуьрдин,
Мад рахурнач устIарди
Гимиш симер чуьнгуьрдин.

- Сулейманан гъилелай
Агакьнавай аманат,
Зун фидайла чилелай,
Вав тада за саламат.

Им - захъ авай ирс чIехи.
Им - зи девлет, зи лувар.
Адаз анжах тек са ви
Мез лайих я дилавар...

Каспи гьуьлуьн къерехда,
Вилик къацу дагъларин,
Яшлу ашукь (гьикI эхда!)
Секинарна халкьари.

Зун аял тир а чIавуз.
Лепейри туьнт ванериз,
- Куьн лал вучиз я? - лугьуз,
Басрух гузвай къванериз.

Амма чуьнгуьр кIвалевай
Капиеван, секиндиз.
Къаш хьиз багьа, вижеваз,
Аквазвай ам эркиндиз.

КIвализ атай мугьманриз
Жедай ада суьгьбетиз.
Сулейманан дастанрин
Атир пайиз, шуьрбет хьиз.

Гьабиб вични шаирдин
Квай кьисметдин эсердик.
“Шаир” ктаб магьирдиз
Яратмишиз кесердин.

Ахпа - женгер, хер, иви...
ЧукIулдин мурз хирургдин...
Блокнотрин чарар виш,
Чпел - цIарар эхирдин...

ЦIаярикай икI хвейи
Капиеван рикIин дуст,
Хкягъ тийиз муг цIийи,
КIвале амай хьана суст.

Ясдин партал алай свас
Адаз гьикьван килигдай!
РикIе аваз азиз кас,
Гъил седефрал эцигдай.

Эхир, зул тир, бул чилел
Пешер къвазвай, хьана юргъ.
Мугьманри къвез зи кIвале
Тебрикзавай хайи югъ.

Натальяни мугьманрин
Юкьва авай гьуьрметлу.
Адаз гафар кьакьан тир
Чидачир гьич девлетлу.

ЯтIани, гаф къачуна:
- Расул, им зи кIвалевай
Багьа затI я. Ам вуна
Хуьх савкьат яз виневай...

Нагъв акIана кIакIамра,
Акъвазна ам килигиз,
Гуя кIвализ атанвай
Угъридив зун гекъигиз...

Къе зи кIвале цлак ква
Чуьнгуьр, бубад гапурни.
Кьве шей, хуьзвай заз паквал,
Гъизвай кIвалел абурни.

Жуван кьилин шиирни,
Дагъустан, за уьмуьрда
Теснифна ваз, чуьнгуьрдин
Къамат аваз фикирда.

Завай лугьуз тахьай чIал
Масада ваз лугьуда.
Чуьнгуьрди ви дертни тIал
Вири вичел къачуда.

ЦIийи чIалар теснифда,
Даим хуьда къула цIай.
Куьгьне тарцин тарифда
Жуьгьенрини къул ацIай...

* * *

- Лагь, стха, вун гьихьтин цIа куз
Гьазур тиртIа жегьил чIавуз?
- КIанивилин дишегьлидин!
- Гьихьтин цIа вун гила ава,
Тежез сакIан дарман-дава?
- КIанивилин дишегьлидин!
- Инлай кьулухъ генани кун
КIанзавай ваз де гьихьтин цIун?
- КIанивилин дишегьлидин!
- Пишкешрилай вишра багьа
Куьн къимет ваз ятIа мукьва?
- КIанивилин дишегьлидин!
- Куь къарсурна, атай хьиз сел,
Куь хъиткьинна рикIевай хъел?
- КIанивили дишегьлидин!
- Де лагь, мад нив ийида пай,
Сес тавуна, рикIевай цIай?
- КIанивилив дишегьлидин!
- Бес квелди на, эй терс иви,
Яшарин цIиргъ куьтягьда ви?
- КIанивилив дишегьлидин!

Кифер

Ихьтин кифер, белки, маса
Авач жеди касдихъни са.
Абур ажеб кьунва сарас
Ви цIвелерив, эй азиз кас!
Гъалунивди, михьи ипек,
КутIуннава кьвед кьве дестек.
Авахьдай хьиз дагъдай булах,
Авахьнава кутаз дамах.
АцукьайтIа столдихъ вун,
Кифер чилел мумкин я хьун.
АчухайтIа йифиз нагагь,
Михьиз и тав кьада, валлагь!
Чида хьи заз, фида йисар,
Дегиш жеда жегьил рангар.
Агь, кIандай хьи, ажеб рикIиз,
АлакьдайтIа, саламат хуьз,
Ви киферин и къати загъ.
Виш йисара такур хьиз рагъ...

Дявекарар негъ ийин

Мердали ЖАЛИЛОВ, “Международный бандформированияр кукIварна - 20 йис” медалдин сагъиб

Августдин эхирар, сентябрдин эвелар агакьайвалди, чи рикIел 20-22 йис идалай вилик Дагъустандин чилел кьиле фейи, рикIериз гьакьван тIал акъудай, чи саки гьар са хизандив виливни хуьн тавур, хиялдизни гъиз тежер хьтин магьрумвилер агакьарай вакъиаяр хквезва. Дагъустан - вичиз чIехи камалэгьлийри “чIаларинни халкьарин дуствилин бахтлу хизан”, “Накьвар-къизил, къванер - мермер. Авач валай хъсан уьлкве» лагьай ватан 1999-йисан гатуз (август-сентябрь варцара), чи къунши тир Чечнядай атана, туьтуьнихъди яракьламиш хьанвай, чпи “михьи дин” гъизвайди я, “исламдин халифат” (государство) туькIуьрзавайди я лугьуз, ягь пулдихъ маса ганвай бандитринни чалкечиррин международный кIеретIрин чапхундик кутунай. Дагъларин уьлкве ибуруз гуя, гьасятда муьтIуьгъарна, туьтуьнилай ракъуриз жедай таза тике хьиз авай. Душманрин къаст сад тир: Дагъустан Россиядивай къакъудун, са гьихьтин ятIа чпин “халифат” туькIуьрун, СССР чукIурайди хьиз, Россияни куьлуь кIусариз элкъуьрун... Идалай чIулав къастар мад жедани?

Амма намуслу, къудратлу, Ватандихъ рикI кузвай рухвайрини рушари чпин къаст къалурна: жаваб гана эвер тавур мугьманриз кутугайвал. Чукурна чи чилерилай гъейратсузар... Дагъустанвийри а залан имтигьанра чеб вужар ятIа, чпиз гьихьтин дин ва азадвал (суверинитет) герек ятIа, дуьньядиз успат авунай. Чун-Россиядихъ, Россия чахъ галайди мад сеферда субутнай!

Гилан чи Президент, а чIавуз Премьер яз чиниз атай В.В.Путина къейднай: “Им гзаф гуьзел республика я ва адан гуьзелвал неинки тIебиатди, сифте нубатда, ана яшамиш жезвай инсанри субутзава”.

Ахьтин гъейратлу, уьтквем рухвайрикай сад а четин макъамда Махачкъалада халкьдин ополченидин кьиле акъвазай Интербригададин командир, гилан генерал-майор Шамил Загьрабович Асланов я. За адаз къенин йикъарин чи Шарвили лугьузва.

А йикъар...

Гьа йисуз, гьеле июлдин вацра ЦIумада районда бандитрин кIеретIрин хура акъвазна, вичин чандилайни гъил къачур милициядин капитан, куквазви (Кьурагь район) хва Закир Султанован кьегьалвал рикIелай алудиз жедани?!

Ботлих райондин Ансалта хуьре бандитрин гъиляй автомат акъудна, чпиз чпин гуьллеяр къалумарай жегьил Гьажимурад мегер Ватандин Игит тушни?!.. Ихьтин мисалар цIудралди гъиз жеда. Чун къе са кьадар маса шартIара яшамиш жезва. Секин я чи рекьерани муькъвера. Чи хуьрерани шегьерра бандитрин мукар ава лагьана, чак кичIевал кумач. Амач а мукар!

ЯтIани са бязи чпик «женнетдиз» физ тади квай ифей кьилер кимини туш. Гагь санай, гагь масанай (тамарайни кIамарай) абурун чIулав гелер жагъин тийизни туш. И карди чавай уяхвал, диндални, Конституциядални кIевивал хуьн истемишзава. Сириядани, Афгъанистандани, Иракдани, Ливиядани, Украинадани, Гуржистандани, масанрани гьихьтин «женнетар» кардик кутунватIа, анриз “женгер” чIугваз фин герек яни, тушни - рехъ хкягъун патал гзаф сеферра фагьумна кIанзава. «Боевик» лугьудай гафунин лукIвиликай яргъа хьун герек я. Гьич са намуслу хцелни, я рушални, боевикриз къуллугъ авуна лагьана, я абур, я гьуьрмет атанач, я къвенни тийирди аннамишайтIа, хъсан я.

Чи жегьилрин савадлувилин, уяхвилин, ватандашвилин дережаяр вине твазвай вири крариз къуват гун чи вирибурун, иллаки образованидинни илимдин, тербиядинни спортдин идарайрин векилрин, ветеранринни жегьилрин, депутатринни дипломатрин везифа тушни?! Гьар са диде-бубадин везифани веледриз дуьз тербия ва яшамиш жедай мумкинвилер гуникай ибарат тирдал шак алач.

Къе, 22 йис алатайдалай кьулухъ, чна мад сеферда, Интербригададин кьиле аваз, Махачкъаладай Ботлихдиз кьван маршбросок (са йифен къене чкадив агакьарун патал) тешкилай чIехи командир Ш.З.Асланован гафарихъ яб акалзава:

- Махачкъала а йикъара фронтдин цIарцIел алай шегьердиз элкъвенвай. 10-августдиз чи кьилин майдандал, женгиниз физ гьазур яз, вишералди кьегьалар (жегьиларни, агьиларни) жергейра акъвазнай. И залан декьикьайра гьар садакай Ватан хуьдай аскер хьун лазим тирди вирибуру сад хьиз гьиссзавай...

Ополчениди вири Дагъустан кIвачел къарагъарнай...

Ихьтин вакъиаяр садлагьана рикIелай фидайди туш. Абурукай тарс хкудун герек я.

Дявейралди кьаз чи рекьер,
Атайди я шумудар.
Амма хьанач хаз чи рикIер,
АтIуз михьи умудар.

ПРИПЕВ:
Россия ва гуьзел Дагъустан -
Сад тир азад я чи Ватан!

Ния фашал, галай ажал,
Къунши къан гваз атайла,
Дагъви хваяр хьанай кIвачел,
Вагьшийрин кьил гатайла.
ПРИПЕВ:

Фикирнай жед къакъатда чун -
Душман гьахьнай къапудиз.
Террористриз чидач чи дун -
Жедайд туш чун къакъудиз!

ПРИПЕВ:
Къеле хьиз я чукIур тежер,
Желе хьиз я сергьятар.
Аквардавай чи ачух хъвер,
Душманриз я дуьнья дар!..

ПРИПЕВ:
Россия ва гуьзел Дагъустан -
Сад тир азад я чи Ватан!

ИкI жеда чун санал алаз идалай кьулухъни. Душманри авур хирерин тIалар фад рикIелай алатдайди туш...

Ш.З.Асланован - 80 йис

Интербригададин командир

Чна и чина 22 йис идалай вилик Дагъустандин чилел атай международный бандформированияр дарбадагъ авур вакъиаяр рикIел хкизва. Вичин гуьгъуьна аваз Махачкъаладай Интербригададин аскерар тухвай командирдин тIварни кьунва, адан рикIел хкунрикайни ганва.

Шамил Загьрабович АСЛАНОВАЗ а чIавуз къалурай кьегьалвиляй РФ-дин Президент В.Путинан Указдалди “ВикIегьвилин орден” ганай. Ам чи хцив Президентди Москвада, Кремлдин чIехи кIвалера вахканай...

Ихьтин чIехи гьуьрметрин иесиди и йикъара вичин 80 йисан юбилей къейдзава. А вакъиа рикIин сидкьидай тебрик авуналди, чна чи хцин уьмуьрдинни женгерин, ам гьакъикъи Игитвилихъди (гаф чна чIехи гьарфунилай кхьизва) фейи рекьер веревирдзава. Басаеванни Хаттабан гьилибан кIеретIрин къаршидиз, абур терг ийиз, женгиниз фидайла, Ш.З.Асланов милициядин (гила полициядин) полковникдин чинда авай. Гила ам генерал-майор я. Вичини чи дявединни законар хуьдай къуллугърин ветеранрин крариз къаюмвалзава, студентриз юриспруденциядай чирвилер гузва.

Алай вахтунда ам чи меркездин дявединни зегьметдин, яракьлу къуватринни къанун-къайда хуьзвай органрин ветеранрин Советдин председатель я. Жегьилар ватандашвилин руьгьдаллаз тербияламишуниз кьетIен фикир гузва, вичин рикIел хкунар ва публицистикадин маса шейэр кхьизва. Адан гъиликай хкатай “Итербригададин рекьер” ктаб кIелдайбур патал фаллай итижлуди хьанва.

И дережайрихъ ам гьикI фена? Чна адан уьмуьрдинни къуллугърин рекьерин лап кар алай бязи делилар куьв вилик гъизва.

1941-йис. Фашистрин Германияди чапхунчивилелди чи Ватандал вегьенвай. Гъиле яракь кьаз жедай вирибур Ватан хуьз къарагънавай. Абурук Шамилан буба Загьрабни квай. Хуьре Зулужа дидедиз гьа йисан зулуз кьвед лагьай хва Шамил хьана...

Гьа залум йисарал аялвал гьалтай хва, лугьудайвал, вахтунилай фад чIехи хьана. Буба асайрал алаз хуьруьз хтайла, хцин 4 йис хьанвай. Бубадин женгинин шабагьрин, дидедин зегьметдин гьекьедин къадир аваз чIехи жезвай хци гьам женгинин, гьамни зегьметдин имтигьанрин нев вичелди къачур хьиз я. Шамил хуьре таяр-туьшерин арада гьакьван зиринг, гьа са чIавуз гьакьван низамлу хва яз, виридаз сейли хьана. ЦIийи Къурушдал 8-класс акьалтIарна, Шамил Махачкъалада механический техникумдиз гьахьна. Металлар гьялунин рекьяй техник-технологди чи республикадин кьилин карханайра - “Дагдизелда” ва Сепараторрин заводра - вичин тежриба хкажна. Инра ада вич ракь хьиз лигимди, шив хьиз йигинди тирди субутна. Гьар юкъуз яхдиз 10-12 километрдиз общежитидай кIвалахал, кIвалахдилай общежитидиз физхквез хьайи жегьилдал гьатта “Шив-Шамил” лакIабни акьалтнай лугьуда. Кьезил атлетикадай ада гьа чIавуз мастервилин дережаяр къалурнай.

Асланов Шамила вич лигим дагъви тирди, аскервиле къуллугъдайла, генани субутна. 6 йисуз къуллугъна. Сифтедай жергедин аскер яз, ахпани - гьуьлерин флотда офицер яз. Новочеркасскдилай ГДР-дин портариз кьван (гьуьлерин флотда авайла), Къазахстандинни Калининграддин гегьенш чуьллерани (уьлкведин ракетрин махсус частара авайла) адан кьисметдиз имтигьанар тIимил акъатнач. Руьгъдинни бедендин сагъламвили Шамилаз а хъутIалрай экъечIиз куьмек гана. Ада гилани физкультурани спорт сагълам уьмуьрдин бине яз гьисабзава, жегьилризни и тарс гузва. ГьикI хьи, акьван йисар арадай фейила, адакай жаван кадетрин корпусдин начальник, гила чIехи вузрин преподаватель хьанва. Тежриба ва чирвилер - и хазина несилрив агакьарун лап хъсан кьисмет яз гьисабзава Шамил Загьрабовича.

1972-йисуз, гьуьлерин дяведин флотдин частарай хтайдалай кьулухъ, Шамил Загьрабович Дагъустан Республикадин законар хуьдай органриз гьахьна, анайни СССР-дин МВД-дин Академиядиз рекье туна. Жегьил коммунист, женгинин офицер ина гьа сифте йикъарилай академиядин руководстводин вили кьуна. Юриствилин ва криминалистикадин рекьерай лап хъсан чирвилер къачуна, хайи республикадиз хтай Шамил Загьрабовичал МВД-дин органра чIехи къуллугъар ихтибарна. РОВД-дин начальник, ОБХСС-дин, 6-управленидин, УУР-дин, ЭКУ-дин начальник... Ингье, лап куьрелди лагьайтIа, ада вичин алакьунар къалурай дережаяр. И рекьера ацалтай кьван четинвилерни ада кьилиз акъудай крар веревирд хъувун патал бегьем ктабар кхьин герек жеда. А йикъарикайни йиферикай ада вичи рикIел хкунар - мемуарар кхьизва.

Лагьана кIанда, и рекьяйни адаз тIебии бажарагъ ганва. Вичин вахтунда ада (1971-йис) Марксизмдин-Ленинизмдин университетда (Украинада) журналистикадин рекьяй чирвилер къачуна. Идалайни алава, ада СССР-дин МВД-дин ЦНИЛда (1981-1983-йисар) илимдин къуллугъчивиле кIвалахна, Кефер-патан Кавказдин промышленный карханайра металл кьенят авунин месэлайрай илимдин зурба кIвалах бегьемарна. ИкI, ам илимдин рекьяй са шумуд хилен - юриспруденциядин, праводин, криминалистикадин, экспертизадин, металлар гьялунин - пешекар яз машгьур я. Гьавиляй адаз чи хейлин вузра студентриз гьа чирвилер гун теклифзава. ИкI, ада Экономикадинни праводин академияда, Юридический академияда, РГУ-дин Дагъустандин филиалда кIвалахна. Алай вахтунда ам ДГТУ-дин таможнядин праводин кафедрадин старший преподаватель я. Ада вичин пешедай юристризни криминалистриз, экспертриз, силисдин къуллугъчийриз лап герек са жерге ктабар, пособияр, методикадин тезисар, куьмекчи материалар гьазурна, чапдай акъудна.

Куьрелди, къурушви Загьрабан хци бубайрин тарсар садни гьакI япалайна ракъурнавач. Хъсан командир, кар алакьдай тешкилатчи, зурба юрист-криминалист, лап четин экспертизайрин сирер ачухдайди, дилавар муаллим, камаллу педагог, девиррин гьавурда авай журналист-публицист, “СССР-дин МВД-дин лайихлу работник”, “РД-дин лайихлу юрист” тIварарин сагьиб... Икьван дережаяр са кьисметда акун мегер дамахдай делилар тушни!

Гьавиляй ам вахтуниз ваъ, вахт вичиз муьтIуьгъарзавай сарраф устадрикай сад я!

Гьа ихьтин бажарагърин иеси тирвиляй Махачкъаладин администрацияди адаз Административно-правовой управленидин начальниквиле атун теклифна (1998-йис). Гьа и къуллугъдал алаз, Шамил Загьрабович 1999-йисан зулуз чапхунчивилелди чи республикадал атай душманрикай Махачкъала шегьер хуьдай къуватрин командирвиле тайинарна. И везифаяр ада дагъвидиз хас тир уьтквемвилелди кьилиз акъудайдакай чун винидихъ раханва.

* * *

Ахьтин вакъиайрилай гуьгъуьниз Ш.З.Асланова Махачкъаладин кадетрин корпусдиз регьбервал гана. Им лагьайтIа, чи Ватан гележегда душманрикай хуьдай пешекарар - офицерар ва маса къуллугъчияр гьазурунин бине я.

“Дагъвийрин, лезгийрин сад лагьай генерал Араблинскийди вичин эвелан чирвилер гьа девирдин кадетрин корпусда къачурди рикIел хкун кутугнава”, - лугьузва Шамил Загьрабовича.

Алай вахтунда бубадин рехъ хва Руслана давамарзава. РД-дин МВД-дин ЭКУ-да кIвалахзава...

* * *

Чна, адан ярар-дустари, “Лезги газетдин” редакциядин коллективдини Шамил Загьрабовичаз 80 йисан юбилей рикIин сидкьидай мубаракзава.

ГьикI дамахдач лекьер хьтин
рухвайрал!
Пакадин югъ саламатдай
архайрал!

Тарс хкудна рекьерикай
женгерин,
Майданар гуз гъалибвилин
зенгериз.

Бубаярни, рухваярни са жинс я,
Асиррин тар мягькем хуьзвай
сижиф я.

ГьикI тарифдач ихьтин хцин -
Шамилан,
Гафарган зи аквазва заз
тIимил яз.

Кичен дагъдихъ амай кьван
такабур,
Зайиф тахьуй ви руьгьдин туй
ва сабур...

Гьукум халкьдиз мукьва ийиз...

Общество къенепатай чIур хьун виридалайни чIехи къурхулувал, ам къецепатан душманрилай гзаф хаталу я. И кар РФ-дин оборонадин министр Сергей Шойгуди, Урусатдин жегьилрин "Территория смыслов" форумдал рахадайла, къейдна.

Абдулафис ИСМАИЛОВ

Акъваз тавуна, гагь сана, гагь масана жуьреба-жуьре женгерив ацIанвай агъзур йисарин тарихди и фикир вири девирра гьахълу тирди къалурзава. Инсанри арадал гьизвай гьар са куьнихъ, эвел хьиз, эхирни авайди я. Уьмуьр, къван хьиз, гьа са чкадал акъвазнавач, ам гьамиша гьерекатда ава: я вилик, я кьулухъ. Инсанрин обществоярни гьакI я. Эгер общество вилик тефиз хьайитIа, акъваз тавуна вилик физвай дуьньяда им кьулу-кьулухъ финиз барабар я. Садра худда гьатнавай тарихдин чарх, Чилин шар хьиз, гьа са патахъ элкъвезва. Амма гагь-гагь тарихдин чарх, инсанрин гьерекатрилай аслу яз, пайгардикай хкатзава. Инсанар чеб къурхулувилерик акатзава.

Женгерин нетижада инсанри зурба къуват авай пачагьлугъар арадал гъизва. Са кьадар вахтарилай гьабурни, къецепата ва къенепата арадал къвезвай гьаларилай аслу яз, дегиш жезва: тарихдин гурарин цIийи са кIарцIин виниз хкаж жеда, я тахьайтIа, агъуз аватда. Уьлквеяр михьиз чкIай дуьшуьшар тIимил авач.

Къецепатан гьич са душмандивайни тIем гъиз тежедай хьтин къудрат, гужлу кьушунар, государстводин хатасузвал хуьдай умудлу къурулушар хьун санлай вири обществодин хатасузвилин замин туш. Чаз тарихдай чизва ва исятдани аквазва, гьихьтин къуватлу армияр авай девлетлу уьлквеяр, чпин тIвар тарихда туна, пайи-паяр хьана, инсанар азабрик акатиз, дуьньядилай фенатIа. Фараонрин Египет, дуьньядин са пай вичиз муьтIуьгъарай Александр Македонскийдин пачагьлугъ, вичин девлетлу гражданри хаинвал авур Карфаген, Рим ва девлетри вилер буьркьуь авур Византия, гуьгъуьнлай, Византия кукIварна, адан мулкар вичиз вахчур туьркверин Османрин пачагьлугъ. ГьакI чи рикIелай гьич садрани алат тийидай Советрин Союз - къудратлу держава. Чун игьтиятлу хьана кIанзава. Садра лагьай жуван фикир тикрарзава, мад ва мад тикрар хъийида: алай аямдин дуьньяда авай къизгъинвилин кьилин себеб Советрин Союз терг авун - тарихдин чарх терездик хуьдай къуват амукь тавун я. Гьикьван ихьтин нукьсанар вичик квайтIани, ам дуьньяда виридалайни гзаф гьахълувал, инсанрин арада барабарвал, садвал хуьзвай, сада масад истисмар тийизвай, законрал амалзавай, дуьньяда ислягьвилин даях яз авай къудратлу тек са уьлкве тир. Эгер СССР амайтIа, США-дивай къе акъудзавай хьтин кьуьруькар, мердимазарвилер ийиз жедачир. Террористривай кьил хкажиз, къимет авачир инсандин уьмуьр гьич са куьникни квачирди хьиз жедайни?

Са шумуд агъзур йис инлай вилик китайви камалэгьлийри лагьанай: "КIвалин къенепата авай са душман кIвалин къецепата, цларихъ галай агъзур душмандилай хаталу я". Гьакъикъатдани, чи государстводиз душманвалзавай къуватар вири девирра къецепата гзаф авай. Чахъ галаз абуру къати дявеярни авуна. Гьар сеферда чун гьалиб хьана.

Амма душман амалдар ва фендигар я. 1937-1938-йисара СССР-да США-дин посол, президент Рузвельтан махсус векил хьайи Джозеф Дэвиса вичин вахтунда тестикьарайвал, Гитлеран Германияди, Европадин маса уьлквейра хьиз, Урусатдани къенепата "вад лагьай колонна" гьазурна. Амма И.Сталина ам вахтундамаз тергна. Дэвиса тестикьарзавайвал, советрин регьберди дяведиз гьазурвал акунин карда неинки оборонадин къуватар артухарна, гьакIни руководство гудай кадрийрин жергеяр, абуру кьунвай къуллугърин чIехивилизни килиг тавуна, михьи авуна. "Немсер Прагадиз, Норвегиядиз, Словакиядиз, Бельгиядиз гьахьдайла, абуруз къенепатай активдаказ куьмек гана. Амма чаз Россияда акI хьана аквазвач. Вучиз лагьайтIа, ана Гитлеран терефдарар вири гуьлледиз акъуднава", - лагьанай Дэвиса, 1941-йисан 25-июндиз Гарварддин университетда лекция кIелдайла.

Мух цайида къуьл вахчудач...

Ватандин ЧIехи дяведа Россия фашистрин чапхунчийрин винел гьалиб хьунин кьилин шартIарикай сад гьа им хьана: уьлкведа, ам хаинвалзавайбурукай михьна, бинеда агьалийрин барабарвал, советрин ватанпересвал авай къенепатан хатасузвал таъминарун. Гуьгъуьнин йисара къудратлувал къвердавай мягькем жезвай уьлкведихъ хьайи цIийи руководстводи (Н. Хрущев) игьтиятвал квадарна. "Вад лагьай колонна" кIвачел ахкьалтна. Хрущева "галайвал", къаюмвал ийиз хьайи, ахпа, адан зиянкарвилин гъавурда акьурла, уьлкведай акъудай А. Солженицын рикIел хкун бес я. Яваш-явашдиз "колоннадин" векилар гьукумдин вини дережадин къурулушриз гьахьна. Абурун башчи партиядин ЦК-дин секретарь А.Яковлев тир. Ахпа вуч хьанатIа, квез чизва. Дуьньяда барабарвал хуьзвай, гужлувилел гьалтайла, кьвед лагьай держава тир Советрин Союз амукьнач. Миллионралди инсанар телеф хьана, хуьрер, шегьерар барбатIна, къецепатан чапхунчийривай кIаник кутаз тахьай государство къенепатан душманди туп-тфенг гвачиз регьятдиз чукIурна, вири халкьди арадал гъайи девлетар тарашиз башламишна. Гьам къенепатан, гьам къецепатан азгъунри тарашна.

Уьлкве ахьтин аслувиле гьатнавай хьи, приватизациядин вири месэлаяр Москвада Госкомимуществодин кабинетра ацукьнавай Америкадин советникрихъ галаз меслятна гьялна кIанзавай. Халкьдиз душман хьиз аквазвай Чубайсан чкадал 1994-йисан эхирра Б.Ельцина Госкомимуществодин регьбервиле эцигай Владимир Полеванова и гзаф важиблу ведомстводай США-дин советникар чукурна. Приватизация чIурукIа тухванвайдакай, ина авай чIехи тахсикарвилерикай Гьукуматдин Председатель В.Черномырдиназ доклад кхьена... Ругуд югъ алатна. Вич анжах кьве вацра Госкомимуществодин регьбервиле хьайи жегьил алим, илимрин доктор Владимир Полеванов гьа Ельцина къуллугъдилай алудна. Вири "советникар" чпин чкайрал хтана, тарашунризни худ хгана. Гьа ихьтин кьисмет Югославиядихъ, Египетдихъ, Иракдихъ, Ливиядихъ хьана. Сирия чи уьлкведи, Россияди къутармишна.

90-йисарин барбатIвилерин вилик пад РФ-дин цIийи Президент Владимир Путиналай кьаз алакьна. Виликандав гекъигайла, чи гьалар гьикьван хъсан хьанватIани (хьанвач лугьун дуьз туш - хьанва), вири крарин кьил кьилел хкиз, вири рази жедай лазим къайда тваз гьеле агакьнавач - чIурувилерин гьерекатар гьакьван деринриз гьахьнава.

Уьлкве хушбахтвилихъ вилик финиз гьа виликдай хьиз манийвалзавай къецепатан ва къенепатан къуватар тIимил хьанвач. Дегьзаманрин камаллу мисалда лугьузва: "Душмандал гъалиб жез кIанзаватIа, адан веледар тербияламиша". Виш йисаралди Урусат чукIуриз алахъ-навайбуру къе гьа и фикир чахъ галаз тухузвай "къайи дяведа" яракьдиз элкъуьрнава. Абурун мурад, диндилай аслу тушиз, вири инсаниятдиз талукьарнавай Аллагьдин къанунрихъ, таъкимарунрихъ галаз кьазвай, чаз адет хьанвай, вири девирра чи саламатвал хуьз хьайи ивирар, бубайрин, халкьдин хъсан адетар чи рикIелай алудун, абурун чкадал руьгь руьхъведиз элкъуьрзавай, чна дуьньядин чиркер яз гьисабзавай, чпин ивирриз лап гьа аял чIавалай чав, михьи ниятрихъ еримишзавай инсанривни, икрам ийиз тун я. Абуру пулни девлет, кьилди кьилихъ жуваз жезвай хийир къенин кьилин ивирар, уьмуьрдин макьсад яз гьисабзава.

Девлетлу хьун патал нагьакьан крар ийизвайбурузни я регъуьвал, я кичIевал амукьзавач. Ягь-намус квадарна, гьар гьихьтин хьайитIани тахсиркарвал ийиз гьазур я. Чуьнуьхизни жеда, тарашиз-къакъудизни, алдатмишизни. Хаинвал - мад идалай залан, багьишламишиз тежедай тахсиркарвал авани? Ярдуст, жуван багьрияр, гьатта дидебубани, хайи Ватанни маса гуда абуру-къанихри, пулуна, девлетра вил аваз. Лезги халкьдихъ ихьтин мисаларни ава: пул инсандин душман я, пулдик берекат квайтIа, ам гьиляй-гьилиз фидачир.

Закондин винел агъавалзавай пулуни, вирида вичиз пак са затIуниз хьиз икрамзавайла, Аллагьни рикIелай алудиз тазва, вири гунагьарни "списатзава",- гьисабзава азгъун темягькарри. Инсан инсандиз дуст, юлдаш, стха я лугьуз яшамиш жезвай чун къе маса алагъ-салагъдин шартIара твазва. Тапаразва, алцуразва, сад-садаз ихтибарсуз я. Лутувал пешекарвилиз элкъуьрзава. Гьич затIни тийиз, са кIусни зегьмет чIугун тавуна, миллионрин иесияр жезва. Пул низ гзаф аватIа, гьада вири месэлаярни гьялзава. Михьивилелди, гьакъисагъ зегьмет чIугуна, варлу хьуник, хизандиз лайихлу уьмуьр тешкилуник умуд кутаз жезвач. Коррупцияди, ришветри, тухумчивили умудсуз хьайибур чара атIай чкадал гъизва. Гьа са вахтунда чи элитади, олигархри, "звездаяр" лугьузвайбуру, лутуйрини квасайри, къабачийри кеф-кефиятдин девран гьалзава. Чпин девлетар шит лавгъавилелди къалуриз, кесибвиле авайбурал ягьанатдивди хъуьрезва, гуьгъуьниз уьфтни ахгалдарзава. Гьа икI общество къенепатай чIур хьунин къулай шартIар арадал къвезва.

Сергей Шойгуди жегьилрин форумдал лап важиблу, хци месэла къейднавайди, ам вахтундамаз гьялна кIанзавайди чаз гьар йикъан уьмуьрдай аквазва. Шаксуз, къе Урусатдин "цларихъ галай" акси къуватар чи общество къенепатай вич вичелай чIур хьун патал алахънава. Уьлкведин руководстводик квачир тахсирар кутаз, ам лекеламишзава, халкьдинни гьукумдин арада зидвилер тунин мураддалди инсанрик руководство гудай къуллугърал алайбур такIанардай гуьгьуьлар кутазва. Ихьтин душманвилин пропагандадихъ гьич са нетижани жедачир, эгер чи девлетра вил аваз, Урусат чукIуриз кIанзавай "цларихъ галайбуруз" къенепата куьмекчияр авачиртIа.

Къейд авун герек я, алай вахтунда чи инсанри ийизвай наразивилер яшайишдин метлеб авайбур я. Абур обществодиз гьахълувал хкунихъ рекье тунва. Кесибринни девлетлуйрин арада авай фаркь лап чIехиди, мажибарни пенсияр кьил хуьз тежедай кьван гъвечIибур я. Здравоохранение, образование гуьнгуьна хтуна кIанзава. Уьлкведин доходар гьахълувилелди паюн, коррупция терг авун лазим я ва икI мадни маса гзаф истемишунар. Виридалайни важиблуди - са рахунни алачиз законар, Конституция кьилиз акъудун. Ибур вири гьахълу, тамамариз жедай, чарасуз тамамарун герек тир истемишунар я.

Кар ана ава хьи, гьахълу истемишунар ийизвай, ватанпересвилин терефдал алай оппозициядин къуватрик къецепатай ("цларихъ галайбуру") футфа кутазва. Абур, властар гьахълудаказ критика ийизвайбур, иблисвилелди "вад лагьай колоннадиз" мукьва ийизва. ГьикI мукьва яз аквадач кьван, ватанпересринни "вад лагьай колоннадин" пропагандистри гьукум саки гьа са меэлайрай критика ийизвайла: коррупция, "откатар", ришветар, бюджетдин пулар вара-зара авун, миллиардерар хьанвай чиновникрин башибузукьвилер ва икI мад.

Эхь, критика гьа са жуьрединди хьиз аквазва, амма мурадар садсадаз аксибур я. "Вад лагьай колоннадин" мурад, халкь гьукумдал гьалдарна, агьалийрин жуьребажуьре къатарин, гьа гьисабдай яз миллетрин арада такIанвилер туналди, чIехи чуьруьк акъудун ва гзаф миллетрин сад тир Ватан - Россия пайи-паяр авун. Ватанпересрин макьсад, лагьайтIа, - гьукум халкьдиз мукьвади, адан итижриз къуллугъзавайди авуналди, Россиядикай хушбахтлу, гужлу экономика авай, аслу тушир къудратлу уьлкве хьун. И мурад кьилиз акъудун патал гьукумдини халкьди санал, вири къуватар эцигна, гзаф месэлаяр гьялна кIан жезва. Эвелни-эвел общество вилик финин важиблу шартIарикай сад тир къенепата садвал, разивал, ихтибарвал таъминарун. Ватанпересвал гафар-чIалар, лозунгар яз ваъ, уьмуьрдин игьтияж хьиз, рикIин деринра вич вичелай туьретмиш жезвай руьгьдин чIехи къуват яз инсанрик кутун. И карда жавабдарвал сифтени-сифте гьукумдин, государстводин къуллугърал алайбурун хиве ава, гьа са вахтунда - чи виридан, гьар са ватандашдинни. Са капуни вандач. Халкьни гьукум сад хьайила, уьлкведа шадвални жеда.

И месэлайрикай гзаф рахазва, амма герек тир дережада хъсанвилихъ дегишвилер тIимил жезва. Ватанпересвал, са рахунни алач, россиянрихъ авазва. Амма бязи месэлайри чун веревирд авуниз мажбурзава. РагъакIидай патан уьлквейра чIехи эменнидин иесияр хьанвай, чпин хизанар яшамиш жезвай, анрин банкара чпин миллионар, миллиардар хуьзвай, веледриз-ирсдарриз аял чIавалай а патан ивиррал бинелу тербия гузвай са жерге россиявийриз халис ватанпересар лугьуз жедани? Абурун гъиле виликан чи сад тир чIехи уьлкведа вири халкьарин гьакъисагъ зегьметдалди арадал гьайи еке девлетар гьатнава.

Къе а девлетри къецепатан уьлквеяр ваъ, Россия патал кIвалахна кIанзавайди я. Амма акI жезвач. Инал къейд авун чарасуз я: чи вири олигархар ихьтинбур туш. Абурун арада халис ватанпересар тIимил авач. Месела, Дагъустандиз вири куьмекар гузвай, чна дамахзавай Сулейман Керимов ва девлетлуйрин сиягьда пуд лагьай чкадал алай Алишер Усманов. Абурун мергьяматлувилин крарилай амайбуруни чешне къачунайтIа, хъсан жедай.

Мух цайида къуьл вахчудач, лугьузва лезги халкьдин мисалда. Жегьил несилдиз ни вуч ийизватIа, вуж гьикI девлетлу хьана, гьикI яшамиш жезватIа, аял вахтарилай аквазва. СакIани вилик пад кьаз тежезвай миллиардралди чуьнуьхунар, обществода мад гьич са куьнихъни авачир хьтин пулдин къуватни, гьина таб-керчек аватIа, гьамни адаз аквазва. Суал: и шартIара ахлакьдинни марифатдин, руьгьдин къадакьар буш хьайи гьалара жегьилди вичиз гьихьтин чешне хкяда?

Амма руьгьдай аватна виже къведач, умудар мягькемардай карни ава чахъ. Ам Дагъустандин регьбер Сергей Меликова кьиле тухузва. Сергей Алимович, чиновникрин докладрихъ яб акализ, ацукьай чкадилай буйругъар гуз, идара ийидай руководителрикай туш. Ам гьамиша халкьдин арада ава. Хуьрериз, шегьерриз физ, агьалийрихъ галаз гуьруьшра жезва, абурун дерди-гьал чирзава. Гьа чкадал гъил-гъилеваз месэлаярни гьялзава. Бязибуру фикирни авун мумкин я: вилик акъвазнавай сечкийрихъ галаз алакъалу ятIа? Ваъ,туш. Сергей Меликован кIвалахдин къайда, тегьер гьа ихьтинди я. Им чаз ам республикадин руководстводиз атай сифте йикъарилай аквазва. Идалай вилик, СКФО-да Президентдин векилвиле кIвалахай девирдани. Куьне фикир ганатIа, цIуд йисаралди виликан руководителривай гьялиз тахьай регионди месэлаяр Сергей Алимовича куьруь девирда, вични тIугъвалдин кризисдин вахтунда гьялзава. Гьелбетда, федеральный центрадин куьмек аваз. И кар чаз виридаз акуна кIанда. Дагъустандин кьил Сергей Меликован гьар йикъан гьакъикъи крари гьукум халкьдиз мукьва ийизва. Властриз халкьдин патай ихтибарвал хкизва. Тикрар хъийин: им обществода разивал хьунин, къенепатан хатасузвал таъминарунин, вилик финин важиблу шартIарикай сад я.

Артух хьанва

Агьмед МАГЬМУДОВ

Сентябрдин вацран делилралди, алай йисуз Дагъустандиз мугьман хьайи туристрин кьадар 820 агъзурдав агакьна. Алатай йисарив гекъигайла, цIи и рекъем артух хьанва.

Республикадин туризмдин крарин рекьяй ва халкьдин яратмишунрин сеняткарвилерин министерстводин (Минтуризм) пресс-къуллугъди хабар гузвайвал, Дагъустандиз къвезвай туристрин кьадар йисалай-суз гзаф жезва: 2017-йисуз Дагъларин уьлкведиз 608 агъзур турист атана, 2018-йисуз - 700 , 2019-йисуз - 750 агъзур.

Къейд ийин хьи, 2020-йисуз и рекъем 840 агъзурдав агакьнавай. И жигьетдай 2021-йисан нетижаяр кьаз гьеле фад я, гьикI лагьайтIа, йис куьтягь жедалди 4 варз ама. И девирда Дагъустандиз хейлин туристар атун вилив хуьзва.

РД-дин Минтуризмдин делилралди, республикадиз виридалайни гзаф туристар майдин вацра атана.

Дагъларин уьлкведи къецепатан регионра, уьлквейра яшамиш жезвайбурун фикир дуьшуьшдай желбзавач. Ина тIебиатдин ва археологиядин надир имаратар ава. Урусатда мад санани гьалтзавачир субтропикрин там (Самурдин там) Дагъустанда ава. Туристрин рикI алай чкайрик гьакIни яргъивилел 12 км алай "Сарыкум" къумлух, Сулакдин дагьар акатзава.

Мадни туристри гзаф итиж ийизвай чкайрин арада Докъузпара райондин Къурушрин хуьр, Шалбуз дагъ, ЦIахур, Къала-Къорейш (VI асирдин имарат), Дербент шегьер, Нарын-къеле ва масабур ава.

Шикил ягьайди - Анзор АГЪАМИРЗОЕВ

Метягьрин къиметрикай

Алатай гьафтеда Махачкъалада РД-дин Гьукуматдин Председателдин Сад лагьай заместитель Батыр Эмееван регьбервилик кваз къиметрал гуьзчивал тухунин жигьетдай кардик квай штабдин заседание кьиле фена. Сад лагьай вице-премьерди къейд авурвал, уьлкведин маса регионра хьиз, Дагъустандани са жерге метягьрин къиметар хкаж хьанва. Штабдин членри, заседанидин сергьятра аваз, кьилди къачуртIа, эцигунра герек къвезвай затIарин, недай-хъвадай суьрсетдин ва улакьра кузвай газдин къиметар хкаж хьунихъ галаз алакъалу месэлаяр веревирдна.

РД-дин эцигунрин министр Артур Сулейманован докладдай малум хьайивал, 2020-йисан эхиррилай гатIунна, 2021-йисан июндал кьван ракьун къимет хкаж хьана. Сентябрдин вацралай ракьун къимет агъуз аватиз гатIунна.

РД-дин хуьруьн майишатдин ва суьрсетдин министр Баттал Батталован гафаралди, апрелдин, майдин варцара базарра са жерге майвайрин къиметар хкаж хьанвай. Амма бегьер кIватI хъийидай вахт алукьнамазди абурун къиметар агъуз ават хъувуна. Ада къейд авурвал, алай вахтунда 1 кг картуфрин тупуналди маса гудай къимет (оптовый) - 25, кура-кура маса гудай къимет (розничный) 28-30 манат я; 1 кг чугъундурар - 17-22 манат, кура-кура - 30 манат; 1 кг газарар - 22-25 манат, кура-кура - 30-35 манат. Къиметар хкаж хьунин себебрикай сад 2020-йисуз уьлкведа гьасилай суьрсетдин кьадар тIимил хьун, тIугъвал ва Урусатдиз къецепатан уьлквейрай тIимил метягь гъун я.

Агьалияр мекерайрин куьмекдалди ужуз къиметрай суьрсетдал таъминариз жеда. Республикадин шегьеррани районра мукьвал-мукьвал хуьруьн майишатдин мекерияр тешкилдайвал я.

ЦипицIлухрин куьмекдалди…

Эхиримжи йисара Дагъустанда ципицIлухрин майданар гегьенш жезва. ЦIийи ципицIлухар виридалайни гзаф республикадин кьиблепата - Дербент, Табасаран, СтIал Сулейманан, Мегьарамдхуьруьн районра - кутазва. И карди кIвалахдай алава чкаярни гзаф хьуниз таъсирзава. 2022-йисан эхирдалди Дагъларин уьлкведа ципицIлухра кIвалахдай 1 агъзурни 500 чка арадал гьидайвал я. Идакай журналистриз "Дзив-2" карханадин директор Загьид Садикьова хабар гана.

Адан гафаралди, къведай йисан эхирдалди карханади 1 агъзур гектар майданра ципицIрин технический сортар кутадайвал я. Тек са "Дзив-2" майишатди къенин юкъуз ципицIар кIватI хъувунин кIвалахрал 1 агъзурни 300 кас желбзава. З.Садикьова къейд авурвал, ада регьбервал гузвай карханади республикадин жуьреба-жуьре пипIера 2,1 агъзур гектарда ракъинин кагьрабаяр гьасилзава.

"Чи фикирдик, гьич тахьайтIа, 50 гектарда ципицIрин столовый сортар цун ва абур хуьдай хсуси чка (дарамат) эцигун ква. И кар кьилиз акъудиз алакьайтIа, чавай алишверишдин хел датIана ципицIралди таъминариз жеда", - лугьузва З.Садикьова.

РикIел хкин, 2020-йисуз Дагъустанда 205 агъзур тонндив агакьна ракъинин кагьрабаяр кIватI хъувуна. Алай йисан делилралди, республикада, санлай къачурла, ципицIлухри 26,3 агъзур гектар кьунва, абурукай 21,2 агъзур гектарди бегьер гузва.

Цмурвийрин цин месэла

Чи мухбир

СтIал Сулейманан райондин Цмуррин хуьруьн агьалийрин гафаралди, эхиримжи вахтара абурув хъсан еридин яд агакьзавач. Алатай гьафтеда хуьруьн жемятдихъ галаз кьиле фейи гуьруьшдал и месэла веревирдна. Мярекатда муниципалитетдин кьил Нариман Абдулмуталибова ва Алкьвадрал цIийи мектеб ахъаюн патал райондиз хтанвай мугьманри - РД-дин Халкьдин Собранидин депутат Гьамидуллагь Мегьамедова, РД-дин экономикадин ва мулкар вилик тухунин министрдин сад лагьай заместитель Арсен Рустамова, Дагсельхозстройдин директор Мегьамед Юсупова иштиракна.

Чкадин агьалияр целди таъминарун патал Цмур вацIай турбайра аваз хуьруьв яд агакьарзава. Абурун яргъивили 1 км тешкилзава ва турбайрик 124 кIвал, яшайишдин са шумуд идара, гьа жергедай яз хуьруьн администрация, мектеб ва фельдшервилин пункт кутунва. Технический рекьяй абур авай гьал тарифдинди туш. Алай вахтунда абур къайдадикай хкатнава ва цIийибуралди эвезунин игьтияж ава.

Гуьруьшда меценат Марат Шайдаевани иштиракна. Ада и месэла гьялун патал вич куьмек гуз гьазур тирдакай хабар гана. Хуьруьнвияр хъсан еридин хъвадай целди таъминарун патал ада виликдай яд михьдай имаратар кардик кутун теклифнай. И кIвалахриз акъатдай пулдин такьатарни М.Шайдаева вичел къачузвай. Амма агьалийриз ихьтин рехъ хъсан акунач ва счетчикрин бинедаллаз ишлемишзавай цин гьакъи гуниз (гьар са касдилай тахминан 30 манат) абур акси хьанай.

Арадал атанвай хци месэла гьялун патал гуьруьшдин иштиракчийри кьве рехъ теклифна: сад лагьайди - къуй эгъуьнун, кьвед лагьайди - вацIун яд михьдай имаратар кардик кутун. Агьалийрин фикирдалди, кьвед лагьай рехъ менфятлуди яз аквазва, гьикI лагьайтIа, гьа са вахтунда дигидай цин месэлани гьялиз жезва. И кIвалахар кьилиз акъудун патал пулдин еке такьатар, государстводин махсус программада иштиракун герек жезва. Марат Шайдаева нубатдин сеферда вич и проектдизни алакьдай куьмекар гуз гьазур тирдакай малумарна. Къейд ийин хьи, и кIвалахрин проектдинни сметадин документация гьазуруниз агъа кIан 3 миллион манат пул акъатда.

Веревирдзавай месэладин гьакъиндай чпин фикирар Н.Абдулмуталибова, А.Рустамова, М.Юсупова ва масабуру лагьана. Нетижада вири са фикирдал атана. Чпин нубатда хуьруьн агьалийри чеб ишлемишай хъвадай цин пул гуз гьазур тирди лагьана.

Зегьметчийрин къайгъуяр

Хазран КЬАСУМОВ

Зул алукьнавай и йикъара СтIал Сулейманан райондин хуьруьн майишатдин карханаяр, лежбервилинни фермервилин майишатар, арендаторар ципицIар кIватI хъувунал машгъул я.

Райондин хуьруьн майишатдин ва суьрсетдин управленидин начальникдин заместитель Гьамидин Абдулкъафаровни галаз чун Эминхуьруьн мулкарал алай са шумуд майишатдиз ва арендаторрин участокриз фена, анра ципицIар кIватI хъувунин кIвалахар кьиле физвай гьаларихъ галаз таниш хьана.

Ингье чун хуьруьн кьилихъ галай тIул участокда кардик квай лежбервилинни фермервилин «Аллахвердиев» майишатда ава. Тегьенгрик дигмиш хьанвай "Августин", "Биянка", "Рислинг", "Ркацители" сортарин ципицIрин бегьер акурла, гуьгъуьлар шад жезва. Уьзуьмлухра хъсан къайда, михьивал ава. Майишатдиз тежрибалу уьзуьмчи, зегьметдин ветеран Алимет Аллагьвердиева регьбервал гузва. Ада виликдай 32 йисуз "Аламишинский" совхозда уьзуьмчивилин бригададин бригадирвиле, старший ва кьилин агрономвиле кIвалахна. Совхозар чкIайла Алимета 3,5 гектар ципицIлухар кирида къачуна, са шумуд йисуз анрай ципицIрин бул бегьерар вахчуна.

2008-йисуз А.Аллагьвердиеван хизанди 8 гектар чилин участок 49 йисан муддатда кирида къачуна, ана ципицIлухар кутуна. Гуьгъуьнлай ада лежбервилинни фермервилин майишат тешкилна.

КФХ-дихъ "Белорусь" трактор, адахъ акалдай хуьруьн майишатдин алатар, пар чIугвадай, рабочияр кIвалахал тухуз-хкидай "Газел" улакьарни ава. Уьзуьмлухра техникадалди тамамарзавай кIвалахар

Алимет Аллагьвердиеван гада, хъсан уьзуьмчи ва механизатор тир Гьажимет Аллагьвердиева кьилиз акъудзава.

Виликан йисара хьиз, цIини КФХ-ди уьзуьмлухрин гьар са гектардай 120 центнердилай виниз бегьер кIватI хъийизва.

ЦипицIар кIватI ва дашмиш хъувунал гьар юкъуз 15 рабочий ва кьве механизатор машгъул я.

"Дагъустан Республикадин хуьруьн майишатдин лайихлу работник" тIварцIин сагьиб Алимирзе Агьамирзоевни тежрибалу уьзуьмчи я. Адани гзаф йисара "Аламишинский" совхозда уьзуьмчивилин бригададин бригадирвиле, Эминхуьруьн ГУП-да ва "Зардиян" ООО-да кьилин агрономвиле кIвалахна. Эхиримжи йисара, арендатор яз, ам 8 гектар уьзуьмлухрихъ гелкъвезва. Чун адан ципицIлухриз фейила, Алимирзе Агьамирзоев вичин уьмуьрдин юлдаш Эльмирадихъ ва куьмекдиз гьанвай 5-6 рабочийдихъ галаз эхиримжи гектаррай ципицIар кIватI хъувунал машгъул тир. Гектардин бегьерлувили 80-85 центнер тешкилзава.

Эминхуьруьн мулкарал Надир Ягьяеван, Миламудин Мегьамедован, Расим Гьамзатован, Жамал Тагьирован ва масабурун кирида кьунвай участокрани ципицIар кIватI хъувунин кIвалахар давам жезва. Бегьер Дербент шегьердин комбинатриз ва заводриз вахкузва.

Ватанпересвилин тербия

Муаллимризни, аялризни - куьмек

Ш.ШИХМУРАДОВ

ЦIийи кIелунин йисан вилик чав тIвар-ван авай муаллим-методист, вичин алахъунралдини, алакьунралдини яргъал йисара СтIал Сулейманан райондин Герейханован хуьруьн 1-нумрадин юкьван школада аялриз хайи дидед чIалай ва литературадай дерин чирвилер, ахлакьдин тербия гузвай Сегьерханум Рашидовна Османовади кхьенвай "**Школада Мердали Жалилован "Бубадин шинель" поэма чирун"** тIвар алай ктаб агакьнава. Ам 108 чиникай ибарат я. Адаз къаюмвал, чпин разивилин рецензияр кхьиналди, филологиядин илимрин кандидат Н.Ш.Абдулмуталибова ва А.А.Тахо-Годидин тIварунихъ галай ДНИИП-дин кьилин къуллугъчи Ж.Ш.Мейлановади авунва.

Сифте гафуна авторди къейднавайвал, ихьтин ктаб чапдай акъудуналди, муаллимдин мурад-метлеб акьалтзавай несил бубайрин, чIехи бубайрин баркаллу крар чидай халис ватанпересар яз чIехи авун, иллаки чи Ватандин тарихдикай тапан делилриз акси экъечIун, акьалтзавай несилдин рикIе, кьиле (мефтIера) ватандашвилин, инсанвилин цIирер цун я.

Ктабдиз редакторвал авунвай Дагъустандин халкьдин шаир Арбен Къардаша къейднава: *"Къенин девирда дуьньяда авай чIулав къуватар ва чебни, Россиядал леке гъиз, и зурба уьлкведин дережадин таъсиб агъузариз кIанзавайбур, Ватандин ЧIехи дяве ва адан нетижаяр виляй вегьез, тарихдай терг ийиз, инсанвилизни ягь-намусдиз кIур гайи хаинар игитвилин дережайриз акъудиз алахънавайди эхиримжи вахтара тайин хьанвай кар я. Намусни ягь авай я са инсандивай, я са кьилдин уьлкведивай ихьтин фашалвилелайни миханнатвилелай элячIна физ жедач.*

Чи лезги шаирдивайни чIулав къуватрин ихьтин утанмазвал эхиз хьанач, ада метлеблу поэма кхьена. Вучиз лагьайтIа, ам халисан шаир я.

Гзаф йисара мектебда тарсар гузвай муаллимдивай чIуру кардилай кам яна физ хьанач. Вучиз лагьайтIа, ам халисан муаллим я…"

Аквазвайвал, муаллимди-методистди вилик эцигнавайди гъвечIи месэла туш. Вичин веревирдер, поэма чируниз талукь яз гузвай теклифар гьар сада дериндай аннамишун патал авторди хейлин уламар, поэма арадал атуниз куьмек ганвай гьакъикъи документар, делилар санал кIватIнава, абурун мана-метлеб аялрив агакьардай рекьер къалурнава.

Кьилинди, поэмадин авторди хьиз, муаллим-методистдини поэма гьакIан къундарма ваъ, гьакъикъи вакъиайрин бинедаллаз кхьенвайди делилламишнава. *"Берлиндиз кьван фейи, дуьнья фашистрикай хвейи, азад авур советрин аскердин Шинелдин (и гаф чIехи гьарфунилай кхьенва) шагьидвилер цIийи "тарих" кхьизвайбурун ва халисан тарих бинедай дегишариз, Дуьньядин кьвед лагьай дяведин нетижайриз чIурукIа баянар гуз алахънавайбурун "делилрилай" агъзур сеферда къуватлу ва таъсирлу я",* - ачухнава вичин фикир ктабдин редакторди.

Автордин эсер гьакъикъи вакъиайрал, кьисметрал бинеламиш хьанвайди С.Османовади "Игитвилин шинель" кьил ганвай паюна мадни ашкарадаказ къейднава. Эсер гилан аямдин бубадинни хцин рахунрилай гатIуннава. Хциз кIвале хуьзвай куьгьне шинель вучтинди ятIа чизвач. Ада им вуч я, дагъларa ягъай авдин (гъуьрчен) хам хьтинди лагьана, хабар кьазва. Бубади хциз ам куьн шагьид, адахъ гьихьтин аламатдин сирер авайди ятIа, вучиз ам багьа ядигар яз кIвале хуьн лазим ятIа, суьгьбетзава.

Дяведин залан рекьерикайни, экъичай кьван ивийрикайни, хьайи хиреркайни, магьрумвилерикайни, гъалибвилерикайни гьакъикъи затIари - шагьидри хьиз, мад ни, суьгьбетда?

Поэмада чIехи буба Абдулазиз (шаирдин хайи буба) фейи дяведин рекьерикай, адан шинелдал аламай ивийрин куьгьне гелерини, гуьллейрини хъитрепIри акъуднавай тIекВенри суьгьбетзава. Эхь, шинелар алай чи аскерри Ватан хвена. Чеб хуьз гьа ихьтин ранг алачир шинелри куьмекна. ИкI эсерда кIелзавайбурун вилик чан алачир шей чан алай чIехи руьгьдиз элкъвезва. ИкI шаирдин эсерди риваятди хьиз ванзаватIани, амма гузвайбур гьакъикъи чирвилер я.

Ватандин ЧIехи дяве мах, риваят ваъ, гьакъикъи Игитвал тирди аялриз ачухарун патал Сегьерханум Рашидовнади шаирдин эсердиз са шумуд терефдихъай къимет ганва. Гьакьван тарсарни (суьгьбетар, гьуьжетар, сиягьатар ва икI мадни) тухун герек тирди къалурнава.

Ингье а тарсарин темаяр: "Мердали Жалиловакайни адан эсеррикай гаф", "Игитвилин шинель" (поэмадин анализ, чIукар кIелун, сегьнеяр къалурун), "Женгера лигимарай дуствал" (поэмадин игитдин дустарикай суьгьбет), "Сталинграддин асаяр" (Сталинграддин дяведай гуьллейринни хъитрепIрин 14 хер алаз хтай игит хва Желилакай (ам поэмадин игитдин стхадин хва я), "Женгерин шагьидар" (поэмадин игитдин шабагьрикай суьгьбет)... Ина тарсарин кьадар гзафариз ва тIимилариз жедай мумкинвални ава.

Лагьана кIанда, лезги литературада Ватандин ЧIехи дяведин тема, кьилинбурукай сад яз, давам жезва. И кар ктабдин авторди "Ватандин гум", "Игитвал рекьидач", "Сабурлу хьухь, инсанар!", "Тарсара дяведикай" ва маса макъалайра хъсандиз раижнава. Абур чи алай аямдин авторрин (З.Ризванов, Х.Хаметова, Къ.Акимов, А.Къардаш, З.Жабраилова ва мсб.) дяведин темадин эсеррикай я.

Куьрелди, цIийи ктаб арадал гъун патал муаллим С.Р.Османовади чIугунвай зегьмет кьетIенди я. Ам, дугъриданни, хайи чIалал ва литературадал, Ватандин тарихдал рикI алай вирибур патал хъсан савкьат, акьалтзавай несилар ватандашвилинни инсанвилин руьгьдаллаз тербияламишун патал лап герекди хьанва. Гьайиф чIугвадай кар ам я хьи, ктаб лап гъвечIи тираж аваз акъатнава. Чи милли мектебрив ам, гьич тахьайтIа, са-са экземпляр хьайитIани агакьдайвал авун герек я.

Белки, гьахьтин спонсорарни майдандиз экъечIин. ЧIехи Гъалибвилин 80 йисан юбилейни яргъал алач. Адан къаршидиз чи гьакъикъи, баркаллу тарих чирзавай, раижзавай, ватанпересвилин руьгь мягькемарзавай таъсирлу мярекатар гьикьван гзаф тешкилайтIа, гьакьван хъсан, кутугай кар жеда.

Ахцегърин 1-нумрадин юкьван мектебдин - 160 йис

"…Эгер образованидин гьакъиндай халкьдин ва школайрин кьадардиз килигна веревирд ийиз хьайитIа, лезгияр и барадай Европадин хейлин миллетрилай вилик акатда"

П.К.УСЛАР

Вири крарин бине

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

Советрин девирда инкъилабдилай вилик Дагъустанда образование гунин дережа лап зайиф гьалда авайди, дагъвийрихъ чпин кхьинар ва эдебият авачирди яз гьисабзавай. Гьелбетда, ихьтин тестикьарунар гьакъикъатдихъ галаз кьазвачир. Гьеле агъзур йисар идалай вилик кардик кваз хьайи халкьдин педагогикадихъ инсандиз тайин чирвилер гун, ам яшайиш тухуниз гьазурун патал еке мумкинвилер авай. Урусрин чIехи педагог К.Д.Ушинскийди къейднай: *"Халкьдин сивин яратмишунра, иллаки махара, халкьдин педагогвилин лап зурба акьул-камал ачухдиз малум жезва".*

Дагъустанда образование вилик финин кардиз Ислам диндини тайин дережада рум гана. Гьеле VII асирда - Ислам дин арадал атай сифте вахтара - арабрин миссионер Масламадин (Абу Муслиман) тапшуругъдалди Ахцегьа хашпарайрин са гъвечIи килисадин чкадал мискIин эцигнай. Гуьгъуьнай, X асирда, адан чкадал вичихъ минара ва медресани галай жуьмя мискIин хкажна. МискIин ва медреса, Ислам диндин асул лишанар хьиз, дагъвийрин чирвал, меденият, савадлувал вилик тухудай чешмейриз элкъвенвай.

Медресаяр куьтягьнавай жаванри чкадин алимривай чирвилер къачузвай, абурун теклифралди Исламдин дуьньядин машгьур илимдин меркезризни физвай. Анра гьар жуьре рекьерай чирвилер къачур дагъвияр ватандиз хквезвай ва медресейра кIвалахзавай. ИкI, Ахцегьрихъ галаз санал ЦIахуррин хуьрни Кеферпатан Кавказда Ислам дин машгьурзавай чIехи меркездиз элкъвенай. Дагъустандин сейли тарихчи Амри Шихсаидован делилралди, ЦIахура гьеле 1075-йисуз чкадин мискIиндин патав Кавказда сифтеди тир университетдин жуьредин медреса ахъайнай. Ам Европада виридалайни куьгьнеди яз гьисабзавай Италиядин Болонья шегьердин университетдилай 13 йисан фад ачухнай.

Сельжукрин визирь Низама ал-Мулкал-Гьасан ибн Исгьакьан тапшуругъдалди Багъдатда кIелнавай чкадин агьалийри ЦIахура эцигай медреса Россиядин Федерациядин сергьятра виридалайни куьгьне кьилин учебный заведение яз гьисабиз жеда. Ана "Компендий Музани" ва "Имам ал-Шафиидин ктаб" лезги чIалаз таржума авуна ва абурай ахтармишунар кьиле тухузвай. Вири и делилри чахъ гьеле Кавказдин Албаниядин вахтарилай инихъ образование, кхьинар ва эдебият авайди тестикьарзава.

МискIинрин патав гвай гзаф кьадар медресайра алимрини устазри кIвалахуни, абурухъ галай ктабханайрини гъилин кхьинрин фондари чахъ жаванриз савадлувал гунин тайин къурулуш хьайиди къалурзава. Фикир це садра, XX асирдин 30-йисаралди Ахцегьа 20-дав агакьна мискIинар авай. Абурукай гзафбурухъ чпин медресаярни галай. Зурба арифдар Ахцегь Мирзеди вичин багъда хсуси такьатрихъ эцигай медреса (исятда 3-нумрадин школа) РагъэкъечIдай патан уьлквейра "Илимрин ибадатхана"хьиз машгьур тир. Диндин къуллугъчийрихъ галаз санал ана гьакIни илимдин гьар жуьре хилерай савадлувал авай пешекарарни гьазурзавай.

Дагъустан Россиядик экечIай 1813-йисалай дагъвийрин савадлувал хкажунин карда цIийи девир алукьзава. 1837-йисан 16-ноябрдиз Дербентда Дагъустанда урусрин сифтегьан кIелдай заведение - 30 кас патал тир уездный училище ачухна. 1870-йисан 26-мартдиз халкьдин просвещенидин министр Д.А. Толстоя Россиядин маса халкьариз образование гуниз талукь серенжемрин гьакъиндай къайдаяр тестикьарна.

Чи халкьдин руьгьдин девлетлу ирс, медресайрин кIвалахдин тежриба, агьалияр чирвилер къачуз ва урусрин кIвенкIвечи культурадик шерик жез чалишмиш хьун фикирда кьуналди, пачагьдин гьукуматди Дагъустанда сифте яз ахцегьви аялриз урус чIалай ва маса илимрай чирвилер гун патал аквадай хьтин серенжемар кьабулзава. ИкI, гьеле 1859-йисуз Ахцегьрин къеледин гарнизондин духтур Лебедева ина са гъвечIи школа ачухзава. Лебедев Урусатдиз хъфиникди къеледин школа агал хьанай. ЯтIани ада хъсан нетижаярни арадал гъизва: 1861-йисуз Ахцегьа Дагъустанда хуьруьн чкада сифте яз светский школа - "са классдин сифтегьан училище" кардик акатзава. Самур дереда вичин сенгерар мягькемаруникай фикирзавай пачагьдин гьукуматди и месэладиз кьетIен итиж ийизвай.

И школа ачухуниз талукь яз Дагъустандин областдин губернатордиз кхьей рапортда Кьиблепатан Дагъустандин военный начальник, генерал-майор Л.Меликова къейднай: *"1861-йисан 26-сентябрдиз Ахцегьа чкадин агьалийриз урус ва татар чIалар чирун патал 44 чка авай халкьдин школа ачухна. Аниз кьабулнавай аялрихъ чирвилер къачунин рекьяй хъсан алакьунар ава. И идара ачухуникай гележегда хийир жедайдал шак алач. Школа хуьн патал округдин управлениди кIватIзавай жермедин пулар серфзава".*

(КьатI ама)

ВСЕРОССИЙСКАЯ ПЕРЕПИСЬ НАСЕЛЕНИЯ 2021

РОССИИ ВАЖЕН КАЖДЫЙ!

Агъалийрин перепись. Ам квез лазим я?

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Алай йисуз Россияда кьиле фидай важиблу серенжемрик агъалийрин переписни акатзава. Росстатдин сайтда хабар ганвайвал, ам 15-октябрдилай 14-ноябрдалди кьиле тухуда, фин-хтун четин тир чкайра и серенжем 20-декабрдалди давам жеда (бязи чкайра ам башламишнава). Талукь къарардал 16-августдиз РФ-дин премьер-министр Михаил Мишустина къул чIугуна. РикIел хкин: Вирироссиядин перепись 2020-йисан октябрдиз кьиле тухун лазим тир, амма дуьньяда, гъа гьисабдай яз чи уьлкведани коронавирусдихъ галаз алакъалу яз арадал атай гьалар фикирда кьуналди, ам 2021-йисуз кьиле тухунин къарар кьабулна. Переписдин сифтегьан малуматар (аник акатзава: Россияда яшамиш жезвай ксарин кьадар, абурукай итимар ва дишегьлияр, яшар) 2022-йисан апрелдиз, эхиримжибурни къведай йисан эхирдай раижда...

РФ-дин законодательстводал асаслу яз, перепись тахминан гьар 10 йисалай (идалай виликанбур - 2002 ва 2010-йисара, абурни октябрдиз тешкилнай) са сеферда кьиле тухузва. Агъалийрин перепись - им тайин са чкада - уьлкведа санлай, регионда ва я хуьрени шегьерда авай инсанрин кьадар чирун я. И серенжем Государстводин статистикадин федеральный къуллугъди - Росстатди тешкилзава ва кьиле тухузва. Амма гьазурвал акун ва кьиле тухун патал гзаф ведомствояр, институтар ва къуллугъар желбзава.

ЦIинин перепись сифте сеферда яз са шумуд жуьреда тешкилда. ИкI, чи уьлкведин гьар са агъалидивай вичикай малумат, делилар "Госкъуллугъар" порталдин куьмекдалди, МФЦ-диз фена ва я стационардин участкда гуз, гьакIни, вири йисара адет хьанвай къайдада, яни переписдал машгъул ксар кIвализ атун вилив хуьналди (и жуьреда, яни чарарал и серенжем эхиримжи сеферда кьиле тухуда), гуз жеда. ЦIи переписчикрин кьадар 320 агъзур касдив агакьда, чпин кIвалахда абуру электронный планшетар ишлемишда.

Агъалийрин перепись квез герек я лагьайтIа, исполнительный властдин органри и серенжемдин делилар уьлкведин стратегиядин къарарар кьабулдайла, регионрин демографиядиз, яшайиш вилик тухуниз, инфраструктура арадал гъуниз талукь программаяр туькIуьрдайла, шегьерринни хуьрерин бюджетар арадал гъун патални менфят къачуда. Са гафуналди, и делилар уьмуьрдин гзаф хилера - МВД-дин паспортно-визовый, налогрин къуллугъда, пенсийрин фондуна ва икI мадни лазим къвезва.

Агъалийривай вуч хабар кьада?

Чи уьлкведин гзаф агъалийрик алай вахтунда къалабулух кутазвай месэлайрикай сад переписчикри гьихьтин суалар гудатIа, гьадаз талукьди я. Ахьтинбур гьасятда секинариз кIанзава: кьилинди, и ва, маса касдин къилихриз талукь суалар гудач, я квевай документарни тIалабдач. Гьавиляй куь хатасузвилин жигьетдай кичIе хьун герек туш.

Переписдин чарче агъадихъ галай суалар ава:

- *итим ва я дишегьли тирди къалурун (пол),*
- *яшар;*
- *гражданство;*
- *хизандин яшайишдин шартIар;*
- *кIвалахдалди таъминвал;*
- *миллет;*
- *образование;*
- *такьатар къазанмишзавай чешмеяр (абурун кьадар - ваъ) ва икI мад.*

ИкI, Россияда са йисалай виниз вахтунда гьамишалугъ яз яшамиш жезвай ксари переписдин чарче къалурнавай 33 суалдиз жавабар гун герек я. Абур кьве патал пайнава: сифтегьан паюник 23 суал ква, абур переписдин иштиракчидиз ва адан кIвалин майишатдиз талукьбур я. Амай 10 - яшайишдин шартIариз. Вири делилар электронный жуьреда санал кIватIда.

Чир хьун лазим я хьи, Вириросиядин переписда иштиракун - им гьар са касди вичин хушуналди кьилиз акъудзавай кар (садни мажбурзавач), амма гьар садан гражданвилин буржи я.

* * *

"Кеферпатан Кавказдин автопортрет: агъалийрин перепись 2020 (2021)" лишандик квез алатай гьафтеда чи республикада серенжемдив эгечIнава. Идакай "Лезги газетдиз» РД-дин милли сиясатдин ва динрин крарин рекьяй министерстводин пресс-къуллугъди хабар гана.

Кьилди къачуртIа, агъалийрин переписдиз талукь месэлаяр Махачкъалада, Дуствилин КIвале, элкъвей столдихъ веревирдна. Мярекатда регионди милли кIватIалрин ва диаспорайрин векилри, общественникри, жуьреба-жуьре ведомствойрин пешекарри иштиракна.

"Кеферпатан Кавказдин автопортрет: агъалийрин перепись 2020 (2021)" - им халкьарин ва этносриз талукь дестейрин кьадар тамамдаказ чирун, СКФО-дин субъектра агъалийрин перепись кьиле тухудайла, абурун миллетдин ихтиярар чIур тавун патал арадал гъанвай общественный проект я.

Вириросиядин агъалийрин переписдихъ Дагъустан - уьлкведин виридалайни гзаф миллетар яшамиш жезвай регион патал кьетIен метлеб ава. Идакай кIватI хьанвайбуру чпин докладрани гзаф лагьана. Кьилди къачуртIа, РД-дин милли сиясатдин ва динрин крарин рекьяй министрдин заместитель-статс-секретарь Арсен Магьмудова къейд авурвал, элкъвей столдихъ жуьреба-жуьре пешекарар - общественный деятелар, коммерциядинбур тушир организацийрин регьберар - кIватIунин макьсад вилик квай важиблу серенжемдиз вири патарихъай гьазурвал акун хьиз, адахъ галаз алакъалу яз арадал къвезвай бязи месэлаярни веревирд авун я.

"Кеферпатан Кавказдин автопортрет: агъалийрин перепись 2020 (2021)" проектдиз талукь яз гегьенш доклад адан координатор Александр Джадова авуна. Ада, перепись тухунин серенжемдал фикир желбун яз, экспертрин майданар арадал гъунин теклифни гана.

Мярекатдин иштиракчийри Вириросиядин цIинин перепись кьиле тухунин кьетIенвилер веревирдна (чна абурукай макъалада винидихъ ганва).

Олимпиада

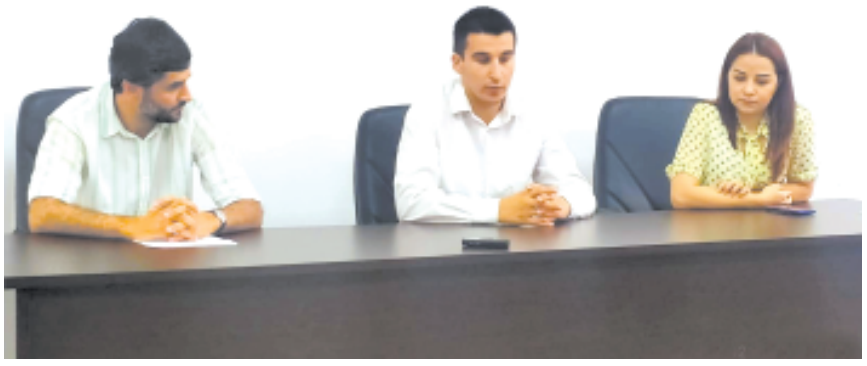

Аялрин ва жаванрин чирвилер артухарда

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Алатай гьафтеда Махачкъалада, Дагъустандин информациядин ва печатдин министерстводин конференцийрин залда, аялрин ва 14-17 йисара авай жаванрин карчивилин ва финансрин рекьяй савадлувал хкажун патал олимпиададиз талукь яз адан тешкилатчийри пресс-конференция кьиле тухвана. Олимпиада кьиле тухудай шартIарикай ва къайдадикай журналистриз "Фабрика предпринимательства" проектдин регионди векил Мурад Жалиева ва ЦПП-дин (центр поддержки предпринимательства) директордин заместитель Бахрам Мирзоева суьгьбетна.

Олимпиада са шумуд паюникай ибарат я. Сад лагьай пай онлайн къайдада, яни карчивилиз талукь темадай тестар ва задачаяр гьялуникай ибарат я. Кьвед лагьай паюна олимпиададин иштиракчийривай, карчивилин кIвалах кьилиз акъуддайла, лазим къвезвай юридический ва финансрин рекьяй чирвилер ахтармишда, абуру кьатIунзавай, фикирзавай саягъ чирда ва икI мад.

- ЦIи Олимпиада 1-сентябрдилай 20-сентябрдалди кьиле фида. Алатай йисара ва цIини, гьелелиг кьиле тухванвай лекцийрай малум жезвайвал, аялри ва жаванри карчивилиз екез итиж ийизва, идахъ галаз сад хьиз, иштиракчийрин кьадарни къвердавай артух жезва. Олимпиадада Дагъустандин образованидин саки вири идарайра кIелзавай аялри иштиракзава. Адаз талукь тир вири малуматар РД-дин образованидин ва илимдин министерстводин сайтдай жагъуриз жеда, - алава хъувуна Мурад Жалиева.

Вичин нубатдай Бахрам Мирзоева Олимпиададин макьсаддикай ва адан тешкилатчийрикай суьгьбетна:

- Дагъустандин мулкарал "ГъвечIи ва юкьван карчивал ва и хиле зегьмет чIугвазвайбуруз куьмек гун" милли проектдин сергьятра аваз кьилиз акъудзавай и серенжемдин макьсад республикадин акьалтзавай несилдиз бизнес, карчивал кьиле тухудай лазим чирвилер аялзамаз гуникай (лекцияр ва семинарар кьиле тухуналди), абурун чирвилер артухаруникай ибарат я. ЦIинин Олимпиададин тешкилатчияр, "Фабрика предпринимательства" проектдилай гьейри, РД-дин ЦПП ва Дагъустандин образованидин ва илимдин министерство я.

Мугьманрин гафарай мадни малум хьайивал, Олимпиададин суалар четинбур туш. Кьилин фикир иштиракчийри бизнес-план туькIуьрнавай тегьердиз, адан процессрин гъавурда аваз хьунин дережа ахтармишуниз гузва. Алатай йисара Олимпиададин финалдиз 20 проект акъатнай. Гъалибчийриз къиметлу пишкешар ва пулдин куьмекар гана. "Фабрика предпринимательства" проектди республикада карчивилел машгъул жез кIанзавай чIехи ксаризни куьмекар гузва. Асул гьисабдай ам, ИП (индивидуальное предпринимательство) ачухдайла, документар дуьз туькIуьруниз талукьди я.

"Пушкинан карта"

И йикъара Дагъустандин культурадин министерствода жегьилрин арада меденият машгъурун патал "Пушкинан карта" тIвар ганвай Вириросиядин программадиз талукьарнавай совещание кьиле фена. Идакай "Лезги газетдиз" министерстводин пресс-къуллугъди хабар гана. Мярекатда Дагъустандин культурадин министр З. Бутаевади, "Почта Банк" ПАО-дин республикадин "Дагъустан" центрадин управляющий Ш. Мегьамедова, РД-дин образованидин ва илимдин министрдин сад лагьай заместитель М. Абидова, РД-дин культурадин министрдин заместитель-статс-секретарь М. Гьажиева, РД-дин информациядин ва печатдин министрдин СМИ-рихъ галаз кIвалахдай управленидин начальник С. Къурбановади ва масабуру иштиракна.

Малум тирвал, алай йисан 1-сентябрдилай Вириросиядя кьилиз акъудунив эгечIнавай программадин макьсад акьалтзавай несилдин меденисузвилихъ ва и рекьяй лазим чирвилер тахьунихъ галаз женг чIугун я. Гьукуматди картадиз чара авунвай пулдин такьатрихъ жегьилриз жуьреба-жуьре мярекатра иштиракдай мумкинвал жезва. Ам 14-далай 22 йисалди яшда авай жегьилриз гузва. Виртуальный карта "Госкъуллугъар" порталда ачухиз жеда. Пластикадин карта ачухиз кIандай ксар "Почта банкдин" отделенидиз фин лазим я. И картада 3 агъзур (къведай йисуз адан кьадар - 5 агъзур) манат жеда.

Совещанидал кIватI хьанвайбуру къейд авурвал, и проектдихъ жегьилар патал еке важиблувал ава, гьаниз килигна адакай чи республикадин гзаф жегьилри менфят къачун патал гъавурдик кутунин кIвалахни вини дережада аваз тешкилун лазим я. ИкI, икьрар хьайивал, РД-дин культурадин, гьакIни рекъемрин (цифровой) рекьяй вилик тухудай министерствойри республикадин мектебра, ссузра ва вузра "Пушкинан картадин" гьакъиндай гъавурдик кутунин кIвалах тухуда.

Къейд авун лазим я хьи, чи республикадин медениятдин рекьяй 5 идаради и программада иштиракзава. Абурун арада ава: М.Горькийдин тIварунихъ галай Урусрин драмтеатр, Дагъустандин операдин ва балетдин театр, Аваррин музыкадинни драмадин Гь.ЦIадасадин тIварунихъ галай театр, Лакрин музыкадинни драмадин Э.Капиеван тIварунихъ галай театр ва Дагъустан Республикадин А.Тахо-Годидин тIварунихъ галай Милли музей.

Дагъустандин Автономиядин - 100 йис

Ихтибардив - намуслувилелди

Нариман ИБРАГЬИМОВ

ДАГЪЛАРИН уьлкведа Советрин гьукуматдин къурулушар туькIуьрдайла, дагъвияр ханарин, беглерин, кавхайрин истисмарвиликай хкуддай, савадсузвал, авамвал тергдай, чка-чкада азад, бахтлу уьмуьр къурмишдай серенжемар тешкилдайла, кьабулдайла, сифте жергейрик экечIай, цIийи уьмуьрдин бинеяр кутуник еке пай кутур инсанар, чархачияр хьайиди я. Ахьтинбурукай сад саки виш йис идалай вилик Куьре ханлухдин Кьурагьрин наибстводин Хпежрин хуьре лежбер, устIар Исакьан Ибрагьиман хизанда дидедиз хьайи **ИСМАИЛНИ** тир. Урусатдин империяда 1917-йисуз Октябрдин инкъилаб гьалиб хьайила, адан вад йис хьанвай. ГъвечIиди тиртIани, ада секин хуьре кьил акъат тийидай са гьихьтин ятIани гьерекатар кьиле физвайди кьатIана. Куьчеда вахт акъудзавай аялрик квай адаз хуьруьз мукьвал-мукьвал чара итимар (бязибурув яракьарни гвай) къвезвайди, абуру агьалияр кIватIзавайди, абурухъ галаз рахунар ийизвайди аквазвай. Гьатта са сеферда хуьруьн патав тфенграй ягъунарни хьанай. Хирер хьайи кьве кас Кьурагьиз хутахнай, абурал гьужумайбур дагъдиз катнай. Хуьруьн чIехибурувай ван хьайивал, хирер хьайибур коммунистар тир лугьудай.

ЧIехи жердавай Исмаилаз коммунистар, комсомолар вужар ятIа чир хьана. Магьледин гадайрихъ галаз, "чунни комсомолар я" лугьуз, куьчейра къекъведай ва цIийи гьукумдикай чIурукIа рахазвайбурухъ галаз кукIунарни ийидай. Исакьан Ибрагьим дуьньядин гъавурда авай итим тир. Адаз гзаф инсанарни, чкаярни акунвай. Советрин гьукуматни зарафат туширдан гъавурда гьатнавай. Вич Ислам диндин кIелунар авунвай ва иман гвай кас тиртIани, адаз савадлувал, чирвал, илим инсан патал хийирлу тирди ашкара тир. Гьавиляй чIехи хва Исмаил Кьурагьиз тухвана, школадик кутуна. Хуьре гьеле школа ачухнавачир. Гьа инлай Исакьан Ибрагьиман хва Исмаилан савадлувилихъ, къанажагълувилихъ, жемят, хуьр, республика, общество патал къени, хийирлу крар авунихъ ялзавай четин, амма лайихлу рехъ гатIунзава.

Дугъриданни, вахт, гьи терефдихъай къачуртIани, четинди, муракабди тир. Советрин гьукуматдин векилри чкайрал тухузвай тешкиллувилин кIалахдин гъавурда вири гьатзавачир. Аксибур пара амай. Гьавиляй 1930-йисуз Куьредин хейлин хуьрера Советрин гьукумдиз акси бунтарни кьиле фенай. Школа эхирдалди куьтягьдай мумкинвални тагана, цIерид йисавай жегьил Агъулиз, Хутхул хуьруьз рекье твазва, савадсузвал тергун патал. Са йисалай виниз Исмаила агъулвийриз (чIехибурузни, гъвечIибурузни) кIелиз, кхьиз чирзава. Вичин чкадал масадбур атайла, гада чирвилер артухариз Ахцегьрин педагогвилин са йисан курсарик экечIзава ва, анаг куьтягьайла, хайи хуьруьз хквезва. ГьикI лагьайтIа, 1933-йисуз хуьре Къасян Агьмедан кIвале сифтегьан школа ачухнавай, аниз муаллимар герек тир. Исмаила хуьруьнвияр тир Гьамидов Хидирнебидихъ, Меликов Абдидихъ, Рамазанов Мегьамедахъ галаз гьакъикъи кIвалах тешкилна. Иллаки - мектебдиз рушар желбун паталди. Савадсуз инсанри, "рушарин кIелунар квез я?" лугьуз, веледрин рехъ атIузвай. Гьавиляй диде-бубайрихъ галаз датIана гъавурдик кутунин кIвалах тухун гьар йикъан кардиз элкъвена. Ида вичин нетижаярни гана. Школадиз кIелиз, кхьиз чириз къвезвай эркекрин арада рушарни пайда хьана. Авайвал лагьайтIа, сад-кьвед лагьай классра кIелзавайбурун яшар 10-11 йисалай алатнавай. Абурухъ галаз кьетIен жуьреда тарсарни тухвана кIанзавай. Муаллимар алахъни ийизвай. Амма чIехи классра тарсар гудай пешекарар авачир. Исмаила мад вичин хивез жавабдарвал къачуна ва ам Дагъустандин педагогвилин институтдик экечIна. Пуд йисалай Исмаил Ибрагьимовакай ботаникадин, биологиядин ва географиядин тарсар гудай пешекар хьана.

ДИПЛОМ гваз хтанмазди, Ибрагьимов хуьруьн сифтегьан школадин заведующийвиле тайинарна. Райондай ва республикадай пешекарар атана, Асердин тIула школадин дараматни эцигна. Везифаяр садлагьана артух хьана. Гьеле хуьре школадикай вил къязамай, гьатта эркек аяларни кIелиз ракъур тийизвай диде-бубаяр амай. "Ана вахт гьакI акъуддалди, хипер, малар хуьз, гамар храз, кIвалин маса крар ийиз, чаз куьмек авун хийирлу я" лугьузвай абуру. Им Советрин гьукуматди разивалдай делил тушир. Райондин идарайрай датIана къуллугъчияр къвезвай ва абуру са аялни школадикай хкуд тавун истемишзавай. Гьа са вахтунда комсомолрин жергеяр артухарун теклифзавай. 1934-йисалай комсомолдин член тир Исмаилан хиве хуьруьн комсомолдин сифтегьан организациядин секретарвилин визифаярни хтуна. Ида хуьруьн жаванрин ва жегьилрин арада тухузвай кIвалах мадни жанлуди авуниз мажбурзавай. Хуьруьн сифтегьан коммунистар Гьамидов Вагьидан, Рамазанов Мегьамедан, Меликов Абдидин, Абдурагьманов Насрулагьан, Исмаилов Мустафадин, комсомолрин, хъсан дегишвилерин терефдаррин куьмекни галаз мектебдин заведующийдилай хейлин крар алакьна. Мелер ийиз, мектебдихъ цIийи классар акал хъувуна, комсомолрин организация мягькемарна, жегьилар советрин гьукумат чеб патал хийирлуди, гележег хъсанди жедайдахъ инанмишарна. Заведующий вични хуьруьнвийриз лайихлу чешне хьана. Ада вичин ва миресрин, коммунистрин рушар школадиз рекье туна. Сифте яз хуьряй вуздик, Дагъустандин медицинадин институтдик экечIайдини Исмаилан руш Зумрият хьана. Ахпа адан гуьгъуьналлаз мадни Хпежрин рушари вузра, техникумра, училищейра кIелна, пешеяр къачуна.

Везифаяр, къайгъуяр гзаф тир. Мектебдиз регьбервал гунихъ галаз сад хьиз Ибрагьимова хуьре арадал гъанвай колхоздин кьиле авайбурузни майишат тешкилиз, кIвалахрал инсанар желбиз, абур гъавурдик кутаз куьмекар гузвай. 1939-йисуз фикирдиз къачунвай вири крар кьулухъ акъатна. Комсомолдин члендиз, муаллимдиз, кьве веледдин бубадиз Яру Армиядин жергейриз эвер гана. Финнрихъ галаз кьиле фейи дяведа Исмаилал хер хьана. Госпиталда къаткайдалай гуьгъуьниз, 1940-йисуз, ам армиядай ахъай хъувуна. Хуьруьз хтай савадлу жегьилдал мад хуьруьн школа ихтибарна.

ВАТАНДИН ЧIехи дяведин йисар гьикьван четинбур, зулуматдинбур хьанатIа, къе виридаз малум я. Инсанри кьведпуд касдин паталай зегьмет чIугвазвай. Заведующийди ирид йисан школадин ученикриз ботаникадай, биологиядай, географиядай тарсар гузвай. Муаллимрин гъвечIи коллективни, аяларни колхоздин кIвалахар агудунал желбзавай. Гьукуматдин, райондин сагьибри вичиз ийизвай ихтибардив Ибрагьимов гьар са уламда намуслувилелди, жавабдарвилелди, гьакъисагъвилелди, кардин гъавурда аваз эгечIзавай. Ихьтин лайихлу ерияр фикирда кьуна, адаз райондин халкьдин образованидин отделдиз инспекторвилин кIвалахал теклифзава.

Гьялна кIанзавай месэлаяр сад-садалай заланбур тир. Школайра кIелзавай аялар тарсарикай хкуд тавун, хуьрериз физ (гзаф вахтара кIвачи-кIвачи), бубаяр фронтда телеф хьайи хизанар ва абурун аялар учетдиз къачун, кIеве авай муаллимрин хендедайриз суьрсетдин куьмекар гун. Етимриз элкъвенвай аялрин сиягьар туькIуьрун ва абуруз, мумкинвилериз килигна, детдомра, интернетра чкаяр жагъурун, хуьрерин мектебар муаллимралди, учебникралди, мебелдалди, классралди таъминарун... Саки вад йисуз ада инспекторвилин везифаяр, бязи вахтара

гьикьван четин хьанатIани, кьилиз акъудна. 1945-йисан майдиз Яру Армиядин кьушунри, советрин халкьди Гитлеран Германиядал гьалибвал къазанмишна. Фронтдай ара-ара дяведин иштиракчияр хквез гатIунна. Абурук муаллимарни, образованидин хилен маса къуллугъчиярни квай. Беденрал хирер аламайтIани, гъилер, кIвачер галамачиртIани, абур чпин кеспидив эгечI хъувуна. Исмаилни 1947-йисан сентябрдиз хайи хуьруьз хъфена ва ада цIуд йисалай виниз ирид йисан школадин коллективдиз регьбервал гана. Гьа са вахтунда хуьруьн сифтегьан партийный организациядин секретарвилин, пропагандиствилин, агитаторвилин везифаярни тамамарна.

ХУЬРУЬНВИЯР адав Смяли муаллим лугьуз рахадай. Гзаф месэлайрин гъавурда авай, регьимлу, къени крарин сагьиб тир адан патав датIана агьалияр къведай. Чеб кIеве гьатай гьар береда. Яшайишдин гьялиз тежезвай месэлаяр пайда хьайила. Садаз меслят гудай, масадаз тайин кар теклифдай. Пуд лагьайди четин аквазвай месэладин гъавурда твадай. Кьуд лагьайдаз райондин ва я республикадин гьи идарадиз фена, кар туькIуьрдатIа, лугьудай…

Смяли муаллим вичин пешедин ус-тадни тир. Адаз ботаника, биология, география, химия хъсандиз чидай. Учебникрилай гъейри, тежрибалу муаллимди классдиз кIваляй энциклопедияр гьидай. Чун абуруз пара итижлувилелди килигдай. Муаллимдин рикI алай гафарик "кьегьал" гафни акатзавай. Тарсуниз атайла, Смяли муаллимди виридалай вил аладардай ва адаз тарс чир тавунвай аял гьасятда чир жедай. Адалай вилер алуд тийиз, лугьудай: "Кьарагъ кван, кьегьал, экъечI доскадал, вун къе лап хъсандиз гьазур хьанвай хьтинди я. Са вад къачу жуваз".

Гьикьван лагьайтIани, классда надинжарни жезвайди я. ДатIана юзазвайбур, рахадайбур, вилик квай партада ацукьнавайбурук хуькуьрдайбур… Смяли муаллимди женжелдин анжах тIвар кьадай. Адани гьасятда, "я маллим, за вуч ийизва кьван?" лугьуз, наразивалдай. Смяли муаллимди пIузаррик са жизви хъвер кваз, лугьудай: "Я бубадин кьегьал, вавай жен вуч ийида? Са кар вавай жеда: кисна ацукьун ва ви юлдашри ахъайзавай тарсунихъ, захъ яб акалун. ГьакI хьайила, кисна ацукь жуван чкадал".

Хуьруьн образованидин идара районда хъсанбурун жергеда тун патал Исмаил Ибрагьимовича гзаф крар авуна. Дерин чирвилер, чешнелу тербия гунихъ галаз сад хьиз, аялриз яратмишунрал, спортдал машгъул жедай шартIарни тешкилна. Школадин мастерскойда аялриз кIарасдикай, металлдикай жуьреба-жуьре шейэр ийидай мумкинвал гана. Зегьметдин тарсар тухузвай мастерской герек вири станокралди, алатралди таъминарнавай. Физкультурадин тарсарихъ ери ва метлеб хьун патал спортдин майдан туькIуьрнавай. Аялриз гимнастикадал, футболдал, волейболдал, кьезил атлетикадал машгъул жедай мумкинвилер авай. Хпежрин волейболдин команда районда хъсанбурукай сад тир. Школадин художественный самодеятельностдин коллективди районда гьар йисуз кьиле физвай килигунра, конкурсра иштиракзавай ва кIвенкIвечи чкаярни кьазвай. Муаллимар ва са бязи ученикар хуьруьн халкьдин театрдин тамашайрани къугъвазвай.

Директорди школадин куьмекчи майишатни кардик кутунвай. Ана афнияр, газарар, келемар, картофар битмишарзавай. Майишатда зегьметдин тарсара къачузвай чирвилерикай школьникри, колхоздиз куьмекар гудайла, менфят къачузвай. Муьжуьд йисан школадиз элкъуьрнавай идаради гьамиша муаллимрин кьитвал гьиссзавай. И кар фикирда кьуна, директорди хъсандиз кIелзавай гадайриз педагогвилин институтдик экечIдай мумкинвилер яратмишна. Школадиз урус чIалан тарсар гудай жегьил кьве учительница (Тамарани Валентина) гъана. Ахпа садсадан гуьгъуьналлаз вузар куьтягьай жегьилар (тарихчи Халид Аллагьвердиев, математик Рагьим Рамазанов, географ Рамазан Гьажибегов, филологар Сагъид Вагьидов, Жаруллагь Муталибов, химик Гьамид Гьамидов…) хтайла, абур пара гьуьрметдивди рекье хтунай.

1965-йисуз КПСС-дин Кьурагь райкомдин теклифдалди Исмаил Ибрагьимовича хуьруьн Гагаринан тIварунихъ галай колхоздин регьбервал вичин хивез къачуна. Майишат малдарвилел, хипехъанвилел, магьсулдарвилел машгъул тир. Колхоздихъ Калухъ дагъда балкIанрин кьве рамаг, Шур дереда техилар битмишарзавай чилер авай. Коммунист райондин партийный комитетди вичин ва майишатдин вилик акъвазнавай везифаяр кьилиз акъудунив эгечIна. Крар явашяваш вилик физвай. Амма 1966-йисуз Кьиблепатан Дагъустанда, гьа гьисабдай яз Хпеж дередани, хьайи залзалади вири фикирар, мурадар тахьай мисална.

ГОСУДАРСТВОДИ залзалади зиянар гайибуруз куьмекар рекье туна. Гьа са вахтунда арандиз куьчардай программани кьабулна. Идакай менфят къачуна, бязи хуьруьнвийри дуьзендиз куьч хьунин месэла кудна. Абур чпиз къалурай Башлыкентдин, Къизлярдин чилериз килигизни фена, амма ангар бегенмиш хьаначир. Белиждин чилел куьч жедай къарар кьабулна. Исмаил Ибрагьимовича жемятдиз лагьана: "Чун, маса дагъвияр хьиз, чилерикай дарвал авайбур туш. Чаз Вегьре тIула цIийи хуьр кутадай мумкинвал ава. Пешекарри проектарни авунва. Гьукуматди чаз эцигунардай материалралди, пулдин такьатралди, улакьралди куьмекни гузва. Хуьрни санал аламукьда, жемятни, чи колхоздин девлетарни вара-зара жедач". Агьалияр и теклифдихъ галаз саки рази хьана, амма са шумуд йикъалай куьч хьунин месэла мад колхоздин собранидал аватна. Куьрелди, хуьруьнвийрин чIехи пай Белиж поселокдиз куьч хьана. Колхозни "Курахский" совхоздал эхляна. Майишатдин малар, лапагар ва маса девлетарни инихъанихъ фена. Тежрибалу педагогдиз маса чара амукьнач, ам вичин пешедив эгечI хъувуна, та - 1983-йисалди.

"Ватандин ЧIехи дяведин 1941-1945-йисара гьунарлувилелди зегьмет чIугунай", "Гьунарлу зегьметдай" медалрин, "Соцсоревнованидин гьалибчи" знакдин иеси Исмаил Ибрагьимова уьмуьрдин юлдаш Абидатахъ галаз ирид велед кIвачел акьулдна, абуруз лайихлу тербия гана. Веледри (педиатр Зумрията, государстводин зегьметдин инспекциядин кьилин пешекар Закидина, республикадин консервиярдай промышленностдин устадлу механик-наладчик Ямена, марифатлу, гьуьрметлу дидеяр тир Мафината, Тамамата)ва Ибрагьимоврин хтулри, птулри, штулри къе гьар са хиле намуслувилелди, баркалла алаз зегьмет чIугвазва, Исмаил бубадин тарсар рикIелай ракъурзавач.

ГАЗЕТ КІЕЛЗАВАЙБУРУН ДАФТАРРАЙ

Вагиф РАМАЗАНОВ

* * *

Кесибдиз яцар хьайила,
Маларин азар акъатна.
Марфар къвана, кьар хьайила,
КІвалахдайдаз кар акъатна.

* * *

Канабра авай кафирди
Къелетна лап кьадарсуз.
Рекьяй физвай фагъирдин
Кьил хана кьван хабарсуз.

* * *

Камаллуда чирвилерал дамахда,
Девлетлу кас девлетар хуьз алахъда.
Камаллуда бул девлетар гирнагъда,
Девлетлу кас камалд вилик авагъда.

* * *

Камаллу гаф къизилдилай багьа я,
Камаллу кас вич виридан буба я.
Дуьз фикирар тІуруналди кІватІ жеда,
Пис фикирар, зунжурар хьиз, кьатІ жеда.

* * *

КицІи кицІин як недач,
Шурпа са кур вилик хьайтІа,
Са бязибуру вак недач,
Гьерен ютур гъилик хьайтІа.

* * *

Кар туькІвейла, акъвазмир вун базарда,
Герек дерди бегьемарна, кІвализ хъвач.
Ваз лугьуда: "Вун авай гьи азарда,
Вал вил алаз, ргаз кьена къулал тІач?"

* * *

Кар туькІуьдалд къецел къвазда,
Гьейран хьана гъетерал.
Бурж къачурла, кІвачел къвазда,
Вахкудайла - метІерал.

Ксай месик иситІа
Дарман жеда бедендиз.
Гьар къуз жагъиз хьайитІа,
Мугьман жеда Дербендиз.

* * *

КІвалин хабар - гъвечІидавай,
Хуьруьн хабар - чІехидавай,
Серин хабар - гижидавай,
Ширин хабар - бажидивай.

* * *

Къван вегьемир къуйдиз вуна,
Яд хъун герек къвен хъийида.
Вил ягъ жуван буйдиз вуна,
ВикІегь эркек жен хъийида.

* * *

Къенин кІвалах гьич вегьемир пакадал,
Жуван кар на къе бегьемар - регьят я.
Сар алай туш вечре хайи какадал,
На лугьуди, хипер-малар кьегьят я.

* * *

Кьил атІана, руфуна тур,
Азаб гумир нефсиниз.
Жунгав йифиз дугуна тур,
Жанавуррин дердиниз.

* * *

Кьабулда вун, ви парталдиз килигна,
Рекье твада, къимет гана келледиз.
Кесиб ятІа, акъудда лаш илигна,
Пул ава вахъ - гьуьрмет ери-бинедиз.

* * *

Лам хвейитІа, лам амукьда,
Лам кьейитІа, хам амукьда.
Девирар туш, хийирлу шей гадардай,
Хъсанни пис берекатсуз квадардай.

* * *

Ламра кІуру ягъайди
Акъат хьана женнетдиз.
Инсанари, сурал физ,
Икрамзава гуьмбетдиз.

* * *

Ламрал крчар алайтІа,
Нехирда малар тадачир.
Яцраз ам ухшар авайтІа,
ТІуна гьич палар тадачир.

* * *

Мекьи кьуьдни кьий, кьуьзуь гъуьлни.
Ифей туьдни кьий, авам кьилни.
Жегьеннемдин рехъ регьят я къалурун,
Четин жеда камаллу гаф жагъурун.

* * *

Меслятдалди авур аш ширин жеда.
Руфуниз на гумир каш - гишин жеда.
Вил алайтІа, фимир яваш, серин жеда,
ВацІай экъечІ гъилеваз лаш, дерин жеда.

* * *

Мешребсуз паб гъуьлуьз ганвай бала я.
Белки, заз чиз, кар алач са абурдал.
Гвачир кас таб дердинин лап дава я,
Гьейранариз намусдални сабурдал.

* * *

Масадаз сир чирмир жуван,
Я кьуьзуьд жен ам, я жаван.
Акьуллу хьухь, эй бейниван,
Ийиз тамир на ви дуван.

* * *

Мез кутамир кардик вуна,
Фикир кьилиз татанмаз.
Ван кутамир тардик вуна,
Ви сес дигмиш тахьанмаз.

* * *

Маса касди ийидай кар
Регьятди хьиз аквада.
- Къарагъ, темпел, чир жуван тІвар,
Къаткайла, кьил дакІвада.

* * *

Мугьман кІвалин берекат я лугьуда,
Ая дамах, чІехи гьуьрмет зурба я.
Муаллим хуьруьн гьерекат я лугьуда,
Илим - булах, вич кьвед лагьай буба я.

* * *

Муьгьуьббат вич кІеви жедач дапІардал,
ЭцигайтІан ракьун тІвалар дакІардал.
Хкатда ам бедендикай, цІай хьана,
Ялавлу яз, вич кьве патал пай хьана.

Майил ЭФЕНДИЕВ

* * *

Халис инсан ятІа эгер,
Адаз кьетІен гьуьрмет жеда.
Ада лагьай гьар гафунихъ
Гзаф дерин метлеб жеда.
Ам ацукьай кимел даим
Лап маналу суьгьбет жеда.
Сурун кьилихъ, эл алахьиз,
Вахт атайла, гуьмбет жеда.
Ракъин нурдик алван - алван,
Къизилгуьл, дуст, китІидач.
Пак яз вичин тІвар тур инсан
Са чІавузни рекьидач…

* * *

Гьар гьалтайла хуьруьнвийри са факъир,
Адаз ахмакь лугьуз хьана.
Галукьдай кьван гаф япарихъ,
Язух тамам бугъаз хьана.
Чара атІай бендеди эхир
Духтурдивай кагъаз гъана.
Ахпа анжах тапан фикир
Факъирдивай яргъаз хьана.
Гьич лугьумир, адан кьиле
Акьул туп хьиз аваз хьана.

Ричал яд

Мехъеринни мелен майдан
ЧІагурдай земзем.
Вахъ бейгьалдал хкидай чан
Дад ава бегьем.

ПРИПЕВ:
Лезги чилел вун чахъ авай
Сад я, ричал яд.
Хуьре-кІвале тариф авай,
Вине я ви ад.

Мад гьина хьуй ихьтин ятар,
Лагь, и жуьредин.
Вилаятра тунва на тІвар
Хайи Куьредин.

Шумуд хуьре начагъвилиз
Я лугьуз дарман,
Лугьузва ваз гафун кьилиз:
- Эй зи эрзиман!

Авахь, ша вун, кьил яхъ вине,
Ван алаз шур-шур.
Сулейманан ери-бине
Ийизвай машгьур.

Кваса

Пагьливан са сеферда квасани галаз,
Са хуьруьз фена, симинал къугъваз.
КІватІ хьана жемят - хуьруьн инсанар,
Пагьливан гатІунна къалуз гьунарар,
Хурудаллай запабрик, кутуна хьиз гар,
Хкаж хьана симинал, гъилеваз пайгар.
Пайгардин куьмекдалд, тфу гуз гъилиз,
Фена ам са кьведра симин а кьилиз.
Са арада кІвач симинилай алатна,
Пагьливан, цел хьиз, чилел аватна.
Намусдай ам тадиз кІвачел къарагъна.
И гьал акур квасади, ван хкажна, гьарайна:
- Лагьайди туширни за ваз, хуьрера гъвечІи
Къалурмир нумраяр, пагьливан, чІехи?!
ИкІ и хуьруьн гъвечІи-чІехи жемятдиз,
АкІ хьана, ам адан нубатдин нумра хьиз.
Ван акъатна итимринни папарин,
Кьадар квахьна абуру ягъай капарин.
ИкІ квасади пагьливандин нукьсанар
Чуьнуьхарна агъадайвал инсанар.

* * *

Саилдиз вич шагь хьиз жезва,
хъвайи чІавуз ички.
Къуьре кьазва асландай вич, тир чІавуз
кефли,
Духанчиди духандин рак кІевна са жизви,
Тарифзава, акъваз тийиз, я лугьуз вич вели.
Са бязибуру ийиз жезва амалар дили.
Чун гьихьтин къал атанватІа, дустар,
куьн килиг.
Эрекь, чехир михьиз тергна , жедайвал
сейли,
Яраб Аллагь, мус вандатІа, Инсан, ви кьили?

* * *

Вахт-вахтунда гайитІа ламраз мух,
ТІуьн гана хьиз, адан руфун хьайитІа тух,
КІулазни вегьейтІа са вижевай алух,
Лаш илигун герек къведач, инсафа,
Пар ялда ада, кьадардилай артух.

Юзбег ЮЗБЕГОВ,
РФ-дин журналистрин Союздин член

Афгъанистан

1

Шумуд жегьил ви чилерал амукьна?
Шумудахъ ви дерт - хажалат галукьна?
Шумуд кІвале ясдин партал алукІна?
Афгъанистан, ви чилелай тел хтайла.

Шумуд касдин вилерилай гъана сел?
Ни лугьуда пис хабарри гъидач шел?
Чи дидейрин рикІерани туна гел,
Афгъанистан, ви чилелай тел хтайла.

Шумуд хьана, лагь, ви чилел игитар?
Жегьил чанар тухуз, ккиз мейитар.
ГьикІ дидейрин рикІер ийин секинар?
Афгъанистан, ви чилелай тел хтайла.

Лезги чилин лезги стха тир а кас?
Белижви тир, тІварни вичин я Абас…
Шез амукьна, ам кІанзавай жегьил свас,
Афгъанистан, ви чилелай тел хтайла.

2

Къазанмишна Игитвилин тІвар вуна,
Ватан патал чанни гьайиф татана.
Дидедизни чизмач гафар лугьудай,
Эхиратдин кІвалин патав атана.

Азиз бала, вун секиндиз ксанва,
Бес дидедиз ахвар амач йифериз.
Йифен ахвар, йикъан кьарай атІанва,
Ви тІвар кьуна, сесиналди эвериз.

Ваз эверай ванни къвезмач дидедин,
Ясдин партал алазма за алукІай.
Хуьз хьанач вун садавайни куьмекна,
Гуьллейрикай душмандивай галукьай.

Зун пенжердай килигзава куьчедиз,
Белки, зи хва, алатІа вун куьчедал!
Гагь, азизди, вил вегьезва бахчадиз,
Фикирзава къатканва жал векьедал.

Югъни-йифни какахьнава дидедин,
Фикирри зун тухузава яргъариз.
Гъиляй кІвалах къвезмач хьи зи, дидедин,
Юкъуз-йифиз Сад Аллагьдиз ялвариз…

Рамазан ДАДАШЕВ

Ван тахьай тІегъуьн

Азраил хьиз, хьана пехъи,
ЧкІана михьиз вирус кІеви.
Гьайиф текъвез гъвечІи-чІехи,
Зегьерна на халкьар, тІегъуьн.
Квахьна элдин ийир-тийир,
Пайда хьайла тІугъвал кафир.
Къачуз тежез хийир-шийир,
Бейкарна на халкьар, тІегъуьн.
Вилиз такваз, я ван текъвез,
Чал гьалтайди жинер яни?
Туьтер дакІваз, нефес тежез,
ХарапІзавайд жигер яни?
Ахквазмач чаз мукьва-кьили,
Гьатайди хьиз "ясда" вири.
Бес я, жемир акьван дили,
Бизарна на халкьар, тІегъуьн.
Я залум, ван тахьай тІегъуьн!
"Коронавирус" ви тІвар яни?
Элдик кумач шадвал-хъуьруьн,
Им на чаз ягъай цІай яни?
Я кьей къаних тІегъуьн-тІугъвал!
Лагь, вун мус квахьдатІа мукьвал.
Гумир чаз азаб-азият,
Къе-пака жед ви эхират.

Намик ФЕРЗАЛИЕВ

КІелетар

Са кьил кьере, са кьил дагъдин кикелла,
КІвалер ава, тик рагарин кьилелла.
Гад серин жез, кьуьд къвезвайд я кІевелай,
АлукІа, дуст, мугьман къверла, гуьлуьтар,
Къалажух зи, хайи диге - КІелетар.
Кьве вацІ кьве гъил я, къужахда кьуна вун,
Гъвечіи вацІни ЧІехи вацІун кьула вун,
ИкІ ярх хьана кьве дередин кІула вун,
Ялар ягъиз, къачуз ятІа регьятвал?
Къалажух зи, хайи диге - КІелетар.
РикІелламач пара шейэр алатай,
Вахтар я зи яш - уьмуьрдин, галатай.
Амма гьар са ви кІевера акъатай
Легьзе, гъиз я хуш хиялрин кІеретІар...
Къалажух зи, хайи диге - КІелетар.
Жив аватна, экуьнилай чун квахьдай,
Алерраллаз Алид пеляй авахьдай.
Алукьдай чун ва къахрагъдай, авагъдай,
Аяз акьаз, гьатдай сиве, пеле тІал,
Къалажух зи, хайи диге - КІелетар.
Тамуз фидай, кал-гамишдиз пешердай,
Басма кудай, рук акъуддай мишердай.
Акваз тай-туьш, мугьман атай шегьердай...
Аялар тир, айибмир, ви веледар...
Къалажух зи, хайи диге - КІелетар.
Кьилихъ кьакьан сувар я ви, яйлах я,
Гьар кІама са сас тІакьурдай булах я.
Дагъдин яцран, жейранарин суракьдал
Къведай гьар са инсан а ви белед я,
Къалажух зи, хайи диге - КІелетар.
Лугьун кьве гаф лацугардан рушаркай,
Наздин кІватІар, иер инжи къушаркай.
Зани зи рикІ са жейрандиз бушарнай...
Варз алай йиф...Жагъур тежез хелветар...
Къалажух зи, хайи диге - КІелетар.
Къариблухдиз ямир вуна зи гафар,
Вуч жен садра кьисмет хъжен ви гатфар.
Сачунилай цирияр квай нез афар...
Сурар кІватІин, камбар кутан, кьеле тван...
Къалажух зи, хайи диге - КІелетар.
Ахъайин за кьилел атай краркай,
РикІе авай хирерикай, тІураркай.
Амайбурукай, кьейибурун сураркай...
На заз, белки, хгун эхир билетар...
Къалажух зи, хайи диге - КІелетар.

Индира ЖАЛАЛОВА

Я Сад Аллагь, вакай чара

Гуьзел, дигай гатфар бере
Гьахьна вири халкьар кІвале.
Вучиз тунва на чун кІеве,
Я Сад Аллагь, вакай чара!

Акъуднава багълари цуьк,
Багъ-бустанда рахазва нукІ.
Гьиссеривди ацІанва рикІ,
Я Сад Аллагь, вакай чара!

Гьар патахъай къвезва хабар,
Пис я лугьуз дуьньяд гьалар,
Халкьдиз кІвале къвезмач кьарай,
Я Сад Аллагь, вакай чара!

Пенжеридай килигдай кьван,
Тухузва чи вилерин зар.
Ачух дуьнья куьз ятІа дар,
Я Сад Аллагь, вакай чара!..

И Азиз тир сив хуьнин варз,
Аллагьди чаз ганвай и фарз,
Виридан язух атуй ваз,
Я Сад Аллагь, вакай чара!

Куь ихтиярар

Сад лагьай паспорт гьикI къачуда?

РД-дин МФЦ-дин кьилин идаради хабар гайивал, 14 йис тамам хьайила ватандашриз гузвай сад лагьай паспорт гила и идарайрай къачуз жеда. "Мои документы" центрадиз 14 йис тамам хьайидалай кьулухъ 90 йикъан къене арза вугуз жеда. Эгер 14 йис жез са югъ амаз хьайитIани, талукь яшдив агакь тавунмаз, арза вугуз жедач.

14 йис тамам хьайила, МФЦ-дай паспорт къачун патал ихьтин документар герек я:

- *диде-бубайрин паспортар (абурукай сад галаз хьун чарасуз я);*
- *дидедиз хьайивилин гьакъиндай шагьадатнама (ламинировать тавунвай);*
- *шикил;*
- *300 манат госпошлина (ам МФЦ-да гуз жеда);*
- *кIвалин ктаб (домовая книга), форма 3, форма 8 (ибурукай са документ).*

Эгер дидедиз хьайивилин гьакъиндай шагьадатнама ламинировать авунватIа, ам МФЦ-да цIийи кьилелай вахчуна кIан жеда.

Къейд ийин, винидихъ вичикай раханвай арза Госкъуллугърин порталдай вугудай мумкинвал авач.

Мектебриз физвай аялриз

Алатай йисара хьиз, Дагъустанда яшамиш жезвай гзаф аялар ва игьтияж авай хизанрай мектебдин 1-классдиз физвай аялриз, гьукуматдин патай куьмек яз, 2 агъзур манат пул цIини гузва.

И такьатарни агьалийривай чпиз къулай тир МФЦ-дин идарадин куьмекдалди къачуз жеда. Къейдзавайвал, пособие къачун патал герек тир документар алай йисан 1-июлдилай 1-декабрдалди кьабулзава. Герек чарар-цIарар МФЦ-дин пешекарривай чириз жеда.

Чи ватанэгьлияр - гьар сана

Гъутар - кIашар

Илимда, медицинада, медениятда, эдебиятда, спортда, карчивиле, устIарвиле ва маса хилера чпин виниз тир алакьунар къалурзавай жегьилрикай чав мукьвал-мукьвал шад хабарар агакьзава. Москвада яшамиш жезвай **Давуд Ирбиевич КЕЛЬБИХАНОВНИ** спортда машгьур хьанвай лезгийрикай сад я.

Ам 1994-йисан 10-ноябрдиз Москвада дидедиз хьана. Адан диде-бубадин ерибине Мегьарамдхуьруьн райондин Гъепцегьрин хуьряй я.

Аял чIавалай спортдал (джиу-джитсу) машгьул хьана. 12 йисан яшда авайла, ада Надир Наврузован регьбервилик кваз тайский боксдин сирер чирна. Къейд ийин, тежрибалу тренер Надир Наврузов машгьур спортсмен, спортдин алемда "Автомат" тахаллус акьалтнавай Гьажи Наврузован буба я.

Давуда жегьилрин арада тайский боксдай кIвенкIвечивал патал Москвада кьиле фейи акъажунра гьалибвилер къазанмишна. Гьугъуьнлай ам ЦСКА-да боксдал машгьул хьана (14 йисан яшда авайла), спортдин и жуьредайни Москвада гьалибвал къазанмишна, Россиядин жаван хъсан боксеррикай сад хьана. Россиядин ва вири халкьарин пагьливанрин иштираквал авай хейлин акъажунра ада кIвенкIвечи чкаяр кьуна.

Алатай йисара ам вад йисан муддатда Дубайдани яшамиш хьана. Москвада боксдай ада Россиядин чемпионвилин тIвар къачуна ва пешекар боксеррин жергеда хьана.

ММА-дани ада вичин гьунарар къалурнава. "Стрелка" проектда какахьай женгерай кьиле тухвай кьве бягьс ада, вичихъ галаз экъечIай спортсменар гьасирдал ярхаруналди, вахтунилай вилик акьалтIарна.

"Hardcore Fighting" спортдин тешкилатдин акъажунра Арутюн Самвелянахъ галаз тухвай сад лагьай бягьсина Давуда вич викIегь пагьливан тирди субутна: адалай вилик акьван фад нокаут кьилиз акъудай пагьливан хьанач. Эхь, гъалибвал къачун патал адаз сад лагьай раунддин 20 секунд бес хьана.

Гъутаралди кикIизвай бягьсерал рикI алайбурун арада Давуд гьасятда машгьур хьана. Танишри къейдзавайвал, Давуд ватанпересвилин руьгь квай пагьливан я, ада вич дагъви лезги тирди садрани рикIелай алудзавач, итимвилин хъсан чешнедалди ада халкьдин тIвар виниз хкажзава. Спортдин алемда "Стханский" тахаллус акьалтунини адан ватанпересвиликай хабар гузва.

Идалай вилик боксдал кьетIендаказ машгьул тиртIани, гила ада вич бегьлеяр алачиз гъутаралди кикIидай спортдин жуьредин пагьливан яз гьисабзава. Гьакъикъатдани, и рекьяй адахъ дамах ийиз жедай викIегьвални алакьунар ава. Алай вахтунда ада тренер Игорь Кокоеван регьбервилик кваз устадвал мадни хкажзава.

Гележегда какахьай женгерай (ММА) бягьсер кьиле тухудай ашкъи атайтIа, сифте нубатда ада чи ватанэгьли Амир Мурадован "Fight nights" лигада иштиракдайвал я. Къуй чи пагьливандихъ мадни зурба агалкьунар хьурай!

Квез чидани?

ВетIерикай итижлу делилар

- Гьашаратар ерли авачир Антарктидадилай гъейри, амай вири чкайра ветIер яшамиш жезва.
- Зегьемлу уьлквейра ветIер пис азарар санай масаниз тухудай зиянкарар я, инсанар авай чкайриз абуру гьатта кьиникьал гъидай къиздирмадин жуьрени тухун мумкин я. Гьавиляй чими уьлквейра и гьашаратри къурхулувал арадал гъизва.
- Алай вахтунда ветIерин жуьреяр 3600 кьван аваз гьисабзава. "Карамор" тIвар алай ветIерин жуьре виридалайни екеди я. Абурун яргъивал 10 сантиметрдикай ибарат хьун мумкин я.
- Адетдин ветIерин бедендин яргъивилел 12 миллиметр жеда.
- 12 градусдилай тIимил чими гьавада ветIери лув гудач - абур патал ихьтин гьава мекьиди я.
- Чеб арадал атай чкадивай ветIер тек-туьк дуьшуьшра яргъариз (са шумуд километрдин) акъатда.
- ВетIериз сарар ава.
- Эркек ветIер 2 гьафтедилай артух яшамиш жезвач, гьа са вахтунда диши ветIер вацралайни гзаф вахтунда яшамиш хьун мумкин я.
- ВетIери неинки инсанар, гьакI гьайванарни инжиклу ийизва.
- Сингапурда ветIер михьиз тергиз алакьнава.
- ВетIери гзафни-гзаф гьекь алай инсанар кIасда.
- Бязи къушари ва хур галчIуриз фидай гьайванри нен тийизвайтIа, ветIерин кьадар мадни гзаф жедай.
- ВетIерин бязи жуьреяр хъуьтIуьн береда муркIадин яцIара амукьзава ва, бедендиз са зарарни тахьана, гатфарихъ авагъна, анай эхкъечIзава.
- Са бязи чешмейри тестикьарзавайвал, иви хъвазвай ветIер анжах дишибур я. Эркекбуру анжах набататрин мижеяр ишлемишзава.
- Эгер гатун парталар алаз инсан тайгада ва я тундрада ветIерин гьужумдик акатайтIа, са шумуд сятдин къене инсандин ивидин са пай квахьун ва ам кьиникьал атун мумкин я.

Уьлкведа ва дуьньяда

Къе-пака кардик акатда

Россиядин МИД-дин кьил С.Лаврова малумарайвал, "Северный поток-2" газопровод са шумуд йикъалай кардик акатда. Адан гафар "Интерфакс" чешмеди раижна.

"Са шумуд йикъалай кIвалахар акьалтIда ва ам кардик акатда", - лагьана С.Лаврова.

Адан гафаралди, США-дин президентдин администрациядиз газопроводдин кIвалахар акъвазариз тежедайди чизва, амма ятIани акси рахунар давамарзава.

КичI кутазва

"Талибан" (ам Россияда къадагъа авунва) тешкилатдин боевикри Афгъанистанда чпиз аксивалзавайбур галайвал гуьллеяр ахъайзава. Ихьтин гьерекатралди абуру кIватI хьанвайбур чукIурзава. Идакай «Sputnik Афганистан» чешмеди хабар гана.

Бязи афгъанвияр гьар санихъ катзава, садбуру секинвилелди куьчейра къекъуьн давамарзава. Къейдзавайвал, талибри чпиз акси яз куьчейрал экъечIзавайбурун кьилелай гуьллеяр ахъайзава. Агьалийриз хасаратвилер хьанва лагьай малуматар гьелелиг авач. Чешмедин делилралди, талибриз аксивал къалуриз, агъзурралди афгъанвияр экъечIнава.

Къейд ийин, талибри Афгъанистанда цIийи гьукумат арадал гъун патал чеб гьазур тирди малумарнава.

27 декьикьада чирда

Россиядин ФМБА-дин (Федеральное медико-биологическое агентство) физикадинни химиядин институтдин пешекарри ковид азар квани-квачни 27 декьикьада чирдай махсус прибор арадал гъанва. Идакай "Новости" РИА-диз ФМБА-дин алимди хабар гана.

"Спутник V" маса къачуда

Исламабаддиз Москвадивай "Спутник V" вакцинадин агъа кIан 10 миллион доза маса къачудай къаст ава. "ТАСС" чешмедин делилралди, идан гьакъиндай Пакистандин Россияда авай векил Шавкат Алиди хабар гана.

Дипломатди къейд авурвал, векилханадин къуллугъчийри Россиядин ковиддиз акси рапар янава. Адан гафаралди, гьукумдарриз Исламабадда Россиядин "Спутник V" вакцина арадал гъиз кIанзава, алай вахтунда и месэла веревирдзава. Къейдзавайвал, Россиядин вакцинадиз уьлкведа еке къимет ганва.

Чешмедин делилралди, Перудани "Спутник V" вакцина арадал гъидай завод кардик кутадайвал я. Идакай 7-сентябрдиз анин президент П.Кастильоди ихтилатна. Адан гафаралди, Россиядинни Перудин гьукуматар завод ачухунин ва вакцина гьасилунин меслятдал атанва. "Вакцинация галачиз экономика тамамдаказ гуьнгуьна хутаз жедач", - лагьана Кастильоди.

Алай вахтунда Россиядин вакцина 70 уьлкведа ишлемишзава.

Зеленскийдиз хвеши авуна

Украинадин президент В. Зеленскийди Америкадин конгрессдин векилрихъ галаз вичин уьлкведа гуьруьш кьиле тухвана. Идакай адан офисдин сайтда хабар ганва.

Гуьруьшдин вахтунда Зеленскийди, "Северный поток-2" газопроводдин кIвалахар себеб яз, Россиядиз акси санкцияр кутунай конгрессдин векилриз чухсагъул малумарна.

Конгрессдин векилри Украинадиз военный жигьетдай куьмекар гун хиве кьуна.

США-дивай куьмек тIалабзава

Украинадин къецепатан крарин министр Д.Кулебади "ICTV" телеканалдай хабар гайивал, уьлкведиз оборонадин жигьетдай США-дин куьмек герекзава. Адан гафар "Новости" РИА-ди раижнава.

Ада ихтилатайвал, В.Зеленский Вашингтондиз фейи вахтунда кьве уьлкведин президентри оборонадин жигьетдай амадагвал авунин икьрардал къулар чIугуна. Ада алава хъувурвал, США-дин президент Байдена Украина текдиз тадач лагьана гаф ганва.

Амадагвилин серенжемар

Дагълух Къарабахда Азербайжандинни Туьркиядин военный рекьяй уртах вердишвилерин серенжемар башламишнава. Идакай Азербайжандин военный ведомстводин сайтда хабар ганва.

Серенжемар кьве уьлкведин арада военный рекьяй кутIунай амадагвилин икьрардин бинедаллаз тешкилнава. Кьилин макьсад дяведин гьерекатар санал тамамариз вердишарун, аскерар санал кIвалахдай къайдайрихъ галаз танишарун я. Чка вич дагълухди хьуниз килигна, алай аямдин техника четин шартIара ишлемишдай къайдаяр чируниз кьетIен фикир гудайвал я.

Июндин вацрани и кьве уьлкведин яракьлу къуватри Нахичевандин автономиядин республикада санал военный махсус серенжемар кьиле тухванай.

Чин гьазурайди - Куругъли ФЕРЗАЛИЕВ

ислен, 13-сентябрь

РГВК
07:00 Время новостей Дагестана. Итоги
08:05 «Королева спорта» 0+
08:15 «Здравствуй, мир!» 0+
08:50 Д/с «Русский музей детям» 10 с.
09:20 Х/ф «Иван Бровкин на Целине» 0+
11:05 «Человек и право»
12:10 «Служа Родине» 12+
12:30 Время новостей Дагестана
12:50 Ток-шоу «Говорить разрешается» 12+
13:50 «Зри в корень» 12+
14:30,16.30 Время новостей Дагестана
14:50 Х/ф «Ожерелье для моей любимой» 12+
16:00 «Годекан» 0+
16:55 Т/с «Владыка морей» 33 с. 16+
18:10 «Дагестан без коррупции» 12+
18:45 Передача на табасаранском языке «Мил»
19:30 Время новостей Дагестана
20:00 Время новостей. Махачкала
20:20 «Выборы 2021» Дебаты
20:55 «Дагестанский календарь» 0+
21:05 Проект «Удивительные горцы» 0+
21:25 «Дагестан туристический» 0+
21:45 «Молодежный микс»
22:00 «На виду» 12+
22:30 Время новостей Дагестана
23:00 Время новостей. Махачкала
23:20 «Угол зрения» 12+
23:50 Д/ф «Искусство без границ. Наследие Расула Гамзатова» 12+
00:30 Время новостей Дагестана
01:00 Время новостей. Махачкала
01:15 Передача на табасаранском языке «Мил»

ПЕРВЫЙ
05.00 "Доброе утро". (12+).
07.00 Выборы-2021.
08.00 "Доброе утро". (12+).
09.00 Новости. (16+).
09.25 "Доброе утро". (12+).
09.50 "Жить здорово!" (16+).
10.55 "Модный приговор". (6+).
12.00 Новости. (16+).
12.15 "Время покажет". (16+).
15.00 Новости. (16+).
15.15 "Давай поженимся!" (16+).
16.00 "Мужское/Женское".
17.00 "Время покажет" с А. Шейниным. (16+).
18.00 Вечерние новости.
18.40 "На самом деле". (16+).
19.45 "Пусть говорят". (16+).
21.00 "Время". (16+).
21.30 Т/с "Спросите медсестру". (16+).
23.35 "Вечерний Ургант".
00.15 "Сны у розового дерева". (16+).
01.20 "Время покажет".
03.00 Новости. (16+).
03.05 "Время покажет".

РОССИЯ 1
09.00 Канал национального вещания «Рубас» (на табасаранском языке)
14:30,21.05 Местное время. Вести-Дагестан
17.15 Видеоролик МВД
17.20 Док.фильм
17.55 Телепортация. Старая Махачкала.
05.00 "Утро России".
09.55 "О самом главном".
11.00 "Вести".
11.35 "Судьба человека с Борисом Корчевниковым". (12+).
12.45 "60 минут". (12+).
14.00 "Вести".
14.55 Т/с "Тайны следствия".
17.00 "Вести".
17.15 "Андрей Малахов. Прямой эфир". (16+).
18.45 "60 минут". (12+).
20.00 "Вести".
21.20 Т/с "Частная жизнь".
23.40 "Вечер с Владимиром Соловьевым". (12+).
02.30 Т/с "Тайны следствия".
04.05 Т/с "Личное дело".

НТВ
04.45 Т/с "Глаза в глаза". (16+).
06.30 "Утро. Самое лучшее". (16+).
08.00 "Сегодня".
08.25 Т/с "Морские дьяволы. Рубежи Родины".
10.00 "Сегодня".
10.25 Т/с "Морские дьяволы. Рубежи Родины".
13.00 "Сегодня".
13.25 "Чрезвычайное происшествие".
14.00 "Место встречи".
16.00 "Сегодня".
16.25 "За гранью". (16+).
17.30 "ДНК". (16+).
18.30 Т/с "Балабол". (16+).
19.00 "Сегодня".
19.40 Т/с "Балабол". (16+).
21.20 "Александр Розенбаум. 70. Обратный отсчет". (12+).
00.00 "Свой среди своих".
01.05 Боевик "Гром ярости". (16+).
02.45 "Их нравы".
03.10 Т/с "Адвокат". (16+).

ДОМАШНИЙ
06.30 6 кадров. (16+).
06.40 Д/ф "Реальная мистика". (16+).
07.40 По делам несовершеннолетних. (16+).
08.45 Давай разведемся!
09.50 Тест на отцовство.
12.00 Д/ф "Понять. Простить". (16+).
13.10 Д/ф "Порча". (16+).
13.40 Д/ф "Знахарка".
14.15 Д/ф "Верну любимого". (16+).
14.45 Мелодрама "Замуж после всех". (16+).
19.00 Мелодрама "Она, он и она". (16+).
23.10 Т/с "Восток-Запад".
02.25 Реальная мистика.
03.15 Д/ф "Верну любимого". (16+).
03.40 Д/ф "Порча". (16+).
04.05 Д/ф "Знахарка".
04.30 Д/ф "Понять. Простить". (16+).
05.20 Тест на отцовство.
06.10 6 кадров. (16+).

ТВ-ЦЕНТР
06.00 "Настроение".
07.35 Выборы-2021. (12+).
07.50 "Настроение".
08.10 Х/ф "Верные друзья".
10.20 Д/ф "Александр Розенбаум. Тринадцатая струна". (12+).
11.30 "События".
11.50 "Петровка, 38". (16+).
12.10 Т/с "Коломбо". (12+).
13.40 "Мой герой". (12+).
14.30 "События".
14.55 "Город новостей".
15.10 Т/с "Акватория". (16+).
17.00 Выборы-2021. Дебаты.
17.55 "События".
18.05 Т/с "Роман с детективом". (12+).
22.00 "События".
22.35 Д/с "Крым. Соль земли". (16+).
23.05 "Знак качества". (16+).
00.00 "События".
00.35 "Петровка, 38". (16+).
00.50 "Советские мафии".
01.35 Д/ф "Владимир Ивашов. От измены до измены". (16+).

ЗВЕЗДА
06.10 Д/с "Подвиг на Халхин-Голе". Фильм 1.
07.00 "Сегодня утром".
09.00 Новости дня.
09.20 Д/с "Сделано в СССР". (6+).
09.30,10.05 Д/ф "Легенды госбезопасности".
10.00 Военные новости.
10.25,13.15 Х/ф "Коридор бессмертия". (12+).
13.00 Новости дня.
14.00 Военные новости.
14.05 Т/с "Танкист". (12+).
18.00 Новости дня.
18.30 "Специальный репортаж". (12+).
18.50 Д/с "Оружие непобедимых. От минометов до "Искандера".
19.40 "Скрытые угрозы".
20.25 Д/с "Загадки века".
21.15 Новости дня.
21.25 "Открытый эфир".
23.05 "Между тем". (12+).
23.40 Т/с "Рожденная революцией". (6+).
02.20 Х/ф "Тайна двух океанов". (6+).

саласа, 14-сентябрь

РГВК
07:00,08.30,12.30 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на табасаранском языке «Мил»
08:00 «Королева спорта» 0+
08:10 Мультфильм 0+
08:50 Х/ф «Пассажир дождя» 16+
10:45 «Дагестан без коррупции» 12+
11:15 Т/с «Владыка морей» 33 с. 16+
12:55 «На виду» 12+
13:25 Проект «Удивительные горцы» 0+
13:50 «Зри в корень» 12+
14:30,16.30 Время новостей Дагестана
14:50 Передача на табасаранском языке «Мил»
15:30 «Угол зрения» 12+
16:00 Д/ф «Искусство без границ. Наследие Расула Гамзатова» 12+
16:55 Т/с «Владыка морей» 34 с. 16+
18:10 «Дагестан без коррупции» 12+
18:45 Передача на лакском языке «Аьрщи ва агьлу»
19:30 Время новостей Дагестана
20:00 Время новостей. Махачкала
20:20 «Подробности» 12+
20:45 «Pro-футбол» в прямом эфире
21:20 «Выборы 2021» Дебаты
21:55 «Память поколений»
22:30 Время новостей Дагестана
23:00 Время новостей. Махачкала
23:20 «Колуса» 12+
00:10 Д/ф «Заповедник ремесел» 0+
00:30 Время новостей Дагестана
01:00 Время новостей. Махачкала
01:15 Передача на лакском языке «Аьрщи ва агьлу» 12+

ПЕРВЫЙ
05.00 "Доброе утро". (12+).
07.00 Выборы-2021.
08.00 "Доброе утро". (12+).
09.00 Новости. (16+).
09.25 "Доброе утро". (12+).
09.50 "Жить здорово!" (16+).
10.55 "Модный приговор". (6+).
12.00 Новости. (16+).
12.15 "Время покажет".
15.00 Новости. (16+).
15.15 "Давай поженимся!"
16.00 "Мужское/Женское".
17.00 "Время покажет" с А. Шейниным. (16+).
18.00 Вечерние новости.
18.40 "На самом деле". (16+).
19.45 "Пусть говорят". (16+).
21.00 "Время". (16+).
21.30 Т/с "Спросите медсестру". (16+).
23.35 "Вечерний Ургант".
00.15 "Вышел ежик из тумана". (12+).
01.20 "Время покажет". (16+).
03.00 Новости. (16+).
03.05 "Время покажет".

РОССИЯ 1
09.00 «Далгала анкъи» (на даргинском языке)
09.26 Выборы-2021. Дебаты.
14:30,21.05 Местное время. Вести-Дагестан
17.15 Видеоролик МВД
17.20 Право на справедливость
17.30 Док. фильм
18.05 Концерт.
05.00 "Утро России".
09.55 "О самом главном".
11.00,14.00 "Вести".
11.35 "Судьба человека с Б. Корчевниковым". (12+).
12.45 "60 минут". (12+).
14.55 Т/с "Тайны следствия".
17.00 "Вести".
17.15 "Андрей Малахов. Прямой эфир". (16+).
18.45 "60 минут". (12+).
20.00 "Вести".
21.20 Т/с "Частная жизнь".
23.30 Выборы-2021. Дебаты. (12+).
00.45 "Вечер с Владимиром Соловьевым". (12+).
03.00 Т/с "Тайны следствия".

НТВ
04.45 Т/с "Глаза в глаза". (16+).
06.30 "Утро. Самое лучшее". (16+).
08.00 "Сегодня".
08.25 Т/с "Морские дьяволы. Рубежи Родины". (16+).
10.00 "Сегодня".
10.25 Т/с "Морские дьяволы. Рубежи Родины". (16+).
13.00 "Сегодня".
13.25 "Чрезвычайное происшествие".
14.00 "Место встречи".
16.00 "Сегодня".
16.25 "За гранью". (16+).
17.30 "ДНК". (16+).
18.30 Т/с "Балабол". (16+).
19.00 "Сегодня".
19.40 Т/с "Балабол". (16+).
21.15 Т/с "Шеф. Возвращение". (16+).
23.30 "Сегодня".
23.50 Детектив "Бирюк". (16+).
03.15 Т/с "Адвокат". (16+).

ДОМАШНИЙ
06.30 6 кадров. (16+).
06.50 Д/ф "Реальная мистика". (16+).
07.50 По делам несовершеннолетних. (16+).
08.55 Давай разведемся!
10.00 Тест на отцовство.
12.10 Д/ф "Понять. Простить". (16+).
13.15 Д/ф "Порча". (16+).
13.50 Д/ф "Знахарка". (16+).
14.25 Д/ф "Верну любимого". (16+).
14.55 Мелодрама "Сорок розовых кустов". (16+).
19.00 Мелодрама "Как выйти замуж за сантехника". (16+).
23.10 Т/с "Восток-Запад".
02.25 Д/ф "Реальная мистика". (16+).
03.10 Д/ф "Верну любимого". (16+).
03.35 Д/ф "Порча". (16+).
04.00 Д/ф "Знахарка". (16+).
04.25 Д/ф "Понять. Простить". (16+).
05.15 Тест на отцовство.
06.05 Домашняя кухня.

ТВ-ЦЕНТР
06.00 "Настроение".
07.35 Выборы-2021. (12+).
07.50 "Настроение".
08.15 "Доктор И..." (16+).
08.50 Х/ф "Самая обаятельная и привлекательная"
10.35 Д/ф "М.Кокшенов. Простота обманчива".
11.30 "События".
11.50 "Петровка, 38". (16+).
12.05 Т/с "Коломбо". (12+).
13.40 "Мой герой". (12+).
14.30 "События".
14.55 "Город новостей".
15.10 Т/с "Акватория". (16+).
17.00 Выборы-2021. Дебаты. (12+).
17.55 "События".
18.05 Т/с "Роман с детективом". (12+).
22.00 "События".
22.35 "Закон и порядок".
23.10 Д/ф "Месть Снежной королевы". (16+).
00.00 "События".
00.35 "Петровка, 38". (16+).
00.50 "90-е. "Менты". (16+).
01.35 "Хроники московского быта". (12+).

ЗВЕЗДА
06.10 Д/с "Подвиг на Халхин-Голе". Фильм 2.
07.00 "Сегодня утром".
09.00 Новости дня.
09.25 Д/с "Сделано в СССР". (6+).
09.40,10.05,13.15 Т/с "Когда растаял снег".
10.00 Военные новости.
13.00 Новости дня.
14.00 Военные новости.
14.05 Т/с "Когда растаял снег". (16+).
18.00 Новости дня.
18.30 "Специальный репортаж". (12+).
18.50 Д/с "Оружие непобедимых. От минометов до "Искандера".
19.40 "Легенды армии с А. Маршалом". (12+).
20.25 "Улика из прошлого".
21.15 Новости дня.
21.25 "Открытый эфир".
23.05 "Между тем". (12+).
23.40 Т/с "Рожденная революцией". (6+).
02.45 Х/ф "Коридор бессмертия". (12+).

арбе, 15-сентябрь

РГВК
07:00,08.30 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на лакском языке «Аьрщи ва агьлу»
08:00 «Королева спорта» 0+
08:10 Мультфильм 0+
08:50 Х/ф «Черный тюльпан» 12+
10:45 «Дагестан без коррупции» 12+
11:15 Т/с «Владыка морей» 34 с. 16+
12:30 Мультфильм 0+
12:50 «Pro-футбол» 12+
13:25 «Подробности» 12+
13:50 «Зри в корень» 12+
14:30 Д/ф «Дагестанская баллада» 0+
14:50 Передача на лакском языке «Аьрщи ва агьлу»
15:30 «Колеса» 12+
16:30 Время новостей Дагестана
16:55 Т/с «Владыка морей»
18:10 «Дагестан без коррупции» 12+
18:45 Передача на даргинском языке 12+
19:30 Время новостей Дагестана
20:00 Концерт ко Дню единства народов Дагестана 0+
22:00 «Городская среда»
22:30 Время новостей Дагестана
23:00 «Аутодафе» 12+
23:40 Д/ф «Дагестан. Путь от прошлого к настоящему» 12+
00:30 Время новостей Дагестана
01:00 Д/ф «Дагестана живая краса» 0+
01:15 Передача на даргинском языке 12+
01:50 «Городская среда» 12+
02:15 «Зри в корень» 12+
02:50 «Аутодафе» 12+
03:25 Д/ф «Дагестан. Путь от прошлого к настоящему» 12+

ПЕРВЫЙ
05.00 "Доброе утро". (12+).
07.00 Выборы-2021.
08.00 "Доброе утро". (12+).
09.00 Новости. (16+).
09.25 "Доброе утро". (12+).
09.50 "Жить здорово!" (16+).
10.55 "Модный приговор".
12.00 Новости. (16+).
12.15 "Время покажет".
15.00 Новости. (16+).
15.15 "Давай поженимся!" (16+).
16.00 "Мужское/Женское".
17.00 "Время покажет" с А. Шейниным. (16+).
18.00 Вечерние новости. (16+).
18.40 "На самом деле". (16+).
19.45 "Пусть говорят". (16+).
21.00 "Время". (16+).
21.30 Т/с "Спросите медсестру". (16+).
23.30 "Вечерний Ургант".
00.10 "Михаил Танич. "На тебе сошелся клином белый свет..." (12+).
01.10 "Время покажет".
03.00 Новости. (16+).
03.05 "Время покажет".

РОССИЯ 1
09.00 «Лалаан» (на рутульском языке)
09.26 Выборы-2021.
14:30,21.05 Местное время. Вести-Дагестан
17.15 Видеоролик МАД
17.20 К Дню единства Дагестана. Интервью с министром по национальной политике и делам религий РД Э.Муслимовым
17.45 Планета «Культура»
18.15 Народны Дагестана
05.00 "Утро России".
09.55 "О самом главном".
11.00,14.00 "Вести".
11.35 "Судьба человека".
12.45 "60 минут". (12+).
14.55 Т/с "Тайны следствия".
17.00,20.00 "Вести".
17.15 "Прямой эфир". (16+).
18.45 "60 минут". (12+).
21.20 Т/с "Частная жизнь".
23.30 Выборы-2021. Дебаты.
00.45 "Вечер с Владимиром Соловьевым". (12+).
03.00 Т/с "Тайны следствия".

НТВ
04.45 Т/с "Глаза в глаза".
06.30 "Утро. Самое лучшее". (16+).
08.00 "Сегодня".
08.25 Т/с "Морские дьяволы. Рубежи Родины".
10.00 "Сегодня".
10.25 Т/с "Морские дьяволы. Рубежи Родины".
13.00 "Сегодня".
13.25 "Чрезвычайное происшествие".
14.00 "Место встречи".
16.00 "Сегодня".
16.25 "За гранью". (16+).
17.30 "ДНК". (16+).
18.30 Т/с "Балабол". (16+).
19.00 "Сегодня".
19.40 Т/с "Балабол". (16+).
21.15 Т/с "Шеф. Возвращение". (16+).
23.30 "Сегодня".
23.50 "Поздняков". (16+).
00.05 Боевик "Двенадцать часов". (16+).
02.15 "Агентство скрытых камер". (16+).
03.15 Т/с "Другой майор Соколов". (16+).

ДОМАШНИЙ
06.30 6 кадров. (16+).
06.35 Д/ф "Реальная мистика". (16+).
07.35 По делам несовершеннолетних. (16+).
08.40 Давай разведемся!
09.45 Тест на отцовство.
11.55 Д/ф "Понять. Простить". (16+).
13.00 Д/ф "Порча". (16+).
13.30 Д/ф "Знахарка".
14.05 Д/ф "Верну любимого". (16+).
14.35 Мелодрама "Она, он и она". (16+).
19.00 Мелодрама "Созвучия любви". (16+).
23.25 Т/с "Восток-Запад".
02.25 Д/ф "Реальная мистика". (16+).
03.15 Д/ф "Верну любимого". (16+).
03.40 Д/ф "Порча". (16+).
04.05 Д/ф "Знахарка". (16+)
04.30 Д/ф "Понять. Простить". (16+).
05.20 Тест на отцовство.
06.10 6 кадров. (16+).

ТВ-ЦЕНТР
06.00 "Настроение".
07.35 Выборы-2021. (12+).
07.50 "Настроение".
08.10 "Доктор И..." (16+).
08.45 Х/ф "Петровка, 38".
10.35 Д/ф "Александра Завьялова. Затворница".
11.30 "События".
11.50 "Петровка, 38". (16+).
12.10 Т/с "Коломбо". (12+).
13.40 "Мой герой". (12+).
14.30 "События".
14.55 "Город новостей".
15.10 Т/с "Акватория". (16+).
17.00 Выборы-2021. Дебаты
17.55 "События".
18.05 Т/с "Роман с детективом". (12+).
22.00 "События".
22.35 "Хватит слухов!" (16+).
23.10 "Прощание. Андрей Краско". (16+).
00.00 "События".
00.35 "Петровка, 38". (16+).
00.55 Д/ф "Как отдыхали вожди". (12+).
01.35 "Знак качества". (16+).
02.15 Д/ф "Письмо товарища Зиновьева". (12+).

ЗВЕЗДА
06.10 Д/с "Подвиг на Халхин-Голе". Фильм 3.
07.00 "Сегодня утром".
09.00 Новости дня.
09.25 Т/с "В зоне риска".
10.00 Военные новости.
10.05 Т/с "В зоне риска".
13.00 Новости дня.
13.15 Т/с "В зоне риска".
13.50 Т/с "В зоне риска".
14.00 Военные новости.
14.05 Т/с "В зоне риска".
18.00 Новости дня.
18.30 "Специальный репортаж". (12+).
18.50 Д/с "Оружие непобедимых. От минометов до "Искандера".
19.40 "Последний день". Инна Ульянова. (12+).
20.25 Д/с "Секретные материалы". (12+).
21.15 Новости дня.
21.25 "Открытый эфир".
23.05 "Между тем". (12+).
23.40 Т/с "Рожденная революцией". (6+).
02.55 Х/ф "Дерзость". (12+).
04.30 Х/ф "Вторжение". (6+).

хемис, 16-сентябрь

РГВК
07:00,08.30,12.30 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на даргинском языке « 12+
08:00 «Королева спорта» 0+
08:10 Мультфильм 0+
08:50 Х/ф «Великий Карузо» 0+
10:45 «Дагестан без коррупции» 12+
11:15 Т/с «Владыка морей» 35 с. 16+
12:50 «Аутодафе» 12+
13:30 Д/ф «Дагестана живая краса» 0+
13:50 «Зри в корень» 12+
14:30,16.30 Время новостей Дагестана
14:50 Передача на даргинском языке 12+
15:35 «Городская среда»
16:05 Мультфильм 0+
16:55 Т/с «Владыка морей»
18:15 Обзор газеты «Хlакъикъат» 12+
18:30 Передача на аварском языке 12+
19:15 «Выборы 2021»
19:30 Время новостей Дагестана
19:55 «За скобками» 12+
20:00 Время новостей. Махачкала
20:20 «Выборы 2021»
20:30 «Агросектор» 12+
21:00 «Первая студия» 12+
21:55 «Дагестан без коррупции» 12+
22:20 «Выборы 2021»
22:30 Время новостей Дагестана
22:55 «За скобками» 12+
23:00 Время новостей. Махачкала
23:20 «Круглый стол» 12+
00:05 «Психологическая азбука» 12+
00:30 Время новостей Дагестана
00:55 «За скобками» 12+
01:00 Время новостей. Махачкала

ПЕРВЫЙ
05.00 "Доброе утро". (12+).
07.00 Выборы-2021.
08.00 "Доброе утро". (12+).
09.00 Новости. (16+).
09.25 "Доброе утро". (12+).
09.50 "Жить здорово!" (16+).
10.55 "Модный приговор".
12.00 Новости. (16+).
12.15 "Время покажет".
15.00 Новости. (16+).
15.15 "Давай поженимся!"
16.00 "Мужское/Женское".
17.00 "Время покажет" с А. Шейниным. (16+).
18.00 Вечерние новости.
18.40 "На самом деле". (16+).
19.45 "Пусть говорят". (16+).
21.00 "Время". (16+).
21.30 Т/с "Спросите медсестру". (16+).
23.35 "Вечерний Ургант".
00.15 "Владимир Меньшов. "Кто сказал: "У меня нет недостатков"?" (12+).
01.15 "Время покажет".
03.00 Новости. (16+).
03.05 "Время покажет".

РОССИЯ 1
09.00 Канал национального вещания «Гюлистан» (на азербайджанском языке)
14:30,21.05 Местное время. Вести-Дагестан
17.15. Видеоролик МВД
17.20 Праздничный концерт, посвященный Дню единства Дагестана.
05.00 "Утро России".
09.55 "О самом главном".
11.00,14.00 "Вести".
11.35 "Судьба человека".
12.45 "60 минут". (12+).
14.55 Т/с "Тайны следствия".
17.00,20.00 "Вести".
17.15 "Андрей Малахов. Прямой эфир". (16+).
18.45 "60 минут". (12+).
21.20 Т/с "Частная жизнь".
23.40 "Вечер с Владимиром Соловьевым". (12+).
02.20 Т/с "Тайны следствия".
04.05 Т/с "Личное дело".

НТВ
04.45 Т/с "Глаза в глаза".
06.30 "Утро. Самое лучшее". (16+).
08.00 "Сегодня".
08.25 Т/с "Морские дьяволы. Рубежи Родины".
10.00 "Сегодня".
10.25 Т/с "Морские дьяволы. Рубежи Родины".
13.00 "Сегодня".
13.25 "Чрезвычайное происшествие".
14.00 "Место встречи".
16.00 "Сегодня".
16.25 "За гранью". (16+).
17.30 "ДНК". (16+).
18.30 Т/с "Балабол". (16+).
19.00 "Сегодня".
19.40 Т/с "Балабол". (16+).
21.15 Т/с "Шеф. Возвращение". (16+).
23.30 "Сегодня".
23.45 "ЧП. Расследование".
00.30 "Мы и наука. Наука и мы". (12+).
01.25 Х/ф "Чужой дед". (16+).
03.10 Т/с "Другой майор Соколов". (16+).

ДОМАШНИЙ
06.30 6 кадров. (16+).
06.35 Д/ф "Реальная мистика". (16+).
07.35 По делам несовершеннолетних. (16+).
08.40 Давай разведемся!
09.45 Тест на отцовство.
11.55 Д/ф "Понять. Простить". (16+).
13.00 Д/ф "Порча". (16+).
13.30 Д/ф "Знахарка". (16+)
14.05 Д/ф "Верну любимого". (16+).
14.35 Мелодрама "Как выйти замуж за сантехника"
19.00 Мелодрама "Двойная петля". (16+).
23.15 Т/с "Восток-Запад".
02.20 Д/ф "Реальная мистика". (16+).
03.10 Д/ф "Верну любимого". (16+).
03.35 Д/ф "Порча". (16+).
04.00 Д/ф "Знахарка".
04.25 Д/ф "Понять. Простить". (16+).
05.15 Тест на отцовство.
06.05 Домашняя кухня.

ТВ-ЦЕНТР
06.00 "Настроение".
07.35 Выборы-2021. (12+).
07.50 "Настроение".
08.10 "Доктор И..." (16+).
08.45 Х/ф "Огарева, 6". (12+)
10.35 Д/ф "Аристократ из Ступино". (12+).
11.30 "События".
11.50 "Петровка, 38". (16+).
12.05 Т/с "Коломбо". (12+).
13.40 "Мой герой". (12+).
14.30 "События".
14.55 "Город новостей".
15.10 Т/с "Акватория". (16+).
17.00 Выборы-2021. Дебаты
17.55 "События".
18.05 Т/с "Роман с детективом". (12+).
22.00 "События".
22.35 "10 самых..." (16+).
23.10 Д/ф "Актерские драмы. Голос за кадром".
00.00 "События".
00.35 "Петровка, 38". (16+).
00.50 "Прощание. Борис Березовский". (16+).
01.35 Д/ф "Побег. Сквозь железный занавес".

ЗВЕЗДА
06.10 Д/с "Подвиг на Халхин-Голе". Фильм 4.
07.00 "Сегодня утром".
09.00 Новости дня.
09.25 Т/с "В зоне риска".
10.00 Военные новости.
10.05 Т/с "В зоне риска".
13.00 Новости дня.
13.15 Т/с "В зоне риска".
14.00 Военные новости.
14.05 Т/с "В зоне риска".
18.00 Новости дня.
18.30 "Специальный репортаж". (12+).
18.50 Д/с "Оружие непобедимых. От минометов до "Искандера".
19.40 "Легенды космоса". Геннадий Стрекалов.
20.25 "Код доступа". (12+).
21.15 Новости дня.
21.25 "Открытый эфир".
23.05 "Между тем". (12+).
23.40 Т/с "Рожденная революцией". (6+).
02.55 Х/ф "Дачная поездка сержанта Цыбули".
04.10 Х/ф "Частная жизнь".

жуьмя, 17-сентябрь

РГВК
07:00,08.30,12.30 Время новостей Дагестана
07:20,14.50 Передача на аварском языке 12+
08:00 «Королева спорта»
08:10 Мультфильм 0+
08:50 Х/ф «Джонни-гитара» 16+
10:45 «Дагестан без коррупции» 12+
11:15 Т/с «Владыка морей»
12:55 «Первая студия» 12+
13:45 «Дагестанский календарь» 0+
13:50 «Зри в корень» 0+
14:30,16.30 Время новостей Дагестана
15:30 «Агросектор» 12+
16:05 «Психологическая азбука» 12+
16:55 «Круглый стол» 12+
17:35 Д/ф «Секреты бабушкиного сундука» 0+
18:10 «Дагестан без коррупции» 12+
18:45,01.15 Передача на кумыкском языке 12+
19:30 Время новостей Дагестана
20:00 Время новостей. Махачкала
20:20 «Подробности» 12+
20:50 «Выборы 2021» Дебаты 12+
21:50 «Время спорта» 12+
22:30 Время новостей Дагестана
23:00 Время новостей. Махачкала
23:20 «Глобальная сеть» 16+
23:55 «Молодежный микс»
00:30 Время новостей Дагестана
01:00 Время новостей. Махачкала
01:50 «Подробности» 12+
02:10 «Зри в корень» 12+
02:45 «Молодежный микс» 12+

ПЕРВЫЙ
05.00 "Доброе утро". (12+).
09.00 Новости. (16+).
09.25 "Доброе утро". (12+).
09.50 "Жить здорово!" (16+).
10.55 "Модный приговор".
12.00 Новости. (16+).
12.15 "Время покажет".
15.00 Новости. (16+).
15.15 "Давай поженимся!"
16.00 "Мужское/Женское".
17.00 "Время покажет" с А. Шейниным. (16+).
18.00 Вечерние новости.
18.40 "Человек и закон".
19.45 Телеигра "Поле чудес". (16+).
21.00 "Время". (16+).
21.30 "Голос 60+". (12+).
23.25 "Вечерний Ургант".
00.20 Д/ф "Джоди Фостер: Строптивое дитя".
01.25 Д/ф "Планета Земля. Увидимся завтра".
02.15 "Наедине со всеми".
03.00 "Модный приговор".
03.50 "Давай поженимся!"
04.30 "Мужское/Женское".

РОССИЯ 1
09.00 Канал национального вещания «Магъудере» (на агульском языке)
14:30,21.05 Местное время. Вести-Дагестан
17.15 Видеоролик МВД
17.20 Духовная жизнь.
17.45 Дагестан спортивный.
18.05 Неформальный разговор.
05.00 "Утро России".
09.55 "О самом главном".
11.00,14.00 "Вести".
11.30 "Судьба человека".
12.40 "60 минут". (12+).
14.55 Т/с "Тайны следствия".
17.00,20.00 "Вести".
17.15 "Андрей Малахов. Прямой эфир". (16+).
18.40 "60 минут". (12+).
21.00 "Юморина-2021".
22.40 "Веселья час". (16+).
23.55 "Звезды Тавриды".
01.25 Х/ф "Провинциальная муза". (12+).

НТВ
04.45 Т/с "Глаза в глаза".
06.30 "Утро. Самое лучшее". (16+).
08.00 "Сегодня".
08.25 Т/с "Морские дьяволы. Рубежи Родины".
10.00 "Сегодня".
10.25 Т/с "Морские дьяволы. Рубежи Родины".
13.00 "Сегодня".
13.25 "Чрезвычайное происшествие".
14.00 "Место встречи".
16.00 "Сегодня".
16.25 "ДНК". (16+).
17.30 "Жди меня". (12+).
18.30 Т/с "Балабол". (16+).
19.00 "Сегодня".
19.40 Т/с "Балабол". (16+).
21.15 Т/с "Шеф. Возвращение". (16+).
23.35 "Своя правда" с Р. Бабаяном. (16+).
01.30 "Квартирный вопрос".
02.30 "Агентство скрытых камер". (16+).
03.30 Т/с "Другой майор Соколов". (16+).

ДОМАШНИЙ
06.30 Д/ф "Реальная мистика". (16+).
07.25 По делам несовершеннолетних. (16+).
08.30 Давай разведемся!
09.35 Тест на отцовство.
11.45 Д/ф "Понять. Простить". (16+).
12.55 Д/ф "Порча". (16+).
13.25 Д/ф "Знахарка". (16+).
14.00 Д/ф "Верну любимого". (16+).
14.30 Мелодрама "Созвучия любви". (16+).
19.00 Мелодрама "Цена ошибки". (16+).
23.20 Про здоровье. (16+).
23.35 Мелодрама "Помощница". (Россия - Украина)
02.00 Д/ф "Реальная мистика". (16+).
02.50 Д/ф "Верну любимого". (16+).
03.15 Д/ф "Порча". (16+).
03.40 Д/ф "Знахарка". (16+).
04.05 Д/ф "Понять. Простить". (16+).
04.55 Тест на отцовство.

ТВ-ЦЕНТР
06.00 "Настроение".
08.10 Х/ф "Обыкновенный человек". (12+).
10.10 Х/ф "Закаты и рассветы". (12+).
11.30 "События".
11.50 Х/ф "Закаты и рассветы". (12+).
14.30 "События".
14.55 "Город новостей".
15.15 "Хватит слухов!" (16+).
15.50 Х/ф "Кто поймал букет невесты". (12+).
17.50 "События".
18.15 Х/ф "Актеры затонувшего театра". (12+).
20.10 Х/ф "Покопайтесь в моей памяти". (12+).
22.10 Д/ф "Михаил Задорнов. Когда смешно, тогда не страшно". (12+).
23.05 Х/ф "Три плюс два".
01.05 "Петровка, 38". (16+).
01.20 Т/с "Коломбо". (12+).
04.55 "Короли эпизода. Станислав Чекан".
05.35 "10 самых..." (16+).

ЗВЕЗДА
06.05 Д/с "Оружие Победы". (6+).
06.15 Х/ф "Дорогой мальчик". (6+).
08.20,09.20 Х/ф "Кубанские казаки".
09.00 Новости дня.
10.00 Военные новости.
10.05 Х/ф "Кубанские казаки".
11.20 "Открытый эфир".
13.00 Новости дня.
13.20 Т/с "Гурзуф". (12+).
14.00 Военные новости.
14.05 Т/с "Гурзуф". (12+).
18.00 Новости дня.
18.40 Т/с "Гурзуф". (12+).
21.15 Новости дня.
21.25 Т/с "Гурзуф". (12+).
23.10 "Десять фотографий". Владимир Молчанов.
00.00 Т/с "Рожденная революцией". (6+).
03.05 Х/ф "Михайло Ломоносов".
04.40 Д/с "Сделано в СССР". (6+).
05.10 Х/ф "Самый сильный".

киш, 18-сентябрь

РГВК
07:00,08.30 Время новостей Дагестана
07:20,14.50 Передача на кумыкском языке 12+
08:00 Мультфильм 0+
08:50 Х/ф «Не бойся, я с тобой!» 12+
11:30 «Дагестан без коррупции» 12+
12:05 «Время спорта» 12+
12:45 «Молодежный микс»
13:05 Концерт ко Дню единства народов Дагестана
15:30 «Подробности» 12+
15:55 «Здравствуй, мир!» 0+
16:30 Время новостей Дагестана
16:55 «Дежурная часть»
17:10 Х/ф «Так начинается песня» 12+
18:45 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+
19:30,22.30,00.30 Время новостей Дагестана
19:55 «Дежурная часть»
20:05 «Мастер спорта» 12+
20:40 «Галерея искусств» 0+
21:05 «Серебряная подкова» 0+
21:30 «Дагестан туристический» 0+
21:45 «Глянец» 0+
22:55 «Точка зрения» 12+
23:00 «Наука Дагестана»
00:10 Д/ф «Гуниб» 0+
00:55 «Точка зрения» 12+
01:00 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+
01:35 Концерт ко Дню единства народов Дагестана 0+
03:05 «Мастер спорта» 12+
03:35 «Серебряная подкова» 0+
04:00 «Дагестан туристический» 0+
04:15 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+

ПЕРВЫЙ
06.00 "Доброе утро". Суббота. (6+).
09.45 "Слово пастыря".
10.00 Новости. (16+).
10.15 "На дачу!" с Н. Барбье. (6+).
11.15 "Видели видео?" (6+).
12.00 Новости. (16+).
12.15 "Видели видео?" (6+).
13.55 "Валерий Леонтьев. "Наивно это и смешно". (16+).
16.15 "Кто хочет стать миллионером?" (12+).
17.50 "Сегодня вечером". (16+).
21.00 "Время". (16+).
21.20 "Клуб Веселых и Находчивых". Высшая лига. (16+).
23.40 Комедия "Поменяться местами". (16+).
01.50 "Наедине со всеми". (16+).
02.35 "Модный приговор".
03.25 "Давай поженимся!"
04.45 Т/с "Катя и Блэк". (16+).

РОССИЯ 1
05.00 "Утро России". Суббота.
08.00 "Вести". Местное время.
08.20 Местное время. Суббота.
08.35 "По секрету всему свету".
09.00 "Формула еды". (12+).
09.25 "Пятеро на одного".
10.10 "Сто к одному".
11.00 "Вести".
11.30 "Юмор! Юмор! Юмор!!" (16+).
12.35 "Доктор Мясников". (12+).
13.40 Х/ф "Беглянка". (12+).
18.00 "Привет, Андрей!" (12+).
20.00 "Вести в субботу".
21.00 Х/ф "Любить врага". (12+).
01.10 Х/ф "Дочки-мачехи". (12+).

НТВ
04.55 "ЧП. Расследование".
05.20 Х/ф "Чужой дед". (16+).
07.20 "Смотр".
08.00 "Сегодня".
08.20 "Готовим с Алексеем Зиминым".
08.50 "Поедем, поедим!"
09.25 "Едим дома".
10.00 "Сегодня".
10.20 "Главная дорога".
11.00 "Живая еда".
12.00 "Квартирный вопрос".
13.05 "Однажды..." (16+).
14.00 "Своя игра".
16.00 "Сегодня".
16.20 "Следствие вели..."
18.00 "Фактор страха".
19.00 "Центральное телевидение".
20.20 "Секрет на миллион". Н. Королева. (16+).
22.00 Юбилейный вечер А. Нетребко. (12+).
00.40 "Анна". (16+).
02.00 "Дачный ответ".
02.55 "Агентство скрытых камер". (16+).
03.30 Т/с "Другой майор Соколов". (16+).

ДОМАШНИЙ
06.30 6 кадров. (16+).
06.45 Мелодрама "Лучше всех". (Украина). (16+).
10.50 Мелодрама "Три сестры". (Украина). (16+).
18.45 Скажи, подруга. (16+).
19.00 Мелодрама "Любовь Мерьем". (Турция). (16+).
21.50 Скажи, подруга. (16+).
22.05 Мелодрама "Не могу забыть тебя". (Украина). (16+).
02.00 Мелодрама "Три сестры". (16+).
05.05 Домашняя кухня. (16+).
05.30 6 кадров. (16+).
05.35 Мелодрама "Есения". (Мексика). (16+).

ТВ-ЦЕНТР
06.00 Х/ф "Мой ангел".
07.55 "Православная энциклопедия". (6+).
08.25 Х/ф "Неподдающиеся". (6+).
10.00 "Самый вкусный день". (12+).
10.30 "Смех с доставкой на дом". (12+).
10.55 Х/ф "Разные судьбы".
11.30 "События".
11.45 Х/ф "Разные судьбы".
13.20 Х/ф "Судья". (12+).
14.30 "События".
14.45 Х/ф "Судья". (12+).
21.00 "В центре событий".
22.15 "Право знать!" (16+).
23.45 "События".
00.00 "90-е. Звездное достоинство". (16+).
00.50 "Прощание. Лаврентий Берия". (16+).
01.35 Д/с "Крым. Соль земли". (16+).
02.00 "Советские мафии".
02.40 "Хроники московского быта". (12+).
03.25 Д/ф "Как отдыхали вожди". (12+).

ЗВЕЗДА
06.30 Х/ф "Жизнь и удивительные приключения Робинзона Крузо".
08.00 Новости дня.
08.15 Х/ф "Жизнь и удивительные приключения Робинзона Крузо".
08.40 "Морской бой". (6+).
09.45 "Круиз-Контроль".
10.15 "Легенды музыки". Эдуард Ханок. (6+).
10.45 "Улика из прошлого".
11.35 Д/с "Загадки века с Сергеем Медведевым".
12.30 "Не факт!" (6+).
13.00 Новости дня.
13.15 "СССР. Знак качества". "Кем быть? Профессии в СССР". (12+).
14.05 "Легенды кино". Борислав Брондуков. (6+).
15.00 Т/с "Отряд Кочубея".
18.00 Новости дня.
18.15 "Задело!"
18.30 Т/с "Отряд Кочубея".
23.20 Х/ф "Кубанские казаки"
01.35 Х/ф "Дачная поездка сержанта Цыбули".
02.50 Х/ф "Вторжение". (6+).

гьяд, 19-сентябрь

РГВК
07:00,08.30,19.30 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+
08:00 Мультфильм 0+
08:50 Х/ф «Белые росы»
10:25 «Психологическая азбука» 12+
10:50 «Агросектор» 12+
11:20 «Городская среда»
11:50 «Здравствуй, мир!» 0+
12:30 «Детские новости» 0+
12:45 «Глянец» 0+
13:30 Проект «Удивительные горцы» 0+
13:45 «Молодежный микс»
14:05 «Дагестан туристический» 0+
14:25 «Галерея искусств» 0+
14:50 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+
15:30 «Точка зрения» 12+
15:45 «Колеса» 12+
16:35 «Серебряная подкова»
17:10 «Человек и право» 12+
18:30 «Детские новости» 0+
18:45 Д/ф «Дагестан. Путь от прошлого к настоящему» 0+
20:30 «Служа Родине» 12+
20:50 Ток-шоу «Говорить разрешается» 12+
21:55 Обзор газеты «Дагестанская правда» 0+
22:00 «Годекан» 0+
22:30 Время новостей Дагестана. Итоги
23:30 «Точка зрения» 12+
23:40 Х/ф «Штрафной удар»
01:15 «Служа Родине» 12+

ПЕРВЫЙ
06.00,10.00,12.00 Новости
06.10 Т/с "Катя и Блэк". (16+).
06.55 "Играй, гармонь любимая!" (12+).
07.40 "Часовой". (12+).
08.10 "Здоровье". (16+).
09.20 "Непутевые заметки".
10.15 "Жизнь других". (12+).
11.15 "Видели видео?" (6+).
14.00 "Панцирь", или Идеальная защита". (12+).
14.50 "Сны у розового дерева". (16+).
15.55 "А.Розенбаум. Мой удивительный сон".
17.35 "Три аккорда". (16+).
19.25 "Лучше всех!"
21.00 "Время". (16+).
22.00 "Вызов. Первые в космосе". (12+).
23.00 Д/ф "Короли". (16+).
00.05 "Германская головоломка". (18+).
01.55 "Наедине со всеми".
02.40 "Модный приговор".

РОССИЯ 1
05.20 Х/ф "За чужие грехи". (12+).
07.15 "Устами младенца".
08.00 Местное время. Воскресенье.
08.35 "Когда все дома с Тимуром Кизяковым".
09.25 "Утренняя почта с Николаем Басковым".
10.10 "Сто к одному".
11.00 "Большая переделка".
12.00 "Парад юмора". (16+).
13.40 Х/ф "Беглянка 2". (12+).
18.00 Музыкальное гранд-шоу "Дуэты". (12+).
20.00 "Вести недели".
22.00 "Москва. Кремль. Путин".
22.40 "Воскресный вечер с Владимиром Соловьевым". (12+).
01.30 Х/ф "Другой берег". (16+).
03.20 Х/ф "За чужие грехи".

НТВ
05.00 Х/ф "Двое". (16+).
06.35 "Центральное телевидение". (16+).
08.00 "Сегодня".
08.20 "У нас выигрывают!"
10.00 "Сегодня".
10.20 "Первая передача".
11.00 "Чудо техники". (12+).
11.50 "Дачный ответ".
13.00 "НашПотребНадзор". (16+).
14.20 "Анна". (16+).
16.00 "Сегодня".
16.20 "Следствие вели..."
18.00 "Новые русские сенсации". (16+).
19.00 "Итоги недели".
20.10 Т/с "Ты супер!" (6+).
23.00 "Звезды сошлись".
00.40 Х/ф "Во веки вечные".
02.35 "Агентство скрытых камер". (16+).
03.10 Т/с "Другой майор Соколов". (16+).

ДОМАШНИЙ
06.30 Мелодрама "Есения". (Мексика). (16+).
08.00 Мелодрама "Помощница". (16+).
10.15 Мелодрама "Двойная петля". (16+).
14.30 Мелодрама "Цена ошибки". (16+).
18.45 Пять ужинов. (16+).
19.00 Мелодрама "Любовь Мерьем". (Турция). (16+).
21.50 Про здоровье. (16+).
22.05 Мелодрама "Добро пожаловать на Канары". (Украина). (16+**).**
02.05 Мелодрама "Три сестры". (16+).
05.10 Д/с "Восточные жены в России". (16+).
06.00 Домашняя кухня. (16+).
06.25 6 кадров. (16+).

ТВ-ЦЕНТР
06.25 Х/ф "Актеры затонувшего театра". (12+).
08.20 Х/ф "Покопайтесь в моей памяти". (12+).
10.15 "Страна чудес". (12+)
10.50 "Без паники". (6+).
11.30 "События".
11.50 Х/ф "Три плюс два".
13.55 "Москва резиновая".
14.30 "Московская неделя".
15.05 "Прощание. Сергей Филиппов". (16+).
15.55 "90-е. Королевы красоты". (16+).
16.50 Д/ф "Девочка для битья". (16+).
17.40,21.10 Х/ф "Шахматная королева". (16+).
21.00 "События".
22.00 "События".
22.15,23.15 Х/ф "Взгляд из прошлого". (12+).
23.00 "События".
00.20 Х/ф "Взгляд из прошлого". (12+).

ЗВЕЗДА
07.20 Х/ф "Если враг не сдается..." (12+).
09.00 Новости недели.
09.25 "Служу России".
09.55 "Военная приемка".
10.45 "Скрытые угрозы". "Альманах ц69". (12+).
11.30 Д/с "Секретные материалы". (12+).
12.20 "Код доступа". (12+).
13.10 "Специальный репортаж". (12+).
13.50 Т/с "Обгоняя время".
18.00 Главное с О.Беловой.
19.25 Д/с "Легенды советского сыска". (16+).
22.45 Д/с "Сделано в СССР". (6+).
23.00 "Фетисов". (12+).
23.45 Х/ф "Американская дочь". (6+).
01.35 Х/ф "Дерзость". (12+).
03.10 Х/ф "Жизнь и удивительные приключения Робинзона Крузо".

КУЛЬТУРА
13-19-СЕНТЯБРДАЛДИ

ИСЛЕН
06.30,07.00,08.30,10.00,15.00,19.30,23.30 Новости культуры.
06.35 "Пешком..." Москва Бове.
07.05 "Правила жизни".
07.35,18.35 Д/ф "Секреты древних мегаполисов. Александрия"
08.40 Д/ф "Разведка в лицах. Нелегалы. Мемуары".
10.15 "Наблюдатель".
11.10 XX век.
12.10 Д/с "Забытое ремесло".
12.25 Т/с "Шахерезада", 34 с.
13.25 Цвет времени. Н. Рушева.
13.35 Линия жизни.
14.30 Д/с "Хождение Кутузова за море"
15.05 Новости. Подробно. Арт.
15.20 "Агора".
16.25 Д/ф "Хулиган с Покровки".
17.05 Цвет времени. Анри Матисс.
17.20 Д/с "Московская консерватория"
17.45 Исторические концерты.
19.45 Главная роль.
20.05 "Правила жизни".
20.30 "Спокойной ночи, малыши!"
20.45 Т/с "Симфонический роман", 7 с. (Китай).
21.30 "Сати. Нескучная классика..."
22.15 Д/с "Запечатленное время".
22.45 Т/с "Джонатан Стрендж и мистер Норрелл", 5 с.
00.10 Д/ф "Дрейден. Спектакль".

САЛАСА
06.30,07.00,08.30,10.00,15.00,19.30,23.30 Новости культуры.
06.35 "Пешком..." Москва композиторская.
07.05 "Правила жизни".
07.35,18.35 Д/ф "Секреты древних мегаполисов. Афины".
08.35 Цвет времени. Ар-деко.
08.45 Легенды мирового кино.
09.15 Т/с "Симфонический роман", 7 с
10.15 "Наблюдатель".
11.10 Д/ф "У самого синего моря".
12.10 Д/с "Первые в мире".
12.25 Т/с "Шахерезада", 35 с.
13.35 Цвет времени.
13.45 Д/ф "Дрейден. Спектакль".
14.30 Д/с "Хождение Кутузова за море"
15.05 Новости. Подробно. Книги.
15.20 "Эрмитаж".
15.50,22.45 Т/с "Джонатан Стрендж и мистер Норрелл", 5 с.
16.50 Д/с "Запечатленное время".
17.20 Д/с "Московская консерватория"
17.45 Исторические концерты.
19.45 Главная роль.
20.05 "Правила жизни".
20.30 "Спокойной ночи, малыши!"
20.45 Т/с "Симфонический роман", 8 с
21.30 "Белая студия".
22.15 Д/с "Запечатленное время".
00.10 XX век.

АРБЕ
06.30,07.00,08.30,10.00,15.00,19.30,23.30 Новости культуры.
06.35 "Пешком..." Владимир резной.
07.05 "Правила жизни".
07.35,18.35 Д/ф "Секреты древних мегаполисов. Рим".
08.35 Цвет времени. М. Шагал.
08.45 Легенды мирового кино.
09.15,20.45 Т/с "Симфонический роман", 8 с. (Китай).
10.15 "Наблюдатель".
11.10 Д/ф "Ваше мнение по делу..."
12.15 Дороги старых мастеров.
12.25 Т/с "Шахерезада", 36 с.
13.30 Д/с "Первые в мире".
13.45 Д/ф "Театральный роман-с".
14.30 Д/с "Хождение Кутузова за море".
15.05 Новости. Подробно. Кино.
15.20 "Григорий Поженян "Молитва клоуна".
15.50,22.45 Т/с "Джонатан Стрендж и мистер Норрелл", 6 с
16.50 Д/с "Запечатленное время".
17.20 Д/с "Московская консерватория"
17.45 Исторические концерты.
19.45 Главная роль.
20.05 "Правила жизни".
20.30 "Спокойной ночи, малыши!"
21.35 Д/ф "Монолог".
22.30 Д/с "Первые в мире".
00.10 XX век.
01.25 Д/ф "Секреты древних мегаполисов. Рим". (Франция).

ХЕМИС
06.30,07.00,08.30,10.00,15.00,19.30,23.30 Новости культуры.
06.35 "Пешком..." Москва заречная.
07.05 "Правила жизни".
07.35,18.35 Д/ф "Секреты древних мегаполисов. Тикаль".
08.35 Цвет времени. Камера-обскура.
08.45 Легенды мирового кино.
09.15,20.45 Т/с "Симфонический роман", 9 с. (Китай).
10.15 "Наблюдатель".
11.10 XX век.
12.25 Т/с "Шахерезада", 37 с.
13.30 Дороги старых мастеров.
13.45 Абсолютный слух.
14.30 Д/с "Хождение Кутузова за море".
15.05 Новости. Подробно. Театр.
15.20 Моя любовь - Россия!
15.50 Т/с "Джонатан Стрендж и мистер Норрелл", 7 с.
16.50 Д/с "Запечатленное время".
17.20 Д/с "Московская консерватория"
17.45 Исторические концерты.
19.45 Главная роль.
20.05 "Правила жизни".
20.30 "Спокойной ночи, малыши!"
21.30 "Энигма. Петр Бечала".
22.15 Спектакль "Необыкновенный концерт".
00.10 Д/ф "Ваше мнение по делу..."
01.15 Д/ф "Секреты древних мегаполисов. Тикаль". (Франция).

ЖУЬМЯ
06.30,07.00,08.30,10.00,15.00,19.30,23.30 Новости культуры.
06.35 "Пешком..." Дома в серебряных тонах.
07.05 "Правила жизни".
07.35 Д/ф "Игнатий Стеллецкий. Тайна подземных палат".
08.15 Д/с "Забытое ремесло".
08.35 Цвет времени. И. Мартос.
08.45 Легенды мирового кино.
09.15 Т/с "Симфонический роман", 10 с. (Китай).
10.20 Х/ф "Любимая девушка".
12.00 Д/ф "Владикавказ. Дом для Сонечки".
12.25 Т/с "Шахерезада", 38 с.
13.30 Власть факта. "История и геополитика".
14.15 Д/ф "Мераб Мамардашвили. Философский остров".
15.05 Письма из провинции. Льгов
15.35 "Энигма. Петр Бечала".
16.15 Х/ф "Здравствуйте, доктор!"
17.40 Исторические концерты.
18.45 "Царская ложа".
19.45 "Смехоностальгия".
20.15 Линия жизни. Р. Ляпидевский.
21.10 Х/ф "Мимино".
22.45 "2 Верник 2". Анна Нетребко и Юсиф Эйвазов.
00.00 Х/ф "Стикс". (Германия - Австрия - Нидерланды).
01.45 Искатели. "Поражение Ивана Грозного".

КИШ
06.30 "Григорий Поженян "Молитва клоуна".
07.05 М/ф: "Каштанка".
08.25 Х/ф "Здравствуйте, доктор!"
09.45 "Обыкновенный концерт".
10.15 Х/ф "Мимино".
11.50 "Эрмитаж".
12.20 Черные дыры. Белые пятна.
13.00 Земля людей.
13.30 Д/с "Эйнштейны от природы".
14.25 Искусственный отбор.
15.05 Д/ф "Никита Долгушин. Сказка его жизни".
15.30 Большие и маленькие.
17.40 Д/с "Забытое ремесло".
17.55 Д/ф "Она была непредсказуема..."
18.35 Д/с "Великие мифы. Одиссея". "В поисках Одиссея".
19.05 Х/ф "Пробуждение". (США).
21.05 Д/ф "Разведка в лицах. Нелегалы"
22.00 "Агора".
23.00 Д/ф "Неистовый Александр Дюма". (Франция).
23.55 "Киноскоп" с П. Шепотинником. 78-й Венецианский международный кинофестиваль.
00.35 Х/ф "Жиголо и Жиголетта".
01.20 Д/с "Эйнштейны от природы". (Великобритания).

ГЬЯД
06.30 Д/с "Великие мифы. Одиссея". "В поисках Одиссея".
07.05 М/ф: "Лиса и заяц".
08.00 Большие и маленькие.
10.05 "Мы - грамотеи!"
10.50 Х/ф "Мой любимый клоун".
12.15 Диалоги о животных. Новосибирский зоопарк.
12.55 Д/с "Коллекция". "Музей Франко Дзеффирелли".
13.25 "Игра в бисер" с И. Волгиным. "Андрей Платонов. "Река Потудань".
14.10 Гала-концерт к юбилею Московской госконсерватории им. П.И.Чайковского.
15.50 Х/ф "Жиголо и Жиголетта".
16.30 "Картина мира".
17.10 "Пешком. Другое дело". Циолковский.
17.40 Д/ф "Неистовый Александр Дюма". (Франция).
18.35 "Романтика романса".
19.30 Новости культуры.
20.10 Д/ф "Голливудская история".
21.40 Опера "Сила судьбы".
00.55 Диалоги о животных. Новосибирский зоопарк.
01.35 Искатели. "Куда ведут Соловецкие лабиринты?"

Программа гьазурайди - Н.ВЕЛИБЕГОВА

РАДИО

ИСЛЕН
11.10. Вести «Дагестан»
11.30. Радиоспектакль

САЛАСА
11.10. Вести «Дагестан»
11.30. «Актуально».

АРБЕ
11.10. Вести «Дагестан»
11.30. Встречи в студии.

ХЕМИС
11.10. Вести «Дагестан»
11.30. Время и молодежь.

ЖУЬМЯ
11.10. Вести «Дагестан»
11. 25. Голос Ислама
11.45. Концерт.

КИШ
13.10. Итоги недели.

ГЬЯД
10.10. Соколенок.

Дин

Пайгъамбаррин варисар (шариатдин) алимар я

Къуд мазгъабдин имамрикай куьрелди

Ямин МЕГЬАМЕДОВ,
диндин рекьяй алим

(Эвел - 26,28-34-нумрайра)

Имам аш-Шафииди лагьана: "Шариатдин чирвилер къачун нафила *(суннат)* капI авунилай эфзел я *(лапни лайихлу, лапни хъсан я)"*.

Имам аш-Шафииди лагьана: "Чеб дава авачирдаз ва вич, тIебибривай сагъар техжез, илажсуз гьалда авайдаз дава-дарман тир пуд шей ава: ципицIар, набататдин цуькведин маядин руквадин нек ва шекердин нацIар".

Имам аш-Шафииди лагьана: "Ваба азар сагъар хъийидай дарманрин арада беневша цуькведилай *(мулдин цуьк, фиалка)* хъсан дава-дарман заз аквазвач. И азардик начагъда цуькведин чIем гуьцIда ва ам хъвада. Хъсандиз экв такказвай вилериз лекь *(чIулав жигер гуьцIун)* менфятлу я".

Имам аш-Шафииди лагьана: "Заз гьалал-гьарамдин *(яни шариатдин)* илимдилай кьулухъ менфятлу ва герек илим тIиб *(медицина, жерягьвал)* тирди чизва". Лагьана кIанда, имам аш-Шафииди мусурманри зяйи авунвай тIиб-илимдин гьакъиндай еке дерт *(хажалат)* чIугвазвай тир. Ада лугьудай: "Абуру *(шариатдин)* илимдин пудакай са пай квадарна *(зяйи авунва)* ва а кар ягьудризни насарайриз векилнава *(абурал вегьенва)*".

Имам аш-Шафииди лагьана: "Заз гьадис-илимдин алим акурла, Пайгъамбардин *(къуй Аллагьдин патай салават ва саламар хьурай вичиз)* асгьабрикай са итим акур хьиз жезва. Аллагьди абуруз хъсан гьакъи *(еке суваб)* гурай! Абуру чаз *(диндин)* асул хвена, абуруз чи винел артуханвал *(дережа)* ава!".

Аль-Музаний алимди лугьузвайвал, имам аш-Шафии азарлу хьайила *(а начагъвилик имам кечмиш хьанай)*, ам адал кьил чIугваз фенай ва ада имамдивай жузуна: "Я Аба-Абдиллагь, гьикI ава ви гьал?". Имам аш-Шафииди вичин кьил хкажна, лагьана: "Зун и дуьньядай финиз ва дустарикай чара хьуниз, зи пис крарихъ *(гунагьрихъ)* гуьруьшмиш хьуниз, Аллагьдин патав финиз мукьвал я. Заз чидач, зи руьгь Женнетдиз фидани, за адаз мубарак ийидайвал ва я Жегьеннемдиз фидани - за адаз башсагълугъ ийидайвал".

Юнус ибн Абдул-Аъля алимди лугьузвайвал, адаз имам аш-Шафиидивай Аллагьдин Сифетрин гьакъиндай хабар кьурла, имамди гайи жваб ван хьана: "Аллагьдиз тIвararни ава, Сифетарни. Абурукай Адан Ктабда кхьенва ва Пайгъамбарди *(къуй Аллагьдин патай салават ва саламар хьурай вичиз)* Суннадани вичин уьмметдиз хабар ганва. Вичив делил агакьнавай садазни абур инкардай ихтияр авач, вучиз лагьайтIа, Къуръанни абур аваз атанва, сагьигь Суннадани абур тестикьарнава. Ни абурун гьакъиндай аксивал авуртIа, вичив делил, субут агакьайдалай кьулухъ ахьтинди кафир я. Делил, субут агакьдалди, ам уьзуьр *(себеб)* авай кас я. Вучиз лагьайтIа, абурукай акьулдалди кьатIана ва я акунралди, фикирралди чирвал къачуз жедач. Гьавиляй абурун гьакъиндай авам ксариз чна садазни кафир я лугьузвач. Чна а Сифетар тестикьарзава *(иман гъанва)* ва абур са куьз ятIани тешпигь хьун чна инкарзава. Ада Вич са квез ятIани ухшар *(тешпигь)* хьун инкарнавайвал. Ада лагьанва *(42-сура, 11-аят, мана)*: **"…Адаз ухшар *(тешпигь)* хьтин са шейни авач ва Ам - Вири Ванер Къведайди, Вири Аквадайди я!"**

Юнус ибн Абдул-Аъля алимди лугьузва: "Имам аш-Шафииди "тафсир" ахъайдайла *(Къуръандин аятриз баян, теъбир гудайла)*, акI тир хьи, на лугьуди, ам, а аятар авудайла, анал алай *(гуя адаз а кар аквазвай)*".

Имам аш-Шафииди лагьана: "Аллагь-Таалади вири затIар халкьнава *(Вичин келимадалди)* "Хьухь!". Эгер ам *(Адан келима)* муьтазилитри лугьузвайвал, халкьнавай шей ятIа, халкьнавай са затI халкьнавай маса шейини халкьнава…".

Юнус ибн Абдул-Аъля алимди лугьузва: "Заз имам аш-Шафииди лагьана: Я Юнус! Инсанрикай гъил чуькьуьн *(абуруз мискьивалун)* мидявал *(адават)* къазанмишдай кар я ва абуруз михьиз гъил ахъаюн пис юлдашар желбдай кар я. Гьавиляй вун а кьве гьалдин арада хьухь!".

Имам аш-Шафииди лагьана: "Инсанрин разивал *(абур валай рази хьун)* агакь тийидай гъаят *(сергьят)* я! Абурукай саламатвиле жедай са рехъни авач. Гьавиляй вал алайди ваз менфят авай кар авун я, гьа рехъ кьуна вач!"

Имам аш-Шафииди лагьана: "*(Гьакъикъи)* илим менфят гайи илим я ва гьакI хуралай чирнавайди илим туш".

Имам аш-Шафииди лагьана: "Къанажагълуди, акьуллуди фад кьатIудай, *(герек авачир шейэр)* саймиш тийидайди я".

Ибрагьим ибн Мугьаммад алимди лугьузва: "Заз имам аш-Шафиидин кпIунилай хъсан капI авурди акурди туш. И кар ада - Муслим ибн Халидавай, Муслима - Ибн Журайждивай, ада - АтIадивай, ада - аз-Зубайравай, аз-Зубайради - Абу-Бакр ас-Сиддикьавай, Абу-Бакра Пайгъамбардивай *(къуй Аллагьдин патай салават ва саламар хьурай вичиз)* чирна.

Имам аш-Шафииди лагьана: "Акьуллуди вич акьулди гьар са нагьакь *(чIуру)* кардикай хуьзвайди *(акъвазарзавайди)* я".

Имам аш-Шафиидивай хабар кьуна: "Вучиз вуна, зайиф кас тушиз, гзаф вахтара гъиле аса кьазва?!". Ада лагьана: "Зун и дуьньяда мусафир кас хьиз тирди *(яни рекьевайди, путник)* рикIел гъун патал!".

(КьатI ама)

Диндин месэлайриз талукь суалар пайда хьайитIа, ватцапдин 8-989-653-42-35 нумрадиз кхьихь.

Спорт

Эбеди яз рикIера

МИНИ-ФУТБОЛ

3-сентябрдиз, терроризмдихъ галаз женг чIугвадай йикъан сергьятра аваз, Кьурагьа, ОМОН-дин капитан Закир Куругъ-лиевич Султанован экуь къаматдиз бахшна, мини-футболдай турнир кьиле фена. Идакай райондин сайтда хабар ганва. Турнирда Кьиблепатан Дагъустандин командайри иштиракна. Акъажунрин макьсад Закир Султанован къамат эбеди яз рикIера хуьн, спорт ва сагълам уьмуьр таблигьат авун, Кьиблепатан Дагъустанда мини-футбол машгьурун, спортсменрин устадвал хкажун, акьалтзавай несил ватанпересвилин руьгьдаллаз тербияламишун тир.

Судьяйрин коллегиядин къарардалди турнирда иштиракзавай командаяр кьве паталь пайна. ИкI, сад лагьай дестедик "Кьурагь", "Агъа СтIал", "Белиж" ва "Хив", кьвед лагьай дестедикни "Усугъчай", "Куьре", "Ахцегь" ва "Мегьарамдхуьр" командаяр акатна. Вири санлай и юкъуз командайрин арада 16 къугъун кьиле фена. КIвенкIвечи чкадиз Мегьарамдхуьруьн райондин дуствилин команда лайихлу хьана. "Белиж" ва "Хив" командайри, талукь тирвал, 2 ва 3-чкаяр кьуна.

Мадни Ферзиллаев Гьажи (Мегьарамдхуьр), Саркаров Жамал (Усугъчай), Агъамирзоев Абдулгьамид (Хив), Селимов Керим (Белиж) турнирда виридалайни хъсандиз къугъвайбур яз гьисабна.

Къейд авун лазим я хьи, вич алай вахтунда Ростов шегьерда яшамиш жезвай ва гьар йисуз и турнир кьиле тухун патал пулдин такьатар чара ийизвай карчи Таибов Аслан Таибович "Кьурагь район" МР-дин кьил Замир Азизован патай чухсагъулдин Чарчиз лайихлу хьана.

Терроризмдихъ галаз женг чIугвадай йикъан сергьятра аваз Кьурагь райондин администрациядин физический культурадинни спортдин ва жегьилрин крарин рекьяй отделди райондин диндин идарадихъ галаз санал "Кьурагь-Дугун-Кьурагь" маршрутдай велопробег тешкилна. Сагълам уьмуьр тухузвай хейлин ксари и серенжемда иштиракна. Абуруз виридаз "Терроризмдиз - ваъ!" гафар кхьенвай футболкаяр гана.

Турнирда ва велопробегда иштиракай ксарив шабагьар вахкуниз талукьарнавай мярекатда Кьурагь РОВД-дин начальник Султан Къарибовани иштиракна, ада гьалибчияр тебрикна ва абурун тIварцIихъ хуш келимаяр лагьана.

Умудлувал гузвай жегьил

КАРАТЭ

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

И мукьвара чаз вичихъ еке гележег авайбурукай сад яз гьисабзавай, гъвечIи чIавалай каратэдал рикIивай машгьул жезвай кьегьал хва Агьмед Агьмедовахъ галаз суьгьбетдай мумкинвал хьана. 2003-йисуз дидедиз хьайи Агьмед Агьмедован (шикилда вичин бубадихъ галаз) ери-бине Ахцегь райондай я. Ам хизандихъ галаз Саратов шегьерда яшамиш жезва. ЦIи жегьил Саратовдин госуниверситетдиз гьахьнава. Ада вичин буба Ихтибар Агьмедован гъилик вердишвилер къачузва.

Авайвал хиве кьуртIа, заз чи миллетдин векилрикай каратэдал машгьул жегьилар тIимил чида. Белки, спортдин и жуьре виликдай Олимпиададин къугъунрик квачирвиляй ам са артух виле аквазвачир жеди. Каратэ спортдин виридалайни важиблу къугъунрик кутунин жигьетдай гзаф гьуьжетар хьайиди, эхирни, мукьвара кьиле фейи Олимпиададик ам сифте сефер яз кутурди рикIел хкиз кIанзава. Умудлу я, спортдин и жуьредайни чпин устадвал къалурдай кьегьалар чахъ жеда. А умудлувал чи къенин макъаладин игитди къазанмишнавай агалкьунри мадни артухарзава.

Алатай вацран эхирра Новосибирск шегьерда каратэдай итимрин арада кьиле фейи Россиядин чемпионатда чи ватандашдини иштиракна. Ада гимишдин медаль къазанмишна. Августдиз Финляндиядин Тампере шегьерда жаванрин арада кьиле

фейи Европадин кIвенкIвечивилени ам 2-чкадиз лайихлу хьана. А.Агьмедовак еке умудар кутунин амай себебрикайни лугьун кутугнава. Яшарай аквазвайвал, адан анжах 17 йис я. Амма адалай дуьньядин кесерлу хейлин маса майданрани вичикай хабар гуз алакьнава. Сифте нубатда заз Агьмед Агьмедов 15 йиса аваз, гьам яшарин, гьам заланвилин категорийрал гьалтайла, каратэдай Виридуьньядин федерациядин рейтингда 1-чкадал акъатайдакай хабар гуз кIанзава. Адал къведалди ихьтин агалкьун Россиядай тир мад са каратистдихъни хьанач.

А.Агьмедов каратэдай спортдин мастер я. 2019-йисуз ам Европадин чемпионвилин тIварцIиз лайихлу хьана. 2020-йисуз ада Европадин чемпионатда буьруьнждин медаль къазанмишна. Ам 6 сеферда Россиядин чемпион ва гимишдин призёр, хейлин международный турниррин ва Вирироссиядин акъажунрин гъалибчи ва призерни я. Аферин, галатун тийижиз, зегьмет чIугвазвай хцизни, ам вердишарзавай бубадизни! Къуй чпихъ мадни еке агалкьунар хьурай!

"Лезги газетда" диндин пак кхьинар жезва. Гьавиляй ам чиркин чкайрал гадарун къадагъа я.

Лезги Газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:
Дагъустан Республикадин информациядин ва печатдин министерство
367018, Махачкъала, Насрутдинован пр., 1 “а”

КЬИЛИН РЕДАКТОР
М. И. ИБРАГЪИМОВ
(+78722) 66-00-60
E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КЬИЛИН РЕДАКТОРДИН ЗАМЕСТИТЕЛЬ
К. Н. ФЕРЗАЛИЕВ
66-13-55

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ
Ш. Ш. ШИХМУРАДОВ
66-02-81

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н. М. ИБРАГЪИМОВ
66-00-59

ЭКОНОМИКАДИН
Ж. М. САИДОВА
66-00-63

КУЛЬТУРАДИН
Д. Б. БЕЙБАЛАЕВ
66-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН
М. А. ЖАЛИЛОВ
66-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН
Р. С. РАМАЛДАНОВА
66-00-57

БУХГАЛТЕРИЯ
66-00-62

КАССА
66-00-56

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М. МАГЪАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР
Н. ИБРАГЪИМОВ

Газет йиса 52 сеферда акъатзава
Газет алакъадин, информационный технологийрин ва массовый коммуникацийрин хиле гъзчивал авунин рекьяй Федеральный къуллугъдин Дагъустан Республикада авай Управлениди 2019-йисан 22-апрелдиз регистрация авуна.
Регистрациядин нумра ПИ № ТУ 05-00420
Макъалаяр редакцияди туькIуьр хъийизва. Макъалайриз рецензияр гузвач ва абур элкъвена вахкузвач. Редакциядинни макъалайрин авторрин фикирар сад тахьун мумкин я. Газетда чап авун патал теклифнавай материалра гъанвай делилрин дуьзвилин ва керчеквилин патахъай жавабдарвал авторрин чпин хиве гъатзава.

РЕДАКЦИЯДИН ВА ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:
367018, Махачкъала, Насрутдинован проспект, 1 “а”. Печатдин кIвал

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:
Йисан - ПП200
Зур йисан - ПП171
Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00
Чап ийиз вахкана - 17.00
Газет **“Издательство” “Лотос”** ООО-дин типографияда чапна.
367000, Махачкъала, Пушкинан куьче, 6.
Тираж 6075

(Гь) - И лишандик квай материалар гьакъидихъ чапзавайбур я.
12+ - Икьван яшар хьанвайбуру кIелрай

НАШИ РЕКВИЗИТЫ:
ГБУ “Редакция республиканской газеты “Лезги газет”
УФК по РД
Отделение - НБ РД г.Махачкала
БИК - 048209001
ИНН - 0561051314/КПП - 057101001
Р/Сч - 40601810100001000001
Л/Сч - 20036 Ш60090

(Гь)

Мубаракрай!

Лезги халкьдин кьегьал хва, Къурушрин хуьряй тир генерал-майор Шамил Загьрабович Аслановаз:

Къурушрин хуьряй
акъатай кьегьал,
Вири халкьдиз къе
машгьур хьанва вун.

Четинвилериз муьтIуьгъ
тахьай хва
Ватандин дамах,
абур хьанва вун.

Гьар са камуна
къуллугъдин рекье
Жуьрэтлувилер
къалурна вуна.
Дагъвидин къилих,
ягь кьуна вине,
Несилриз чешне
гьазурна вуна.

Сагъламвал - мягькем,
руьгь хьурай кIубан,
Уьмуьр сувар хьиз
давам хьурай ви!
Са легьзедани тахьуй вун
пашман,
Дережаяр мад кьакьан
хьурай ви!

ВАЗ 80 ЙИСАН ЮБИЛЕЙ МУБАРАКЗАВАЙ МУКЬВА-КЬИЛИЯР, ЯРАР-ДУСТАР.

* * *

Давамариз бубайрин
рехъ
Уьтквемвилер къалурай
хва.
Агалкьунар мадни хьуй
квехъ,
Куьн чи дамах, куьн
чи арха!

Ватан кIеве гьатай
чIавуз,
Квекай регьбер,
сердер хьана.
Женгера хьанач ажуз,
Боевикрин сенгер хана.

Гьикьван четин
хьанатIани,
Дагъустан мад
гъалиб хьана.
Генералдин чинда аваз
Куьн гьуьрметрин
сагьиб хьана.

Мубаракрай хайи югъ квез,
Руьгьдиз жегьил,
кIубан хьурай!
Уьмуьр фирай шаддиз,
хъуьрез,
Гьар са легьзе масан
хьурай!

КВЕЗ ЮБИЛЕЙ МУБАРАКЗАВАЙ ВА РИКIИН СИДКЬИДАЙ ГЬУЬРМЕТЗАВАЙ КЪУРУШРИН ХУЬРУЬН МУАЛЛИМ ГЬАЖИ КЪАЗИЕВ

Нумрадиз шиир

Сардархуьр-ДаркIуш къанал

САЖИДИН

Сардарахуьр-ДаркIуш къанал,
Яд хкажна дагъдин къуьнел.
Къадим Куьре гъайи чIалал,
Абуземзем ятар сагьрай!

НикIе - техил, багъда - емиш,
Уьзуьмлухар ийиз битмиш,
Чи мурадар авур дуьзмиш,
Инженерар-дустар сагьрай!

КIварчагъ дере, хуьрер Куьре,
Гуьрчег жезва Багьдат дере.
Чаз шадвилер гьар са жуьре,
Багьишзавай устIар сагьрай!

ТИКРАР:

Сардарахуьр-ДаркIуш къанал,
Берекат ем-яд хьана чаз!
Дем къурмишиз гьар са
гъенел,
Пара кьадар шад хьана чаз!

“Лезги газетдин” редакциядай **“Пак Къуръан ва адан манайрин таржума лезги чIалал”** (1000 м.), **“Мугьаммад пайгьамбардин** (къуй Аллагьдин патай салават ва саламар хьурай вичиз) **уьмуьрдин рехъ”** (500 м.), **“Исламдин эдебар, ахлакьар ва дуьаяр”** (100 м.), **“100 тапшуругъ”** (200 м.) ктабар маса къачуз жеда.

“Лезги газетдин” редакциядин ва Лезги театрдин коллективри РФ-дин лайихлу артист Абдуллагь Гьабибоваз играми вах
ОДЕСА
рагьметдиз финихъ галаз алакъалу яз башсагълугъвал гузва.

“Лезги газетдин” редакциядин коллективди играми вах
РОЗА
кечмиш хьунихъ галаз алакъалу яз Руслан, Зульфикъар, Мавлуд Къафлановриз, рагьметлудан хизанриз, багьрийриз, мукьвакьилийриз башсагълугъвал гузва.

Мегьарамдхуьруьн райондин Филерин хуьруьн администрацияди РД-дин культурадин лайихлу къуллугъчи, хейлин йисара хуьруьн медениятдин кIвалин директор, мектебдин муаллим яз кIвалахай
Айдунбег Велиевич РИЗАЕВ
рагьметдиз финихъ галаз алакъалу яз адан хизанриз, мукьвакьилийриз башсагълугъвал гузва.

И.П.Жаватов

И йикъара чав пашман хабар агакьна. Яргъалди чIугур залан азардикди тIвар-ван авай муаллим-методист, бажарагълу мухбир, хайи чIалан хазинадай кесерлу, метлеблу ибарайрин кIватIалар гьазурай ва чапдай акъудай фольклорист, “Лезги газетдин” вафалу дустарикай сад Ишреф Примович Жаватов рагьметдиз фена.

И.П.Жаватов 1939-йисуз Докъузпара райондин Къалажухрин хуьре муаллимдин чIехи хизанда дидедиз хьана. Миграгърин юкьван школа (1957-йис), ДГУ-дин филологиядин факультет (1962-йис) акьалтIарайдалай кьулухъ ада вичин вири уьмуьр хайи хуьруьхъ галаз алакъалу авуна, акьалтзавай несилриз дидед чIалай ва литературадай дерин чирвилер, ахлакьдин дуьзгуьн тербия гана. Гьа са вахтунда вири йисара ам чи мухбирни, чIаланни тербиядин, эдебиятдинни тарихдин месэлайрай метлеблу макъалаяр, веревирдер кхьей, халкьдин кесерлу, камаллу келимаяр кIватIай фольклористни тир. И.Жаватован гьиликай “Лезгийрин камаллу гафар”, “Къалажух хуьруьн тарих” ктабар, цIудралди очеркарни макъалаяр хкатна.

Ада студент тир йисара Къазахстандин хам чилер къарагъарунин карда иштиракна.

Хейлин йисара, халкьди еке ихтибар авуналди, ам хуьруьн администрациядин кьилиз хкяна. Школада адакай сифтедай завуч, ахпа анин директор хьана. Адан кIвалахдин агалкьунар “РД-дин лайихлу муаллим”, “РФ-дин умуми образованидин гьуьрметлу къуллугъчи” тIварар, “Зегьметдин ветеран” медаль ва маса шабагьар гуналди къейдна. Мухбирвилин агалкьунрай ва хайи чIал хуьнин, машгьур авунин карда лайихлувилерай И.Жаватоваз “Лезги газетдин” редакциядин патай чи машгьур алим-лингвист Мегьамед Гьажиеван тIварунихъ галай премия гана. Ам РФ-дин журналистрин Союздин член тир.

ЧIехи хизандин кьил Ишреф Примовичан рикIик хъийидай гзаф крар кумай. Амма ажалдиз мажал чидач. Чав хабар агакьайвал, кьве йикъалай И. Жаватован кайванини кечмиш хьана.

Чна рагьметлуйрин хизанриз, багьрийриз, мукьва-кьилийриз, вири къалажухвийриз, дериндай хажалат чIугунивди, башсагълугъвал гузва. Ишреф Примович Жаватован экуь къамат чи рикIелай алатдач.

“ЛЕЗГИ ГАЗЕТДИН” редакциядин коллектив

Докъузпара райондин Къалажухрин хуьруьн мектебдин муаллимрин коллективди яргъал йисара муаллим яз кIвалахай **Ишреф ЖАВАТОВ** ва **адан уьмуьрдин юлдаш** рагьметдиз финихъ галаз алакъалу яз Жаватоврин хизанриз, вири мукьва-кьилийриз башсагълугъвал гузва.

Кроссворд *(4 гьарф)*

ТуькIуьрайди - Салигь ИБРАГЪИМОВ

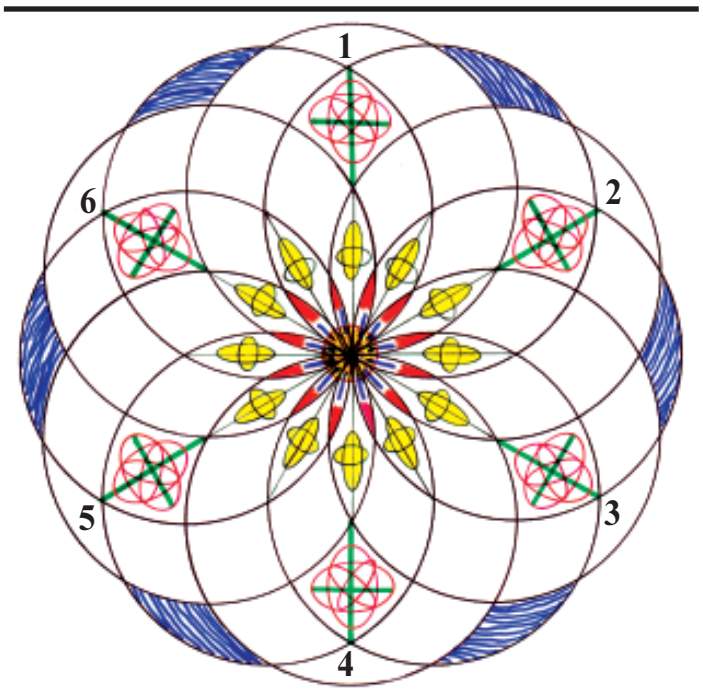

Сятинин акьрабар физвай патахъ: 1. Багьа къаш. **2.** БалкIанрин са жуьре. **3.** Кьуьзуь, яшар хьанвай. **4.** Яхулрин газет. **5.** Гзаф вахтунда яд акъвазна, жими хьанвай чил. **6.** Истивут.

Акси патахъ: 1. Маларизгудай ем. **2.** КIвачин са чка. **3.** “Куьруь” гафунин антоним. **4.** Гатун са варз. **5.** Чавдар, хабардар. **6.** Ички.

“ЛГ”-дин 35-нумрадиз акъатай кроссворддин жавабар:

Сятинин акьрабар физвай патахъ: 1. Колчак. **2.** ГенгецI. **3.** КIашкIум. **4.** Навруз. **5.** Смугъул. **6.** Уюнбаз. **7.** Суьгьбет. **8.** Миграгъ. **9.** БарцIак. **10.** Къвакъва. **11.** Ягьанат. **12.** Асунар.

Акси патахъ: 1. Каунас. **2.** Галгам. **3.** КIанчIал. **4.** НиштIер. **5.** Саврух. **6.** Урукул. **7.** Сандух. **8.** Мигьраб. **9.** Буглен. **10.** Къармах. **11.** Явакьан. **12.** Аварви.